

P BLET

II època,

Any XXII, número 44,

Desembre 2025

Sumari

EDITORIAL 1

PÒRTIC

BENAUANÇA Rafel Barruè, abat	2
---------------------------------	---

GERMANDAT

RECÉS DE QUARESMA: L'HOMME NO VIU NOMÉS DE PA, VIU DE TOTA PARAULA QUE SURT DE LA BOCA DE DÉU Pau M. Duran	4
---	---

CRÒNICA DE L'ASSEMBLEA Isabel Palet	7
--	---

INFORME GENERAL DEL PRESIDENT Enric Vendrell	10
---	----

MEMÒRIA ANUAL GERMANDAT DE POBLET Antoni Olmos	14
---	----

IMPOSICIÓ DE LA MEDALLA ALS NOUS GERMANS	18
---	----

LA IMMIGRACIÓ, MÉS ESPERANÇA QUE PROBLEMA Norbert Bilbeny	19
---	----

ESCOLA DE PREGÀRIA

PREGAR AMB LA REGLA DE SANT BENET (II) Mercè Manzano	31
---	----

DILEMES BIOÈTICS ACTUALS

¿DEL PENSAMENT CRÍTIC AL DOGMATISME DEL CONSUM EMOCIONAL? Joan Garcia del Muro	35
--	----

RELIGIÓ I CIÈNCIES NATURALS

MÀQUINES SENSE MÓN: ¿PODEN PENSAR
ELS MODELS DE LLENGUATGE? (I)

Lluís Formiga	45
---------------	----

A FONS

LA CONSTRUCCIÓ JURÍDICA DE LA PAU Joaquim Bisbal	51
---	----

LA CONCILIACIÓ: UN PONT CAP A LA PAU, TEIXIT AMB FILS DE FE I HISTÒRIA Antonio Bosch	69
--	----

FUNDACIÓ POBLET. EL COMPROMÍS DE LA SOCIETAT Josep Poblet	78
---	----

LA RODA DELS DIES

• JOSÉ FELIPE BERTRAN DE CARALT (1926-2025)	
• LA SETMANA MONÀSTICA	
• "WE WORK" A VALLBONA	
	82-84

INVITACIÓ A LA LECTURA

BREUS COMENTARIS D'ALGUNS LLIBRES PER CONVIDAR A LA LECTURA Lina Zulueta i Cristòfol A. Trepà	85
---	----

Director: Cristòfol-A. Trepà

Consell de Redacció: P. Abat
Xavier Alonso
Lluís Baixeras
Joaquim Bisbal
Pau Duran
Pilar Martí
Lluís Solà
Sam Soler
Lina Zulueta

Portada: Claustre de Sant Esteve.
(foto: Sam Soler)

Edita:

GERMANDAT
DEL MONESTIR
CISTERCENC
DE SANTA MARIA
DE POBLET

Realització: T.G.A.,
Técnicas Gráficas Aplicadas, S.L.
Tel. 629 831 307
t.g.a.sl@telefonica.net

Disseny-Maquetació: Pau Benito

Preu subscripció (2 números): 25 €

Número solt: 15 €

Dipòsit legal: T-60/2001 - ISSN 1577-4104

Somiem amb la pau, però les guerres continuen aixafant vides al nostre món. Observem amb profunda tristesa i desolació com la violència es desplega de manera implacable: al conflicte de Gaza, on des de l'octubre del 2023 ja s'han registrat més de 60.000 morts i milers de ferits; i en la guerra d'Ucraïna, on des del 2022, fins ara s'han comptat milers de morts civils i desenes de milers de ferits. Aquestes xifres no són només números: són persones, famílies trencades, infàncies interrompudes.

Cal recordar que aquests no són pas els únics conflictes al món. Pensem en la llarga guerra civil al Sudan, que ha forçat milions de persones al desplaçament i a la fam. També la guerra civil a Síria, que ha destrossat ciutats i vides durant anys, i el terrorisme de grups com Boko Haram, que segueix arrabassant la seguretat i l'esperança a comunitats senceres. A cada racó del món on esclata la guerra —sigui quina sigui la bandera o motivació— hi ha un clam de dolor que desafia el silenci.

En aquest panorama, el magisteri dels papes Francesc i Lleó XIV emergeix com a guia clara. El papa Francesc va dir que la guerra «és una ofensa a Déu, una blasfèmia», que «avui no hi ha guerres justes o santes» i que «la guerra és en si mateixa un crim contra la humanitat». Lleó XIV ha dit recentment que «la guerra no resol els problemes, els amplifica, i causa ferides profundes en la història dels pobles; ferides que triguen generacions a guarir-se. Cap victòria militar no podrà compensar el dolor d'una mare, la por d'un nen, ni un futur robat». Aquests enfocaments morals recorden la crida evangèlica a estimar el proïsme, a escollir la tendresa en lloc de l'espasa, a confiar en la responsabilitat mútua més que en la imposició de poder.

I, com a comunitat cristiana, ¿quina ha de ser la nostra actitud davant d'aquestes tragèdies? Primer, la pregària: pels qui pateixen, pels qui han perdut la llar, pels qui han vist morir un fill; cal pregar perquè la violència cessi i l'esperança creixi. Segon, la solidaritat: no podem romandre indiferents. Cal acollir refugiats, fer donacions a projectes mèdics i humanitaris, i donar suport a iniciatives de reconstrucció. Tercer, cal contribuir en ajuts alimentaris i mèdics tot col·laborant amb organitzacions que treballen sobre el terreny. Finalment, cal donar suport a iniciatives de pau: diàleg interreligiós, mediació, educació per a la no-violència, campanyes que recordin que la guerra no és una solució, sinó una derrota de la humanitat que escampa llavors d'odi i de revenja.

La pau no és només la fi d'un conflicte, sinó la construcció d'un ambient on totes les vides compten, on la dignitat humana és respectada i la proximitat substitueix la por. Ens cal mantenir l'esperança activa: que la pregària es tradueixi en acció, que la compassió esdevingui suport concret, que la fe cristiana es manifesti en proximitat i servei. Davant de les explosions, dels desplaçaments i de les víctimes innocents, deixem que el missatge de Jesús —«benaurats els pacificadors»— prengui forma viva en nosaltres.

Amb cor obert i mans entregades, fem nostre el clam «mai més la guerra». I amb la confiança que la llavor de pau pot germinar fins i tot en terrenys trencats, avancem junts, com a germans i germanes, cap a un món on la vida guanyi sempre sobre la destrucció.

La Junta de la Germanat i els qui fem la revista aprofitem l'avinentsa per desitjar-vos un bon Nadal i un any proper ple de pau.

BENAUROANÇA

Les persones seguim anant amunt i avall pels carrers i camins del nostre món. I no ens adonem de la benaurança que ens ve a sobre, la benaurança més gran de ser fills en el Fill, fills de Déu.

La nostra vida hauria de ser, sempre i en tot lloc, en tot temps i en cada lloc per on passem, un adonar-nos que hem estat creats per pura gràcia de Déu.

És evident que en moltes ocasions de cada dia se'ns planteja el dubte. La nostra societat es mou com si no hi hagués Déu, perquè Friedrich Nietzsche (1844-1900), un dels filòsofs més influents del món contemporani, ja l'havia mort fa més d'un segle. També crec, però, que el dubte ens és una bona ocasió per netejar la nostra fe d'adherències malsanes que ens impedeixen avançar en el seguiment de Jesús.

Som benaurats quan fem silenci, quan la nostra energia vital es tranquil·litza, quan el nostre cos s'assossega i la quietud pren espai i temps en la nostra vida. Amb la quietud hi hem de jugar per rescatar aquells profunds silencis nostres que ens ajuden a valorar tot el bo i millor que hem rebut. Perquè cal que ens adonem que el que tenim ho hem rebut per gràcia. Aleshores vivim la benaurança de la vida regalada per Déu. Una vida redimida per Déu des que, amb l'encarnació del seu Fill, la seva proximitat no ens ha deixat escapadòria. Perquè el Fill ha vingut a casa nostra per donar-nos a conèixer l'amor de Déu per cadascú de nosaltres i aquesta és la benaurança que ens ha de donar vitalitat en cada moment de la nostra existència.

Jesús és present entre nosaltres fins a la fi del món (Mt 28,20). El que ens cal és adonar-nos d'on es fa realment present en els carrers del nostre món. Evidentment

cada dia el trobem en la presència sagramental de l'Eucaristia i en la comunitat que prega, moment en què ell sempre és enmig de nosaltres. També hi és sempre, a més, en aquell que es presenta davant nostre. "Tots els forasters que es presenten han de ser acollits com el Crist, ja que ell un dia dirà: *Era foraster i em vau acollir*" (RB LIII). L'altre que se'ns atansa és la presència de Crist entre nosaltres, sempre, sigui amic o enemic; en l'altre sempre hi ha la presència de Crist.

Ara celebrarem Nadal, celebrarem Déu que és amb nosaltres. Moltes persones es reuniran amb les famílies per celebrar aquest gran Misteri. Un Misteri que mai no podrem entendre: ¿com és que Déu s'ha fet un de nosaltres?

Nadal també és bon moment per meditar sobre tota aquesta benaurança que hem rebut com a fills. I, naturalment, també ens hauria de moure el cor a reconèixer Jesús en els altres, especialment en els qui no tenen família per festejar aquests dies, en els qui no gaudeixen del dret de viure dignament, en els qui tal vegada tenint tots els recursos per viure tenen un cor solitari que els impedeix gaudir de la benaurança.

En aquest món cada persona és un món. Som un món de diferències entre nosaltres. Però el cristià ha de ser el qui ha de donar benaurança, ja que ha rebut la benaurança de part de Déu.

Jesús ha vingut com a mediador del Pare. Nosaltres, els cristians, ara tenim la tasca d'esdevenir mediadors com Jesús. Mediadors entre les persones d'un món i d'un altre, perquè així tots reconeguim la benaurança de ser creats i la benaurança de ser redimits.

Per acabar aquest pòrtic voldria deixar aquest text per meditar, per meditar i con-

templar la benaurança que ens ha vingut a sobre de part del nostre creador; és el càntic que cantem a Poblet a les segones Vespres del diumenge de la segona setmana:

Beneït sigui el Déu i Pare de nostre Senyor Jesucrist, que per la seva gran bondat ens ha engendrat de nou mitjançant la resurrecció de Jesucrist d'entre els morts per a una esperança vivent, per a un heretatge incorruptible, incontaminable i immarcescible, conservat al cel per a vosaltres, que el poder de Déu guarda per mitjà de la fe per a la salvació, prompte a manifestar-se en el temps darrer. Per això, us n'alegreu, per bé que ara hàgiu de ser afligits per poc temps amb diverses proves a fi que la prova de la vostra fe, més preciosa que la de l'or corruptible, que és provat al foc, resulti un motiu de lloança, de glòria i d'honor en la

revelació de Jesucrist, que estimeu sense haver-lo vist, en qui ara sense veure'l, però creient-hi, us alegreu en una joia inefable i esplendorosa, segurs d'assolir el terme de la fe: la salvació de les vostres ànimes.
(1 Pe 1, 3-9)

Meditem i fem nostra aquesta benaurança perquè vivint com a benaurats podrem expandir al món sencer el bé i el bo i millor del do que hem rebut per gràcia.

Que el Nadal que celebrem ens ajudi a créixer com a cristians compromesos.

Rafael Barruè, abat.

Foto: ©Bedmar

RECÉS DE QUARESMA: L'HOME NO VIU NOMÉS DE PA, VIU DE TOTA PARAULA QUE SURT DE LA BOCA DE DÉU

(29 de març de 2025)

Cada any, com un pont entre el fred de l'hivern i l'escalfor de la primavera, la Quaresma arriba per a convidar-nos a oferir la millor versió de nosaltres mateixos en un impàs de set setmanes que ens prepara espiritualment per a poder ser testimonis de l'esperit joïós de la Pasqua. En la contemplació d'aquesta pausa, d'aquest període de recolliment i expectació esperançada, els membres de la Germandat vam trobar-nos el passat dissabte 29 de març per compartir en comunitat una jornada de pregària i recolliment. Ens en parla Pau M. Duran, membre de la Germandat.

Tèrcia i Eucaristia

Abans de les 10 del matí, ens vam trobar dins l'església del monestir per cantar plegats la primera de les pregàries que marcarien el ritme de la nostra diada. Acabada l'hora de tèrcia, va celebrar-se la Missa Conventual. L'Evangeli del dia proclamava la paràbola del fariseu i el publicà, una de les més conegudes de l'Evangeli de Lluc. En aquesta lectura, Lluc —com és habitual en el seu evangeli— ens presenta la comparació, relatada pel mateix Jesús, dels punts de vista de dos homes que pugen al temple a pregar. Un és fariseu, respectat per la seva estricta observança religiosa; l'altre, un publicà, marginat per col·laborar amb el poder romà. El primer s'erigeix en model

de virtut, agraït a Déu no ser com els altres, especialment com aquell que prega al seu costat, el publicà. El segon, en canvi, es queda al marge, amb el cap cot i el cor penedit, només capaç de demanar misericòrdia. En aquesta paradoxa, trobem una advertència viva de Jesús: l'autocomplaença espiritual no porta al perdó, però la humilitat sincera obre les portes de la gràcia.

La conferència del P. Abat

Celebrada l'Eucaristia, vam dirigir-nos plegats fins a l'alberg dels Salesians, on el pare abat, Rafel Barruè, va oferir una conferència que prenia com a base el segon capítol de la carta de sant Pau als Filipencs, en concret, el setè verset: "es va fer no res".

El P. Abat, fra Rafael Barruè, durant la introducció del Recés.

A partir d'aquest fragment, l'abat reflexionà sobre el camí cristià com una resposta d'amor a un Déu que s'ha abaixat per nosaltres. *Crist és la font de la nostra fe*", va dir, i creure en ell vol dir *fer veure amb ulls oberts tot el que hem rebut de Déu i seguir Jesús posant els peus damunt les seves petjades*.

En aquest temps de Quaresma, va afirmar, *hem d'esdevenir de bons, millors, guiats per la fe, l'esperança i l'amor. Quan sentim l'amor del Crist, la fe es vessa d'amor cap als altres i la nostra ànima fa d'esponja, expressà amb força. Aquest amor no es pot retenir: Quan hom rep amor, no el pot guardar per a ell mateix, sinó que l'ha de vessar. La fe, afegí, fa les persones lliures d'esperit i capaces de caminar pel món sota la mirada de Déu*.

L'Abat conclogué amb una crida a la conversió i a viure amb esperança pasqual: *La nostra vida no acaba en la mort; va més enllà, perquè la mort no té l'última paraula i hi ha vida per sempre al cel. I finalment, deixà una pregunta oberta, ressonant amb l'esperit de la carta paulina: Si el Fill de Déu es va fer no res, què he de fer jo per atansar-me a ell?* La seva resposta:

Posar-nos en camí i convertir-nos. Sempre endavant, tota la nostra vida.

La pregària dirigida pel P. Prior

A continuació, plens de l'esperit de recolliment del Recés, vam poder compartir una estona de pregària personal fonamentada en la *lectio divina* del salm sisè. El prior Borja Peyra va fer una introducció sobre les dinàmiques pròpies d'aquest mètode meditatiu. Explicà les parts d'aquest sistema de pregària fonamentat en la lectura atenta i reflexiva de les Escripures. Per exemplificar el funcionament d'aquest estil de meditació, el pare Borja ens va explicar que els pares cistercencs comparaven la *Lectio Divina* a l'acció de menjar-se una poma; és a dir, en primer lloc, hom cull la poma i l'observa. Seguidament, després d'haver-la observat la mossega i en nota el gust, per a després de mossegar-la, començar a mastegar-la i empassar-la. Un cop dins nostre, la poma és païda, i finalment, els nutrients del fruit corren per les nostres venes i la poma passa a formar part del nostre organisme. Això mateix passa amb el contingut de les escriptures quan hom practica la *lectio divina*.

El P. Prior, fra Borja Peyra, en el moment de comentar un salm durant el recés de Quaresma.

Acabada l'explicació, vam passar a fer de forma conjunta la *lectio* —ço és, la primera lectura atenta i pausada— i la *meditatio* —constituïda pel comentari que ens en va fer el pare Borja, en el decurs del qual vam poder desgranar el significat, sovint ocult, de molts dels versets del salm. A continuació vam practicar, de forma individual, escampats per les dependències de l'alberg i pel jardí l'*oratio*— el diàleg amb el Senyor a partir d'allò que ens deia la lectura— i la *contemplatio* —l'abandonament total a allò que Déu ens diu al final del procés—

La lectura meditativa del salm no va acabar aquí, sinó que després d'haver fet aquests passos per interioritzar i pregar amb la Paraula, vam trobar-nos en petits grups per a posar en comú allò que ens havia suscitat el salm. Sens dubte, aquesta *collatio* fraterna —la posada en comú després d'haver practicat la *lectio*— va ser molt fructífera per poder enriquir-nos de forma conjunta de les perspectives i les opinions de la resta de membres del grup.

Sexta i dinar

Com hem dit al principi d'aquesta crònica, la pregària va ser el fil conductor d'aquesta trobada, i, com no podia ser d'altra manera, vam tornar tots junts, intentant mantenir l'ambient de recolliment, fins a l'església, on vam pregar amb la comunitat l'hora de Sexta. Arribat el migdia, vam retornar, acompanyats per l'Abat i el Prior, a l'alberg dels Salesians per compartir el dinar. Emulant la forma en què els monjos de la comunitat acostumen a fer els àpats, vam dinar en silenci mentre el pare Borja llegia la Passió segons Sant Mateu.

La *lectio* de la tarda

Per continuar amb l'ambient de pregària, vam retornar a l'església abacial i, després de l'hora de Nona, un cop ja instal·lats

Cedre del jardí dels Salesians on va tenir lloc una part de la meditació quaresmal dels assistents.

de nou a l'alberg, van continuar amb la sessió de la tarda de *lectio divina*. Aquest cop, però, en lloc de treballar el salm sisè, vam meditar el salm vuitè. Des de feia setmanes el mal temps ens impedia veure la llum del sol, i, aquella tarda, amb la llum daurada d'un dia ben clar, vam tenir la sort de poder omplir-nos de la Paraula tot meditant-la —amb la mateixa dinàmica amb què havíem treballat el salm del matí— pel jardí dels Salesians. En aquesta sessió, a més de fer la posada en comú de cadascun dels grups de treball, també hi va haver una valoració final del recés amb unes opinions més que positives per part d'aquells que vam poder gaudir-lo.

De nou, a l'església abacial, la jornada va acabar amb la pregària de les primeres Vespres del quart diumenge de Quaresma. Acabada l'oració, essent conscients de la nostra petitesa —com aquella que Maria expressa en el *Magnificat* i que recordem al bell mig de les Vespres— vam retornar a casa amb el cor ben ple d'esperança per ser portadors de la joia pasqual.

Pau M. Duran

CRÒNICA DE L'ASSEMBLEA

El 31 de maig de 2025, el P. Abat ens va convocar a l'Assemblea anual de la Germandat de Poblet. Ens en fa la crònica Isabel Palet, membre de la Germandat i vocal de la seva Junta Directiva.

Ens vam retrobar després de tot un any directament a l'interior de l'Església abacial. Vam començar la diada conjuntament amb la comunitat amb la pregària de Tèrcia i, a continuació, vam participar en la missa conventual. La calor era forta, semblava un dia d'estiu, tot i que encara era primavera; tanmateix a les estances interiors —església, sala capitular— la temperatura era agradable i et convidava a gaudir de la jornada.

L'Eucaristia

La litúrgia del dia commemorava la festivitat de la Visitació de la Mare de Déu. En un ambient pausat i amb una atmosfera de recolliment vam celebrar l'eucaristia tot sentint-nos part de la comunitat cistercenca. La bellíssima imatge d'alabastre de la Mare de Déu situada al retaule de l'altar semblava voler saludar tots els germans i germanes que ens tornàvem a veure de nou.

El Pare Abat a l'homilia ens va explicar com Maria és exemple de decisió i de servei als altres, es posa en camí i atén la seva cosina, la qual, tot i la seva edat avançada, esperava un infant. La Veu i la Paraula es trobaven. Com deia el profeta Sofonies a la primera lectura, també Maria pot dir: *El Senyor, rei d'Israel, és dintre teu, mai més no bauràs de témer cap mal. Alegra't i celebra-ho de tot cor.* Maria pot acompanyar la seva cosina perquè té tota la força de l'Esperit. Ens convida a viure des de la humilitat, com diu sant Benet. Serem feliços com Maria si elevem el servei i la lloança a Déu.

Foto: © J. Potau

El P. Abat, fra Rafael Barruè, presidint l'Eucaristia.

Tot seguit s'encensà l'altar mentre s'escoltava a l'orgue una melodia extraordinària que, per un instant, ens feia tastar l'eternitat.

L'Assemblea

Acabada l'eucaristia ens vam dirigir tots plegats a la Sala Capitular on estan enterrats alguns dels abats del monestir, els quals, com a convidats d'honor, semblaven participar del Plenari anual.

El pare Abat, en una breu intervenció, va saludar els presents i ens va informar de les novetats, tot agraïnt la col·laboració de la Germandat.

Norbert Bilbeny, filòsof, catedràtic emèrit d'Ètica a la Universitat de Barcelona i membre de la Germandat, ens va oferir una ponència amb el títol: *Els de fora i els d'aquí.* Ens va oferir una profunda reflexió

Norbert Bilbeny, filòsof, catedràtic emèrit d'Ètica a la Universitat de Barcelona i membre de la Germandat.

Foto: © Joan de Déu Guixé

sobre la immigració. Va exposar amb unes dades molt contrastades el panorama de la Catalunya actual: la matrícula viva a les escoles, el padró a les comarques de les Garrigues, els nouvinguts a la ciutat de Lleida... La identitat nacional no ha de témer res i se'n sortirà si practiquem la solidaritat. És necessària una política d'immigració. Els cristians tenim el deure moral d'atendre la

immigració. De la mateixa manera que ens hem d'ocupar en la transformació ecològica, també ens hem d'ocupar de la transformació social causada per les migracions. La integració dels migrants ha de suposar una transacció de drets i deures. La caritat ha d'estar per sobre de tot. Un ponència profunda i enriquidora.

Tot seguit el nou president de la Germandat, Enric Vendrell, va prendre la paraula. A la seva intervenció, com no podia ser d'altra manera, va fer referència al traspass a la Casa del Pare del papa Francesc. Es va referir principalment a tota la tasca feta per Jorge Mario Bergoglio en favor del diàleg interreligiós. En va destacar una data, el dia 4 de febrer de 2019. Aquest dia el Sant Pare i Ahmed Al Tayyeb, gran imam de la universitat Al Azhar de El Caire —màxima autoritat del pensament islàmic sunnita i de la jurisprudència islàmica—, van signar a Abu Dhabi el *Document sobre la Fraternitat Humana per la pau mundial i la convivència comuna*. El document va ser una aposta valenta i

Foto: © J. Potau

Alguns dels assistents reunits durant l'Assemblea a la Sala Capitular.

El papa Francesc i Ahmed Al Tayyeb.

Font: Vatican News.

necessària per part dels "dirigents" de dues religions que professen més de dos mil milions de persones a tot el món.

El President de la Germandat va esmentar també la feina del papa Francesc per la unitat dels cristians, va recordar visites emblemàtiques i gestos concrets amb molts líders ortodoxos i protestants que han afavorit una major comunió entre les confessions cristianes. Recordava especialment la iniciativa *Together*, vigília ecumènica de pregària. Una idea que va néixer a la Comunitat Ecumènica de Taizé, i que el papa Francesc va fer seva.

Així mateix, Vendrell va parlar del nomenament del nou papa Lleó XIV. Amb el nom elegit el nou Papa homenatjava el seu predecessor Lleó XIII, autor de l'encíclica *Rerum novarum* de 1891. Va recordar que aquest any 2025 es commemora el 1700è aniversari del Concili de Nicea, on es va proclamar el Credo com a símbol de la fe.

Després d'aquestes notes sobre l'actualitat de l'Església es va referir a la Germandat. El 2025 es l'any en el qual s'està recuperant la plena activitat amb la continuïtat

de la Revista Poblet, del grup de pregària Sedàs, el recés de Quaresma, l'Assemblea anual, la Trobada d'Intel·lectuals i el recés d'Advent.

En darrer lloc i, amb molt de goig, va convocar-nos a la celebració del 80è aniversari de la Germandat que comptarà amb l'assistència de fra Octavi, actual bisbe de Girona, el 22 de novembre d'aquest mateix any 2025.

L'Assemblea va continuar amb l'escolta atenta de la memòria exposada pel nou Secretari detallant les diverses activitats de la Comunitat dels monjos, les seves publicacions i les de la Germandat. Per últim el tresorer ens va presentar l'informe econòmic de l'exercici 2024 amb tot detall i rigor.

Finalment es van nomenar els nous membres de la Germandat que amb il·lusió van ser presentats pel pare Abat. Van rebre la medalla i un exemplar de la Regla de sant Benet. D'aquesta manera han entrat a formar part de la família cistercenca. Amb molta alegria van ser felicitats per familiars i germans.

Pregària de Sexta i dinar

A continuació vam participar amb la comunitat a la pregària de Sexta a l'església i, tot seguit, vam compartir un dinar de germanor a l'hostatgeria externa. Com sempre, aquest espai afavoreix les noves coneixences i les avinences entre els assistents. Va acabar la jornada amb el concert de cants gregorians i marians *Iubilemus et cantemus*, tot un regal per als sentits.

L'Assemblea resulta un lloc d'encontre i de pregària, on es troba el passat i el present. Procura posar llum a les necessitats de la societat d'avui establint al centre la Llum que ens ve del Crist i que fa de pont entre la comunitat monàstica i el món seglar.

Isabel Palet

INFORME GENERAL DEL PRESIDENT

(Assemblea de la Germandat de 31 de maig de 2025)

Al començament de l'Assemblea i després d'haver escoltat la conferència del Dr. Norbert Bilbeny, el P. Abat va donar la paraula al President perquè adrecés als presents el preceptiu informe anual. Reproduïm aquí el seu text íntegre.

Benvolgut P. Abat, benvolguts membres de la comunitat de Poblet, benvolgudes germanes i benvolguts germans,

La meva intervenció té dues parts ben diferenciades. D'una banda unes notes sobre l'actualitat de l'Església, i de l'altra, unes notes sobre la nostra Germandat.

Sobre l'Església

El passat dia 21 d'abril morí el papa Francesc, i disset dies més tard, el dia 8 d'aquest mes de maig, el Conclave de cardenals va elegir com a nou Sant Pare el cardenal Robert Francis Prevost.

Aquests dies hem pogut llegir infinitat d'obituaris o necrològiques sobre el papa Francesc, de manera que no es tracta que jo ara en faci un altre. Sí que vull, però, compartir amb tots vosaltres un aspecte del seu pontificat. Us vull destacar tot el que va fer en favor del diàleg interreligiós, i el que va fer per promoure la unitat dels cristians.

Del treball del papa Francesc pel diàleg interreligiós vull destacar una data: el dia 4 de febrer de 2019. Aquest dia el Sant Pare i Ahmed Al Tayyeb, gran imam de la universitat Al Azhar de El Caire —màxima autoritat del pensament islàmic sunnita i de la jurisprudència islàmica—, van signar a Abu Dhabi el *Document sobre la Fraternalitat Humana* per

la pau mundial i la convivència comuna. El document va ser una aposta valenta i necessària per part dels "dirigents" de dues religions que, junts, professen més de dos mil milions de persones a tot el món. Els analistes de seguida van qualificar el document de "profètic" i "revolucionari". Francesc, al vol de tornada d'un viatge que mai abans havia fet cap Papa, va subratllar: *Hem resat molt, perquè per a mi hi ha un perill molt gran en aquest moment: la destrucció, la guerra, l'odi entre nosaltres. I si nosaltres, els creients, no som capaços de donar-nos la mà, abraçar-nos, besar-nos i també resar, la nostra fe serà traïda.*

I pel que fa al treball per la unitat dels cristians, cal recordar les visites emblemàtiques i els gestos concrets amb molts líders ortodoxos i protestants que han afavorit una major comunió entre les confessions cristianes. Recordo especialment la iniciativa "*Together*", vigília ecumènica de pregària. Era una idea que va néixer a la Comunitat Ecumènica de Taizé, i que Francesc va fer seva. Així, en l'apertura del Sínode sobre la Sinodalitat al gener de 2023, el Papa afirmà: *El camí de la unitat del cristians i el camí de la conversió sinodal de l'Església estan units (...) Des d'ara, convido als germans i germanes de totes les confessions cristianes a participar en aquesta trobada del poble de Déu.* El dia 30 de setembre de 2023, una trobada presidida per ell mateix va aplegar a

Foto: © J. Pòttu

El president de la Germandat durant la lectura de l'informe anual.

la Plaça de Sant Pere de Roma patriarques, bisbes i caps d'esglésies d'altres tradicions cristianes, juntament amb joves de tot el món. La presència del Papa i la manera amb què va acollir els líders cristians de totes les Esglésies, van mostrar un autèntic desig de comunió fraterna.

Però també vull esmentar el dia 30 de setembre de 2023 per un altre motiu. Aquell dia Francesc va celebrar el seu novè Consistori per a la creació de nous cardenals. Ho havia anunciat el diumenge dia 9 de juliol, en acabar l'Àngelus, amb aquestes paraules: "Ara desitjo anunciar que el 30 de setembre celebraré un Consistori per a la creació de nous cardenals. La seva procedència expressa la universalitat de l'Església, que segueix proclamant l'amor misericordiós de Déu a tots els homes de la terra. La inclusió dels nous cardenals a la diòcesi de Roma manifesta també el vincle inseparable entre la Seu de Pere i les esglésies particulars esteses per tot el món. Aquests són els noms

dels nous Cardenals". I el primer nom de la llista va ser: Mons. Robert Francis Prevost, Prefecte del Dicasteri per al Clergat.

Doncs bé, no han passat ni dos anys d'aquest fet i Mons. Prevost ha estat elegit com a nou Sant Pare, el papa Lleó XIV.

Així que vam conèixer el nom que adoptava, confesso que la meua ignorància sobre la història dels Papes em va fer buscar a Google la biografia del papa Lleó XIII. De seguida vaig entendre que el nou Papa home-

Font: Vatican News.

Mons. Robert Francis Prevost, el papa Lleó XIV.

natajava Lleó XIII, autor de l'encíclica *Rerum novarum* de 1891, que assentà les bases de la doctrina social de l'Església en el context de la primera revolució industrial.

El dia 8 d'aquest mes, minuts després de la fumata blanca, però abans que es fes públic el nom del cardenal elegit com a nou Papa, el teòleg i sacerdot barceloní Xavier Morlans va avançar a l'emissora RAC 1 que l'elegit podia ser Robert Prevost. L'endemà a la mateixa emissora parlant de l'elecció aquest prevere va declarar *Això vol dir que la reforma del papa Francesc és irreversible. No hi ha marxa enrere. Ja tindrem temps per parlar del nou pontificat. Ara per ara només dic que desitjo que així com Mn. Morlans va endevinar qui seria el nou Papa, també tingui raó quan diu que Lleó XIV continuarà el procés engegat pel papa Francesc.*

M'agradaria ara esmentar breument una altra qüestió eclesial.

Aquest any es commemora el 1700è aniversari del concili de Nicea. L'any 325, en aquest concili, es va proclamar el Símbol de la fe, el Credo, que després va ser revisat i ampliat al concili de Constantinoble de l'any 381 i que els cristians del segle XXI seguim professant.

Per a tots els cristians, representa un esdeveniment amb el qual identificar-se i trobar la unitat. És un dels grans capítols de la història de l'Església. El Concili fou convocat per tal de preservar la unitat, greument amenaçada pels que negaven la divinitat de Jesucrist i la seva igualtat amb el Pare —com recordà Francesc al document *Spes non confundit* (l'esperança no defrauda).

El credo de Nicea, fruit del concili, segueix essent un punt de trobada entre les diverses confessions cristianes. El credo reafirma que Déu és una comunió de tres persones: Pare, Fill i Esperit Sant, una doctrina fonamental que uneix catòlics, ortodoxos i protestants.

Icona del primer concili de Nicea.

Font: Wikimedia Commons.

Sobre la Germandat

Després d'aquestes notes sobre l'actualitat de l'Església, vull parlar-vos ara de la nostra Germandat. Crec que, en el seu moment, es podrà dir que l'any 2025 haurà estat l'any de la recuperació de la plena activitat, amb la continuïtat de la revista Poble i del grup de pregària SEDÀS, el recés de Quaresma, l'Assemblea anual, la Trobada d'Intel·lectuals i el recés d'Advent.

Pel que fa a la Trobada, que s'anomenava "d'intel·lectuals i professionals catòlics", la darrera de les quals es va celebrar l'any 2019, us avanço dues notícies. Per un costat la Junta vam aprovar que els llibres publicats amb els materials d'aquestes Jornades calia posar-los a l'abast de tothom. Per això vam acordar publicar-los al web de Poble, a l'apartat de la Germandat, i així s'ha fet. L'altra notícia és que, si bé la Junta aprovà recuperar aquesta activitat, vàrem acordar reformular-la. Així vam decidir que l'ano-

menarem *Trobada de reflexió a Poblet*, i que tindrà una durada de només un dia, tot mantenint l'esquema principal: ponències al matí i testimoniatges a la tarda. Us animo a reservar-vos la data del dissabte 25 d'octubre per participar en aquesta nova Jornada de reflexió, a partir d'aquesta pregunta que trobem a l'evangeli de Mateu: *Senyor quan us vam veure foraster, i us vam acollir?*" (Mt 25,38).

En part de manera premeditada, però reconec que no en tot el seu abast, aquest any es pot dir que el fil conductor de les nostres activitats és quina resposta hem de donar, com a creients, al repte de la immigració. Així:

- El grup de pregària SEDÀS ha posat l'acollida a l'immigrant al centre de les seves trobades d'aquest any.

- A la revista que us hem distribuït podreu llegir-hi un article de Xavier Alonso Calderón, membre de la Germandat, doctor en política migratòria i professional de la gestió migratòria en diverses Administracions.

- Fa una estona hem pogut escoltar la xerrada que sobre el tema ens ha fet Norbert Bilbeny, membre de la Germandat, filòsof, escriptor, catedràtic emèrit d'Ètica a la Universitat de Barcelona.

- I finalment, dedicarem a aquesta qüestió la trobada de reflexió del mes d'octubre, com ja us he dit.

Arribats en aquest punt, ja que he esmentat la Revista Poblet, vull agrair públicament la gran feina que fa en Cristòfol Trepà com a director de la revista. És ell qui amb la seva dedicació i la seva determinació aconseguix que la nostra revista surti dos cops cada any. Moltes gràcies, Tòfol.

Més enllà de quines són les activitats de la Germandat, vull destacar-vos una altra qüestió important de la nostra entitat.

Tal i com el pare Abat escriu a la carta que envia a aquelles persones que han de-

manat entrar a formar part de la Germandat, parlant dels inicis de la Germandat diu: *La primera funció de la Germandat era ajudar en les necessitats més bàsiques de la Comunitat i més endavant afegeix: Aquesta tasca encara continua.*

El tresorer en donarà els detalls, però vull deixar constància de la importància de l'ajut econòmic que la Germandat presta a la Comunitat. La Comunitat ens necessita i la Junta voldríem fer més, per això us demano que mireu d'incrementar les vostres aportacions econòmiques.

I, finalment, em fa il·lusió donar-vos una bona notícia. Aquest any s'esdevé el 80è aniversari de la nostra Germandat. Per celebrar-ho la Junta ha convidat fra Octavi bisbe de Girona a fer-nos una conferència sobre la història de la Germandat. La notícia és que fra Octavi ha acceptat la invitació i ja us podem avançar que celebrarem aquest acte el dissabte 22 de novembre.

I no puc acabar les meves paraules sense un capítol d'agraïments. Agraïment al pare Abat per haver-nos donat sempre totes les facilitats; agraïment al pare Prior, que com a consiliari de la Germandat ens ha ajudat en l'organització dels recessos d'Advent i de Quaresma; agraïment a fra Lluís que ens ha fet els programes dels recessos i de l'Assemblea; agraïment a fra Xavier que fa possible que puguem rebre la Revista als nostres domicilis; agraïment a la Mar Galceran, ànima del grup de pregària SEDÀS, agraïment a tots els companys de Junta, i finalment —però no per això menys important— agraïment a tots els Germans i Germanes que participeu avui a la nostra Assemblea. Entre tots fem de la Germandat una entitat ben viva.

Moltes gràcies.

Enric Vendrell

MEMÒRIA ANUAL GERMANDAT DE POBLET

(31 de maig de 2025)

A la sala capitular del monestir, en el decurs de l'Assemblea de la Germandat, el seu Secretari, senyor Antoni Olmos i Simón, va llegir la Memòria anual que reproduïm a continuació.

P. Abat, P. Prior i Consiliari de la Germandat, membres de la Comunitat Cistercenca de Santa Maria de Poblet, germans i germanes membres de la nostra Germandat, companys de Junta,

Molt bon dia a tothom. M'adreço per primera vegada a tots vostès com a Secretari de la Germandat de Poblet, per tal d'exposar-los la memòria anual d'activitats de la Germandat Cistercenca de Santa Maria de

Poblet. Però abans de tot, voldria dirigir-los unes paraules per agrair públicament l'ajuda rebuda per tots els membres de la Junta per tal que jo hagi pogut desenvolupar les tasques de Secretari de la nostra Germandat, un càrrec de servei a tota la família cistercenca de Poblet. Moltes gràcies. I també és de justícia agrair públicament al germà Josep Ramon Tarragó, el meu predecessor en el càrrec, l'ajuda i la dedicació per tras-

Intervenció del Secretari, senyor Antoni Olmos i Simón.

lladar-me el testimoni d'aquesta tasca que m'ha estat encomanada.

Passo a detallar els diversos aspectes dels quals em pertoca informar.

La Comunitat

Pel que fa a les activitats realitzades per la Comunitat Cistercenca de Poblet, i sense la voluntat d'ésser exhaustiu, sols en destacaré algunes. Tots vostès ja saben que en tenen una relació detallada, publicada semestralment a la revista *Poblet*, gràcies a la *Crònica de la Comunitat* que redacta curosament Fra Xavier.

El dijous dia 11 de juliol de 2024, coincidint amb la solemnitat de Sant Benet, es va realitzar la benedicció abacial del Pare Rafel Barruè, que li va ésser conferida per l'Abat General, el Pare Mauro Giuseppe Lepori. Molts de vostès hi eren presents.

Els dies 30 i 31 d'agost es va realitzar a Poblet una Trobada del Govern de la Generalitat de Catalunya, encapçalada pel President de la Generalitat, que va compartir el dinar del primer dia al refector amb els monjos.

El dia 23 de setembre el Pare Abat va anar a la Casa General de l'Orde a Roma per participar en la reunió del Sínode de l'Orde.

El cap de setmana del 4, 5 i 6 d'octubre es van iniciar les jornades *We-Work* de treball per a joves. En aquesta ocasió al Monestir de Vallbona de les Monges.

El dia 13 de novembre, a la missa conventual de la Festa de la Dedicació de la Basílica de Poblet, fra Josep Aliaga va celebrar el jubileu de 50 anys de professió monàstica.

El cap de setmana del 29, 30 de novembre i 1 de desembre es va realitzar un recés per a joves i professionals de 20 a 40 anys. Dissabte va coincidir amb el Recés d'Advent de la Germandat.

El President de la Generalitat, Molt Honorable Senyor Salvador Illa, rebut pel P. Abat a Poblet.

El cap de setmana del 13, 14 i 15 de desembre es van realitzar les segones jornades *We-Work* de treball per a joves. En aquesta ocasió al monestir de Vallbona de les Monges.

El diumenge dia 26 de gener, solemnitat dels sants Pares Fundadors dels Cister, el pare Manel Gasch, abat de Montserrat, va presidir la missa conventual, va dinar al refector amb la comunitat i va assistir a la recreació.

El dilluns dia 3 de febrer la comunitat de monjos de Poblet va anar al monestir de Montserrat, en la solemnitat de la Dedicació d'aquella Basílica. Van participar en una trobada de totes les comunitats monàstiques de Catalunya, en el marc de la celebració del Mil·lenari del Monestir de Montserrat.

El dia 11 de febrer, el pare Abat i fra Llorenç van anar al Palau de la Generalitat de Catalunya per reunir-se amb el President de la Generalitat de Catalunya per tractar del Patronat de Poblet.

El dia 16 de febrer, l'Abat General i l'abadessa del monestir de Casarrubios van

Assistents a la lectura de la Memòria Anual.

iniciar la visita regular al Monestir de Poblet.

El cap de setmana del 7, 8 i 9 de març es van realitzar les jornades *We-Work* de treball per a joves al Monestir de Poblet. En aquesta ocasió també hi eren presents 4 germanes del noviciat del Monestir de Boulaur.

El dissabte dia 22 de març es van reunir a Poblet els nous patrons de la Fundació Poblet, amb voluntat de reactivar-la.

El dissabte dia 29 de març es va realitzar el Recés de Quaresma de la Germandat de Poblet.

I fins aquí un breu resum de l'activitat de la comunitat monàstica de Poblet.

Publicacions

S'ha continuat amb la tasca de publicació de la revista "Poblet".

Es va enviar per correu postal a finals d'any la revista núm. 42 i avui mateix s'ofereix un nou exemplar, el corresponent al núm. 43.

També s'han editat les actes de la IX Trobada d'intel·lectuals i professionals catòlics a Poblet, realitzada l'any 2019.

Germandat

A Poblet, coincidint amb el recés d'Advent i presidida pel pare Maties, i al monestir de Valldonzella el dia 5 de novembre presidida pel pare Abat, es van celebrar les misses anuals pels difunts de la Germandat de Poblet.

El dissabte 30 de novembre de 2024 va tenir lloc el recés d'Advent. Va coincidir amb el recés d'un grup de joves universitaris al Palau de l'Abat. Es va editar un llibret amb totes les pregàries de les hores litúrgiques de la jornada, a més d'un programa de mà.

El dia 29 de març de 2025 es va realitzar el recés de Quaresma, a la Casa dels Salesians. Es va editar un llibret amb totes les pregàries de les hores litúrgiques de la jornada, a més d'un programa de mà.

S'han realitzat reunions de la Junta de la Germandat els dies 8 de juny de 2024, 5 d'octubre de 2024, 18 de gener de 2025 i 5 d'abril de 2025.

La Junta està formada, com es va acordar a la primera reunió, pels següents germans:

- **President**
Enric Vendrell i Aubach
- **Vicepresidenta**
Pilar Martí i Pi
- **Tresorer**
Josep Domènec Meseguer i Garcia
- **Vicetresorer**
Ferran Cambón i Morales
- **Secretari**
Antoni Olmos i Simón
- **Vicesecretària**
Maria del Pilar Sugrañes i Civit
- **Vocals**
Isabel Palet i Borrell
José Luis Palacios i Tórtola
Javier Palacios i Tórtola.

Al número 42 de la revista Poblet, i a petició de l'anterior President de la Germandat i Director de la Revista, es van publicar els noms i les imatges de cadascun dels membres de la nova Junta directiva amb un breu currículum.. També cal recalcar que el pare Prior és el consiliari de la Germandat de Poblet.

S'ha realitzat un canvi de compte corrent bancari i s'ha passat a un de propi, com detalladament exposarà a continuació el nostre Tresorer.

S'ha donat suport econòmic a la Comunitat de Poblet per les diverses necessitats

Després de la lectura de la Memòria per part del Secretari de la Germandat el senyor Josep Domènec Meseguer, com a tresorer, va exposar l'estat de comptes.

existents ja que és una de les funcions primordials de la Germandat.

Com ja ha comentat el President, el Grup Sedàs ha continuat la seva activitat i s'ha centrat en el tema de l'acollida a l'immigrant.

Entre altres acords, s'ha decidit sufragar una nova edició de l'Antifonari de Poblet, el qual es podrà adquirir a la botiga i permetrà seguir la litúrgia de les hores poble-tana encara amb més facilitat.

Cloenda

I fins aquí el repàs a les activitats realitzades. Els demano disculpes per les errades que pugui cometre: encara n'estem aprenent. I ens queda un llarg camí. Unint-nos a la pregària per les vocacions monàstiques per a Poblet i per a l'Orde, els animem a donar a conèixer la nostra Germandat perquè creixi el nombre de persones atretes per la nostra espiritualitat que acceptin formar-ne part. Moltes gràcies a tothom per la seva atenció, ajuda i col·laboració.

Antoni Olmos

IMPOSICIÓ DE LA MEDALLA ALS NOUS GERMANS

Durant l'Assemblea van ser admesos deu nous germans.

Pau Duran Castillo
Juan Luís Martín Moreno
Raul Fernández Soriano
Xavier Borràs Serra
Xavier Vallvé Duaigües
Honorio Porcar Marín
Pablo Marín Menéndez
David Montolio
Mn. Manuel Martin Nebot
Gmà. Xavier Fortuny Llobera, FSC

Foto: © J. Potau

LA IMMIGRACIÓ, MÉS ESPERANÇA QUE PROBLEMA

En el decurs de l'Assemblea de la Germandat, el doctor Norbert Bilbeny, catedràtic emèrit d'Ètica a la UB i membre de la Germandat, ens va dictar una conferència sobre la qüestió de la immigració a Catalunya, tema que és motiu de debat polític i social en els moments actuals.

Introducció

Catalunya té un problema: la immigració. És evident; negar-ho, no porta enlloc i és nociu. Però la immigració no és pas l'únic problema, ni el més gros. Almenys n'hi ha dos més de destacables: el fracàs escolar i la pèrdua de teixit industrial. No sabria dir quin d'aquests dos és el més preocupant. I, al capdavant, tot està lligat: educació, indústria i, és clar, la societat amb els seus immigrants.

La societat catalana es manté en un nivell acceptable de cohesió interna, activitat emprenedora i solidaritat. De fet, segons el CIS, la immigració és el sisè problema que preocupa els espanyols. És a dir: no cal estar alarmats. Ara per ara, no patim cap fractura social per problemes com la pobresa, l'habitatge per als joves o la protecció sociosanitària, especialment de la gent gran. Però podríem arribar a patir aquesta fractura a causa de l'esmentat problema de la immigració, si és que no el sabem gestionar bé.

El doctor Norbert Bilbeny durant la seva conferència.

Foto: © Joan de Déu Guitxer

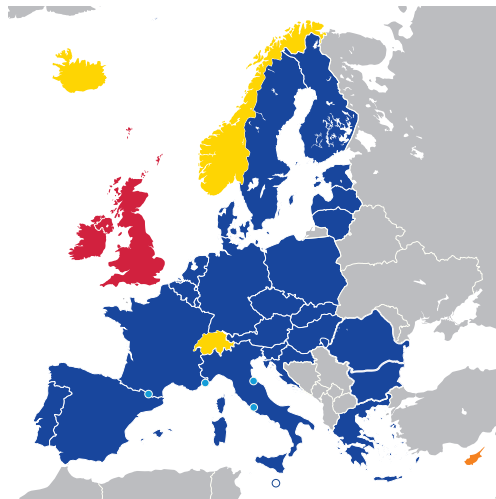
Caràcter mundial del problema

Una cosa em pertoca deixar clara: els immigrants no són ells mateixos un problema. El problema es troba, primer, en el fet que hi hagi gent que ha d'emigrar del seu país. I, segon, que aquesta gent es trobi amb un segon problema: el de l'acollida i la instal·lació en el país on han arribat. Si ho pensem bé, són dues causes que estan relacionades entre elles: la situació del país d'emissió d'emigrants i la recepció del país que els rep.

El problema de la immigració és un problema a escala mundial. La justícia no té fronteres, però avui les diferències socials i, especialment les que existeixen entre els estats, són les que produeixen aquest problema, agreujat per les fronteres infranquejables. Acceptar que la immigració és un problema seria el primer pas per resoldre'l o, si més no, per gestionar-lo bé, i no a mitges, com veiem ara. Espanya ja té un ministeri de migracions, però els interessos electorals passen, com a tot arreu, sobre l'interès general, i si això ja afecta els nacionals, ja no diguem com pot perjudicar els immigrants. Catalunya està esperant encara el traspàs promès per Espanya en matèria d'immigració.

Però els immigrants no són ells mateixos un problema. El problema és la situació i els interessos de cada país a l'hora de fer front al fet migratori. Uns interessos i una situació agreujats, insisteixo, per la falta d'una política internacional davant d'aquest fet imparable. L'ONU no pot imposar la política migratòria general, però la Unió Europea, que pot, no vol. I, de moment, ja podem comptar 11.000 refugiats de la guerra i de la fam que han mort a l'oceà abans de poder arribar a les Illes Canàries. Si el Tractat europeu garanteix la llibertat de moviment de les persones, se suposa que, com tota llibertat civil, la de la migració estigui també

regulada. Però aquesta regulació no existeix més enllà del tractat de Schengen, insuficient per ell mateix, i avui d'una aplicació desigual i titubejant. Europa deixa que cada país resolgui el seu problema migratori. I cada país el deixa sense resoldre. O, millor dir, el resol a mitges. Perquè, no dic res que no sabem, la immigració fa guanyar

Pel tractat de Schengen (1995) la Unió Europea va suprimir les fronteres comunes entre els estats integrants i va establir controls comuns a les fronteres exteriors. Les Canàries i les Illes Madeira formen part de l'espai Schengen. En termes migratoris la UE funciona, en teoria, com un sol país.

- Països de l'espai Schengen
- Països no membres de la UE
- Antics països membres de la UE fora de l'espai Schengen
- Països membres de la UE treballant per a la implementació de Schengen

vots a la dreta i els fa perdre a l'esquerra. A la primera ja li va bé el problema, perquè excita el vot al seu favor. Mentre que l'altre el perdria, si digués que cal integrar del tot els estrangers.

Tota societat mostra una inquietud inicial davant dels estranys. El fenomen de la por, que caracteritza per motius diversos la societat actual, afegeix un plus de prevenció, i de vegades d'animadversió, a aquesta

inquietud d'entrada vers els forasters. No soc racista —sentim dir—, ni tinc res contra aquesta gent, però, cadascú, al seu país. O, el més freqüent, sentir la queixa: *És que no s'adapten...* Gent de bona voluntat diu aquestes coses, però, encara que no ho vulguin engreixa les expectatives dels partits per tal de pescar vots entre els descontents. Aquests partits, aprofitant un cert sentiment de por envers l'estranger, fomenten l'odi cap a ell. I allò que és pitjor: s'ignora què és i què representa un immigrant.

Persones que no eren xenòfobes ni racistes poden acabar portant al poder a polítics d'aquesta corda antisocial i dels quals esperaran ingènuament el miracle de tornar a ser el país "tal com era". Un exemple: el fuster que ha fet la llibreria de casa meva es diu Mohamed, viu en un barri de marroquins de Mataró i és musulmà. Però no cobra en negre, parla en català, les seves filles van a un col·legi públic i ell mateix es permet queixar-se dels seus veïns que no treballen o que són incívics. Tot i que, com es veu, és un home plenament integrat, un dia em va dir, entristit: *Fa més de trenta anys que visc a Mataró, i encara em diuen immigrant...* És a dir, encara estem amb la diferència entre el "nosaltres" i "ells", entre "els d'aquí" i "els de fora". Això és xenofòbia, potser tova, però és dinamita per a l'extrema dreta.

Tornar a una Catalunya de puresa ètnica, si és que això va existir alguna vegada, és una fantasia impossible de realitzar. La història ha canviat, el món és el què és i no s'hi val enganyar-se ni mirar cap a un altre costat. Això no vol dir que no haguem de construir un país, no "tal com era", sinó "tal com ha de ser". És a dir, i m'ho permetran dir, una Catalunya unida, on tothom que hi vulgui viure i treballar, pagui impostos i respecti la llei —la llei que obliga a portar els fills a l'escola i a aprendre el català—,

sigui, com la resta: algú d'aquesta terra i no d'una terra de ningú.

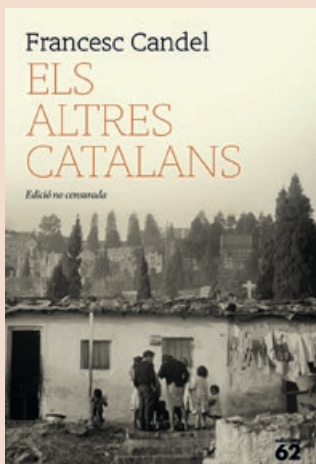
Unes portes a l'esperança

Catalunya és, per a molts, una "mare nostra". Però ha de ser, per a tots, els nascuts i els no nascuts aquí, una "filla nostra". Perquè tot poble depèn més del seu treball que de la seva herència, sense menystenir-la. S'ha de preservar el passat, però mirant sempre el futur. Actualment, l'extrema dreta, que ja ocupa la tercera part del Parlament europeu, pensa, des de la seva incultura, que s'ha de tornar a una suposada identitat original dels pobles. És el que es coneix com a "nostàlgia restaurativa", una idea tan imaginària com impracticable.

El president Jordi Pujol va parlar fa uns pocs anys des d'aquesta mateixa tribuna populetana. En fa 50 que ell va escriure el llibre *La immigració, problema i esperança de Catalunya*. Deu anys abans es va publicar una altra reflexió clau: *Els altres catalans*, de Francesc Candel. Sostenia que els *xarnegos* eren també catalans. Pensem que als anys 60 hi havia a Catalunya 660.000 immigrants.

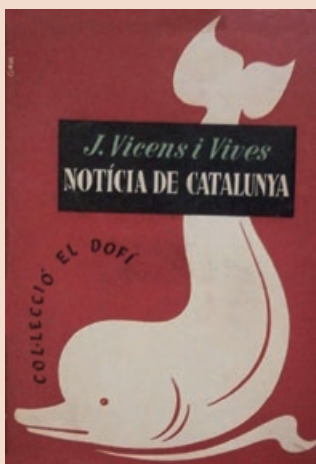

Francesc Candel rebent la medalla d'or de la Generalitat de mans del president Jordi Pujol (2003).

Els altres catalans, de Francesc Candel (1964).
Estudi periodístic i social sobre els migrants espanyols
arribats a Catalunya després de la guerra civil. Es va posar
a la venda el dia de Sant Jordi. En tres setmanes se'n
van vendre 30.000 exemplars.

I encara deu anys abans d'aquest llibre de Candel, l'historiador Jaume Vicens Vives, que hauria pogut ser president de la Generalitat si no hagués mort tan jove, publicava l'obra *Notícia de Catalunya*, on documenta que Catalunya no és un paisatge ni una idealitat sentimental o abstracta, sinó un país de pas i el resultat d'un mestissatge de cultures.

Notícia de Catalunya (1954) de l'historiador
Jaume Vicens Vives (1910-1960).

Tornant a Pujol, el futur president català deia en el seu llibre que la immigració havia esdevingut el problema més específic del nostre país. Avui, però, el fet immigratori és incomparablement més voluminós i complex. Per fer-hi front, Catalunya té ara les llibertats, l'economia i les eines que no tenia fa mig segle. Però no estic segur que tinguem una maduresa social i una voluntat política d'integració comparable a la dels anys 70 i 80 del segle passat. És tot just ferma en les idees i els valors de la inclusió dels altres allò que necessitem ara conservar i renovar, més i tot si parem compte en el creixement de l'extrema dreta xenòfoba, fora i dins de Catalunya.

La islamofòbia concentra avui a Europa les pors a la immigració. A tots els països l'extrema dreta xenòfoba ja és present entre les principals forces dels parlaments i un símbol com el vel islàmic està marcant l'agenda política de la Unió, amb el silenci de la presidència europea davant del genocidi de Gaza. Al voltant d'aquesta por giren la resta d'estereotips i prejudicis sobre els qui arriben a Europa fugint del seu país, compartint, musulmans o no, dos estigmes imaginaris. Un: ser pobres, i per tant pensar que ens trauran la feina o que faran baixar els salaris. Dos: parlar una llengua diferent o tenir altres costums, i doncs, témer també per la nostra identitat cultural i nacional. Pel que fa a això últim, França, de llei i tradició laiques, és un dels pocs països que prohibeix l'ús del vel islàmic en públic.

L'ajuntament de Lleida va intentar això mateix el 2010 al·legant que el vel pertorbava la tranquil·litat ciutadana i la seguretat, però el Tribunal Suprem ho impedí. Al cap de 15 anys, a la mateixa ciutat hi ha un 9% de musulmans. Però pensem, també, que si es prohibís la vestimenta o altres signes religiosos a l'espai públic el primer afectat en seria el catolicisme. Mentrestant, l'arribada

de més immigrants a Espanya, amb les dificultats d'acollida i d'inserció, en gran part provocades per la imprevisió governativa i per la renúncia a legislar sobre la immigració, ve a ser tot plegat com llenya al foc de la política extremista, que s'aprofitarà de la situació per treure vots, pretextant la inseguretat i la pèrdua de la identitat.

Els immigrants no són el problema, sinó les causes de la immigració, i, a més, la por a aquesta, com a resultat dels interessos immediats i alhora de l'interès per mirar de guanyar vots, o per no perdre'ls.

El factor de la proximitat local

Vaig ser fa una setmana a un poble de Les Garrigues. L'alcalde em va parlar positivament de com anava tot al poble, fins que jo li vaig treure el tema de la immigració. *Tothom* —em va dir— *ba d'estar empadronat, però vet aquí que molts van i venen i el padró se'n ressent*. I afirmava que el consistori no té els recursos, ni materials ni legals, per donar sostre i treball a tothom. Al nostre costat,

Jornada del Dia mundial de les persones migrades a la comarca, Les Borges Blanques, capital de la comarca de Les Garrigues.

una jove mestra referia que a la seva escola, a la Segarra, l'anomenada "matriculació viva" d'alumnes estava fent difícil mantenir els programes i el rendiment ideal a la classe.

La majoria dels nens parlen llengües diferents i comencen a entendre's aprenent el català i el castellà. *Nens acabats de venir del Marroc, d'Ucraïna o Equador* —ens deia la mateixa jove mestra— *ja saben al cap d'una setmana les cançons que jo els ensenyo en català*. Aleshores, jo vaig agafar el mòbil per consultar l'estadística oficial: l'any 2024 el nombre total a Catalunya de nens estrangers que es matriculen a mig curs va ser de 74.000. Es va fer un silenci entre l'alcalde, la mestra i jo. No es reconeix oficialment, però hi ha pares que no matriculen els seus fills a l'escola pública si hi ha molts nens immigrants.

Mentrestant, els centres d'acollida de menors migrants a les Balears i a les Canàries estan desbordats. Però no pensem que els refugiats i immigrants només venen al Sud d'Europa. La majoria s'encaminen cap a Alemanya i Escandinàvia. Una quarta part dels alemanys són d'origen estranger. A Frankfurt, més de la meitat dels ciutadans són immigrants. I als voltants de la gran catedral de Colònia, les 35 mesquites existents criden a l'oració cada migdia. La convivència de cultures només es pot portar bé amb una voluntat de tolerància i d'esforç entre totes elles, però dins del mateix marc legal i el coneixement de la llengua pròpia i de la cultura històrica de cada país. Tothom veu que aquest equilibri no és gens fàcil, però no ens queda més remei que assolir-lo. Els països europeus ens havíem acostumat a creure que la identitat nacional és una identitat cultural, però els canvis al món ens estan fent veure que la identitat nacional és abans de tot una identitat política, de voluntat de construcció, entre tots, d'un sol país, més enllà de les

Foto: © Raimond Spekking / CC BY-SA 4.0 (via Wikimedia Commons)

Imatge de la mesquita central de la ciutat alemanya de Colònia, finançada pel govern turc.

diferències culturals. Just som ara en aquesta transició, i Catalunya se'n sortirà gràcies al seu component solidari, a l'activitat econòmica i a la sensibilitat per la llengua i la cultura. Hem de preveure que el país en resultarà reforçat, no pas el contrari.

Mirem Espanya. Té un problema important: depenem de la tecnologia i de l'energia —el gas— que ens venen dels Estats Units. Som dependents, però algun dia això tindrà, diguem-ne, una solució tècnica. En canvi, el problema de l'entrada i de la inserció d'immigrants no és tècnic, sinó social i humà. Som ara en un període de "transició energètica", però no encarem la "transició demogràfica" que hauríem d'haver encetat amb una política europea de regularització dels estrangers i de la seva plena inclusió com a nous ciutadans europeus. Si a alguns no els agrada sentir dir això és que no ens hem assabentat del món on som. Hem de saber, primer, que el fenomen migratori és mundial, i que, per exemple, en els propers anys un terç del mercat laboral del món serà de l'Índia i un terç africà. Assabentar-nos, en segon lloc,

que, malgrat tot, Catalunya pot fer front, si hi ha voluntat política, al fenomen migratori, perquè es necessita més força de treball i som, per sort, una societat solidària. Fixem-nos només en la importància que estan tenint els pobles i els seus ajuntaments en l'acollida d'immigrants: Salt, Guissona, Mollerussa, Premià de Mar, Viladecans, Montblanc, Cunit, Calafell...

A Guissona, més de la meitat de la població és d'origen estranger. Tot i les limitacions legals i materials, els pobles són, ara per ara, els millors agents per obrir vies a la integració. Al poble tothom es coneix i això afavoreix la participació i evita, tot s'ha de dir, la marginació i de vegades el conflicte violent, que es donen més a les ciutats. Avui són els pobles els qui mostren que la immigració no és un problema si hi ha voluntat política i convivència social. De fet, ja no hi ha "pobles petits", encara que tinguin pocs habitants, si són pobles oberts al món gràcies a la tecnologia, l'atracció d'estrangers i la vida cultural. El canvi operat, en aquest sentit, en molts pobles de Catalunya, és extraordinari.

Arreu del món on hi hagi immigració, un poble ja no és un poble, sinó un *enclavament universal* amb una base, però, local. "Catòlic", ¿no vol dir "universal"? Als pobles, a diferència de les grans ciutats, no hi ha la competència entre els estrangers i els nacionals, ni la conflictivitat provocada per l'anonimat i les zones diferenciades de la urbs. Per això els nouvinguts i els establerts es complementen millor.

El xoc cultural

Actualment a Catalunya hi viuen més d'un milió i mig d'estrangers, que representen prop del 20% de la població. En 12 de les nostres comarques el percentatge és de més del 20%. A la Segarra ja passa del 30%. L'any 2024, un sondeig realitzat per l'Institut de Ciències Socials i Polítiques indica que sis de cada deu catalans valoren positivament la immigració i que un 51% no està d'acord a limitar l'entrada d'estrangers.

Segons el mateix estudi, el debat migratori sembla respondre més —cito— a una voluntat de crear una opinió des d'algunes posicions polítiques que a una autèntica demanda social sobre el tema, conclou. Uns anys abans, els contraris a la immigració temien, sobretot, la pèrdua de llocs de treball. Això ja no és així. El rebuig és ara per motius culturals: els costums, la religió, la llengua. De vegades el pretext és la inseguretat; però sovint és que, diuen: "no s'adapten", "no s'arrelen" o que "se'ls tracta millor que a nosaltres". També perquè, afegeixen, "no parlen català". Però gairebé mai perquè els estrangers ens prenguin el lloc de treball. El problema que es pretexta és, doncs, la identitat.

A Amèrica, el gran problema és la seguretat. A Europa, és la identitat. En el cas d'Espanya, la gran majoria d'immigrants entren legalment i acaben treballant al camp, la construcció o els serveis. Tothom

El psiquiatre Joseba Achotegui va identificar un problema mental com a conseqüència del xoc cultural entre les dones immigrades anomenat "síndrome d'Ulisses".

reconeix que fan les feines que la majoria no vol fer i un percentatge en creixement tenen una especialitat professional i s'estableixen com a autònoms. El rebuig cultural, en aquestes condicions de gradual integració, tendeix, però, a anar-se llimant, especialment amb l'escolarització dels fills dels nouvinguts. A Catalunya, tot i que la queixa més freqüent és que els immigrants "no s'adapten", no s'arriba, per sort, a l'extrem d'exigir a l'estranger que s'"identifiqui" o que se "senti" català. Excepte els racistes o els xenòfobs, respectem que cadascú se senti com vulgui. Hi ha nascuts a Catalunya que no se senten catalans ni podríem dir que estan "integrats" al país, tal com, en canvi, ells mateixos exigeixen als estrangers: que s'"integrin". Em refereixo als qui, per exemple, defrauden a Hisenda, exploten els seus treballadors o evadeixen

capitals. No són precisament un exemple d'integració ni del patriotisme de què presumeixen.

Hem de comprendre, també, que el xoc cultural és molt més fort en els que venen de fora que en els que som d'aquí, i que, en tot cas, requerirà un procés temporal d'aprenentatge i adaptació per part dels primers. El psiquiatre Joseba Achotegui sap del cas de molts immigrants, sobretot dones, que l'arribada a un lloc i una cultura que desconeixen els provoca problemes mentals, que ell anomena "síndrome d'Ulisses". Recordem, si voleu, el poema "L'emigrant", de Verdager: que "d'enyorança es mor", diu el poeta. Per això els cristians i la mateixa església catòlica tenen un deure moral, evangèlic, d'atendre i ajudar l'immigrant. El primer lloc que va visitar el papa Francesc, el 2013, va ser l'illa de Lampedusa, on s'amuntegaven els refugiats. Ell mateix va exclamar, el propi dia de Pasqua, un dia abans de morir: *Quant de menyspreu es té de vegades als més febles, als marginats i als migrants.*

Aquest vespre es cantarà la Salve, aquí, al monestir, en la lletra de la qual es diu que la nostra vida és un "exili" a la terra.

Però els valors cristians als quals apel·la sovint Europa semblen avui absents a la política, quan l'extrema dreta, també a Catalunya, demana obertament la restricció de visats i fins i tot l'expulsió d'immigrants. Starmer, el primer ministre britànic, i laborista, va dir a principis de maig una frase contundent: *Si no prenem mesures per controlar la immigració, correm el risc de convertir-nos en una illa d'estranyers.* La frase, que sembla inspirada en Trump i les seves deportacions, no deixa d'amagar dos fracassos de la política del seu país: que no s'ha controlat bé l'entrada d'estrangers i que tampoc s'ha sabut integrar-los bé. Per això diu que hi ha el risc de ser una "illa d'estranyers". Europa no té una política immigratòria general; l'única que té és la de l'enduriment del tractament dels immigrants. Ja no és que als líders europeus antiimmigració els manqui caritat, és que no tenen empatia amb el ser humà.

El primer viatge del papa Francesc va ser a l'illa italiana de Lampedusa on arriben centenars d'immigrants cada any (8 de juliol de 2013).

Font: Vatican News

Hi ha països europeus que veuen la immigració només com un problema: per exemple, el Regne Unit, Suècia o Àustria. D'altres, malgrat els problemes, la veuen com una oportunitat: Alemanya, i un de capdavanter, Espanya, tot i que aquesta és, junt amb Itàlia, el país d'Europa on hi ha més immigrants sense regularitzar. Com se sap, fa un any va ser presentat al Parlament espanyol una ILP (iniciativa legislativa popular), subscripta per 700 oenegés, amb el suport de la Conferència Episcopal, que demanava una reforma del Reglament d'Estrangeria, per tal d'augmentar la regularització dels immigrants sense papers a Espanya. Finalment, ha estat aprovada i se'n beneficiaran més de mig milió de persones. Però torno a insistir que el que cal és una Llei Europea d'Immigració o, si més no, una política espanyola d'immigració que contempli no sols l'entrada, sinó l'acollida i la integració efectiva dels immigrants; o, si agrada més la paraula, la seva "inclusió".

Si la integració és ineficient, es crea un problema social i es dona munició a l'extrema dreta i als partits que es veuran obligats a admetre la seva agenda. El que a mi no em sembla bé és que entre tots, i sobretot polítics i agents econòmics, apliquin el criteri mercantil per damunt de totes les altres raons per acollir els immigrants. És a dir, que es justifiqui la immigració com una necessitat econòmica, per tal de cobrir llocs de treball, millorar el PIB estatal i contribuir a la hisenda pública.

Però hauríem d'acollir els immigrants abans de tot per un deure moral de solidaritat; per l'aplicació de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea i pel respecte als Drets Humans. Si no, ¿què succeirà si algun dia ja no calen immigrants des del punt de vista de les necessitats del mercat de treball i de la contribució a l'erari públic? ¿Haurien de tornar al seu país?

La integració, en tres etapes

La integració de la immigració no es fa d'un dia per un altre. És progressiva, però lenta, i més lenta si els nacionals, que són els qui tenen el poder i la llei per controlar la immigració i no fer-ne un problema, hi posen obstacles o creuen que la integració és només cosa dels nouvinguts i no igualment dels nascuts o ja establerts al país.

Les fases que travessa un immigrant per arribar a la plena participació al país d'adopció i ser-ne ciutadà són diverses. Cada fase representa un nivell diferent d'integració. Integració, per cert, és més que inclusió. L'inclòs en una societat pot no participar-hi; ser-ne un membre més, i prou. Però l'integrat és més que això: és part d'un tot amb els altres i participa d'aquest tot com els altres. Per tant, entengui's que integrar no vol dir assimilar, uniformitzar. La identitat personal i cultural de cadascú ha de restar preservada.

La primera fase representa el *nivell superficial* de la integració. Ens podríem estendre en la seva descripció. Però, fem-ho breu. És aquella fase, un cop fet l'empadronament, en què l'immigrant es va aclimatant al país a través, sobretot, de la feina i del seu veïnatge. Hi ha molt de guanyat, si es té un lloc per viure i una ocupació de la qual viure. Són les dues eines bàsiques i imprescindibles per començar a formar part d'un nou país, obtenint el permís de residència, per al cap de pocs anys guanyar la ciutadania. Per tant, les condicions materials i legals del lloc de treball i de l'habitatge decidiran la sort de la vida de l'emigrant i de la convivència amb ell. Crec que tot-hom hi està d'acord, i el fet que pobles i ciutats creixin en nombre d'estrangers es deu a aquestes circumstàncies. Pensem en l'èxit de Guissona, tanmateix.

Passem ara a la fase següent, la del *nivell intermedi* en el procés de la integració. Aquí

Font: Ajora.xtec.cat

L'alumnat de l'Aula d'Acollida va visitar Guissona en una sortida guiada per explicar-los la interessant història del poble on viuen.

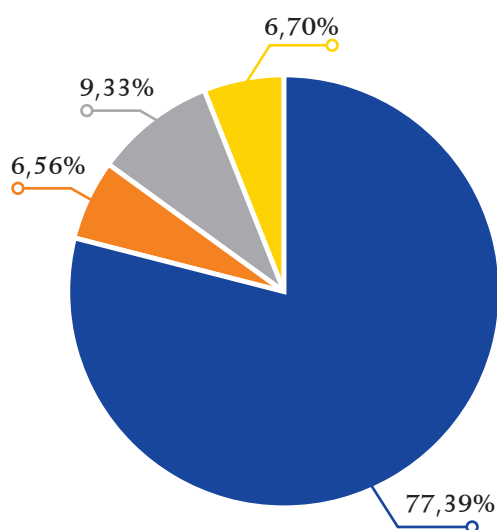
hi ha dues eines clau: la llengua i el dret a votar. Són els canals que amplien la participació del nouvingut, el qual probablement ha obtingut la ciutadania: ja no és, doncs, un "immigrant". L'idioma del país l'ajudarà a entendre'l i a entendre's amb els altres. És un factor determinant, també, per l'ascens social i professional. No se li fa cap bé a l'immigrant si no li parlem amb la llengua del país; estem perpetuant la seva condició d'immigrant. A Catalunya gairebé sempre m'adreço al treballador immigrant en català, i a Barcelona, la nova Babel, no hi falten oportunitats. En la major part dels casos m'entenen, i haig de dir que cada vegada més els nouvinguts fan per respondre'm també en català. Aprendre una llengua estrangera requereix temps. I els verbs catalans són difícils. L'altra eina és el vot.

Primer, el municipal, i després la resta. La integració ha de ser democràtica. Si *formes part* de la societat, has de poder *prendre part* de la societat. La democràcia comença per poder votar els qui et manen.

Finalment, tenim el tercer grau de la integració, el del *nivell estructural*, com l'anomeno, perquè és aquell en què tots, nouvinguts i establerts, poden participar de les estructures socials que més determinen si una persona pot o no prendre part de la seva societat. Un indicatiu clar i contundent que una persona s'ha integrat en un país estranger és quan es casa o forma parella amb una altra nascuda o criada en aquest país. Als Estats Units és una fórmula que funciona; se'n diu *intermarriage*. A Alemanya això costa més entre alemanys d'origen i turcs immigrants, fins i tot de segona generació.

La barreja ètnica i la fusió de sangs en la parella és un dels signés més clars d'èxit de la integració i de la interculturalitat. Indica que ja no hi ha estereotips ni prejudicis entre les cultures. Un altre signe evident d'integració és el bon funcionament de l'ascensor social: que tothom, vells i nous catalans, posem el nostre cas, gaudeixin de la mateixa igualtat d'oportunitats per adquirir les eines que després es puguin fer servir per promoure els interessos personals i socials. És la integració socioeconòmica. Els nouvinguts han de poder accedir als mateixos drets i posicions que la resta de ciutadans.

Matrimonis a Catalunya el 2023

El nombre de matrimonis de nacionalitat mixta és un dels indicis del grau d'integració dels migrants.

- Ambdós espanyols: 20.833
- Dona espanyola i home estranger: 1.768
- Dona estrangera i home espanyol: 2.513
- Estrangers tots dos: 1.804

Total matrimonis 2023: 26.918

Font: IDESCAT

La fusió de sangs en la parella és un dels signés més clars d'èxit de la integració i de la interculturalitat.

Per últim, i dins d'aquest "nivell estructural", la integració s'ha completat quan el nouvingut participa activament en la comunitat i no es limita només a ser-ne un membre. Fa ús de les institucions públiques i de les associacions de tota mena, com és el cas de Catalunya, que compta amb un gran teixit associatiu. Crec que una política d'integració, sigui nacional o europea, ha d'incloure almenys tots aquests aspectes esmentats, i des de Poblet podem dir que l'Església ha tingut i té un paper socialitzador efectiu i inqüestionable.

Un intercanvi mutualista

Per anar acabant. Amb el fenomen de la immigració, i la necessitat d'integrar els estrangers, fent que Catalunya sigui una sola societat, no dues, ni un agregat de comunitats, hem de reconèixer que el nostre país es troba en un nou cicle històric marcat per la demografia. Els altres canvis que estan transformant Catalunya, com la tecnologia, la transició energètica i el feminisme, mantenen, crec que és evident, una relació de

reciprocitat amb la immigració, la dràstica disminució de la natalitat i la longevitat, o sia, la nova fesomia demogràfica del país.

No es pot fer res sense la gent i la gent no pot fer res sense adaptar-se als nous canvis. Ho hem fet sempre així al llarg de la nostra història, amb una població que des de l'Edat Mitjana ha anat incorporant gent de fora, com ho recorden els nostres cognoms, d'origen català, castellà, jueu, àrab, francès o italià, sense deixar de ser un sol país. I el repte continua. L'historiador Jaume Vicens Vives escrivia que la nostra és una "cultura de mestissatge" i que la clau està, el cito, en "concertar les energies". Cultures que es van fonent en una sola cultura, la catalana, que no pot ni ha d'ignorar les seves consecutives vingudes de gent i costums de fora. El repte és continuar fent amb aquestes incorporacions un sol país amb una única cultura, la catalana, aquesta que continuarem ensenyant a les escoles. Els mestres són ara uns agents històrics essencials. La idea clau és la integració en una sola societat.

Però *qui s'integra a què?* La integració es fa a la societat, no a una cultura determinada. I els qui s'integren són els estrangers, però també els nacionals, a aquesta única societat que engloba a tots. Òbviament l'esforç d'adaptació és més gran en els nouvinguts, però la societat receptora, els diguem-ne nacionals, sigui per naixença o per nacionalització, també s'hi han d'esforçar. La integració és un esforç dels uns i dels altres, i tant per un deure de convivència com per l'interès de les persones. Perquè no es pot viure ni treballar bé en un entorn dividit i conflictiu. Als nouvinguts els podem dir: *Recordeu: estimeu la terra dels vostres pares, però el país on viviu i tindreu els vostres fills és aquest.* Als ja establerts al país, als que hi han nascut o si han nacionalitzat, també els podríem dir: *Recordeu: vosaltres teniu la llei i els*

mitjans perquè els de fora se sentin d'aquí. Feu-vos-en mereixedors, per bé de tots.

La integració és una transacció de drets i deures. El dret d'uns a ser acollits i el dels altres a establir-ne les condicions. I a canvi: el deure d'uns de respectar les normes del país d'acollida i el deure dels altres de respectar la cultura dels acollits, acompanyant-los en la construcció d'una sola societat. Deures per drets, drets per deures. Una transacció, doncs, que per anar bé s'hauria de donar en un compartit esperit mutualista, pel qual cadascú espera un bé de l'altre. ¿És això "bonisme", anar amb el liri a la mà? Jo crec que no; els resultats que a poc a poc anem veient són que el mutualisme entre establerts i immigrants és l'opció a mig i llarg termini més realista i favorable per tothom.

Per contra, la prevenció vers l'estranger, o al revés, l'acceptació indiscriminada i sense preveure'n les conseqüències, ens porten, totes dues actituds, a una societat dual i al conflicte. Tant l'interès econòmic perquè vinguin immigrants, com simplement la bona voluntat d'acollir tot ser humà, s'han d'acompanyar de la virtut de la prudència, perquè al final els immigrants no siguin els primers perjudicats.

Virtut de la prudència, i també virtut teològica de la caritat, per reconèixer i tractar l'immigrant com un altre ser humà. Amb les meves excuses per endavant, per si no he estat prou encertat, em sento un privilegiat per haver pogut dir aquesta última paraula, caritat, precisament a Poblet, al costat del seu abat i al si de la Germandat. Moltes gràcies.

Norbert Bilbeny

PREGAR AMB LA REGLA DE SANT BENET (II)

La lectura i el coneixement de la Regla de sant Benet és una de les obligacions que tenim els membres de la Germandat de Poblet. La Regla, a més, és plena de suggeriments per inspirar la pregària. Ens en parla Mercè Mazano Vallbè, membre de la Germandat, que continua en aquest article el que ja ens va oferir en el número anterior de la revista.

Introducció

Continuem el nostre itinerari de pregària amb la Regla de sant Benet i continuem aprofundint novament el text del Pròleg, ja que aquest conté els trets essencials de tota la Regla i posa de relleu la gran importància de la seva doctrina. El monjo és per a sant Benet un cristià que entra en el dinamisme pasqual del misteri de Crist amb pas decidit. L'ambient que crea sant Benet en tot el seu pròleg és de gràcia i de bondat. Experiència que ell mateix ha après al llarg dels seus anys de vida anacorètica i monàstica.

Desvetllar-nos

A mesura que avancem en la lectura del Pròleg, sant Benet vol sacsejar-nos i ens posa en alerta: ens diu que ja és hora de desvetllar-nos i que ens cal actuar amb certa diligència i promptitud. Estem plens de bones intencions, tots tenim bons propòsits en començar l'any. Sant Benet, que coneix el cor humà, ens demana que comencem avui mateix a orientar la nostra vida vers aquesta suau i clara veu interior. No podem viure distrets, no hi ha res tan contrari a la vida monàstica i a la vida de tot cristià com la distracció, el viure fragmentat i dispers.

Ens cal estar atents a les realitats que ens envolten i on Déu es manifesta cada dia. Atents també a l'Escriptura, a la Paraula que ens crida a viure com a testimonis de la Veritat. La iniciativa ve de Déu, és ell qui

mitjançant la seva Paraula ens desperta del son del pecat i de la vida rutinària. El projecte de vida que se'ns presenta en aquesta Regla és una vida basada en l'Evangeli. Déu es fa present en la nostra quotidianitat. No podem perdre mai la capacitat d'admiració, de meravellar-nos. La disposició a estar atents serà sempre l'actitud del qui vol caminar vers Déu. Només l'actitud de fe ens pot mantenir conscients de Déu present en la nostra vida. Sense aquesta actitud no hi pot haver autèntica vida cristiana. Si perdem la capacitat d'admirar-nos de les coses, perdrem el sentit de la bellesa.

Visió de sant Benet del globus i dels tres àngels, d'Alonso Cano (1601-1667). L'obra ens representa sant Benet en un visió d'un globus sostingut per tres àngels i en presència de la Santíssima Trinitat. Museu del Prado.

Libertat

Avancem llegint el pròleg i ens adonarem d'un cert sentit d'urgència. Sant Benet ens fa entrar en la vida espiritual com aquell que segueix una cursa. L'amor del Crist no és anar fent: és la joia del qui va a l'encontre del Senyor. La mort ens pot sorprendre en qualsevol moment, tots experimentem com va passant la vida. D'aquí la promptitud en la resposta. Cal que el monjo i tot cristià sigui fidel i dòcil a acceptar des del més íntim del cor la comunicació divina, fent passos per acostar-se filialment a Déu, per tal d'aprendre la saviesa i el temor de Déu, empès per la brevetat de la vida.

Déu ens fa una crida des de la llibertat. Per mantenir-nos lliures cal un esforç constant, en el monestir o a casa. Seguim lliurement una crida i nosaltres hi donem una resposta, des de la comunió amb un Déu que, per endavant, ja ens ha estimat. És una resposta condicionada a un amor infinit que ens ha seduït. Déu se serveix de tot i de tothom, la seva és una crida encarnada. Sense adonar-nos-en, les relacions que hem anat tenint al llarg de la vida han anat configurant la nostra crida i alhora la nostra resposta. Per acceptar la crida i com a base de la nostra llibertat cal l'acceptació d'un mateix, de la nostra manera de ser, des de la serenitat interior. I tota crida és resposta a l'amor, un amor vinculat a la gratuïtat.

La crida demana una resposta personal i concreta, un acte de fe que implica una actitud d'atenció i docilitat a l'Esperit. És el *fiat* de l'ànima al pla que Déu té per a ella. Només si hi responem, Déu ens donarà les instruccions necessàries amb la promesa de la seva assistència i de la seva presència.

Allunyar-se del mal

Sant Benet ens proposa un pla diví, per tant, l'objecte que posa en moviment l'activitat de l'home és la vida veritable i aquella realitat que dura per sempre. El do de Déu ve caracteritzat per aquestes dues qualitats:

La còpia més antiga de la Regla de sant Benet (segle VIII).
Biblioteca Bodleiana, Oxford.

veritat i vida perdurable. Adverteix que el nostre parlar, la llengua com diu ell, pot transmetre bé o mal; cal vigilar-la, doncs, i només en la simplicitat i la veritat serà un bon instrument de bondat. A aquell que ha triat un camí de compromís en la recerca de la veritat, sant Benet li demana que s'allunyi del mal, de tot allò que pot ser un obstacle a l'acció de l'Esperit: *decanta't del mal*. La conseqüència serà el bé.

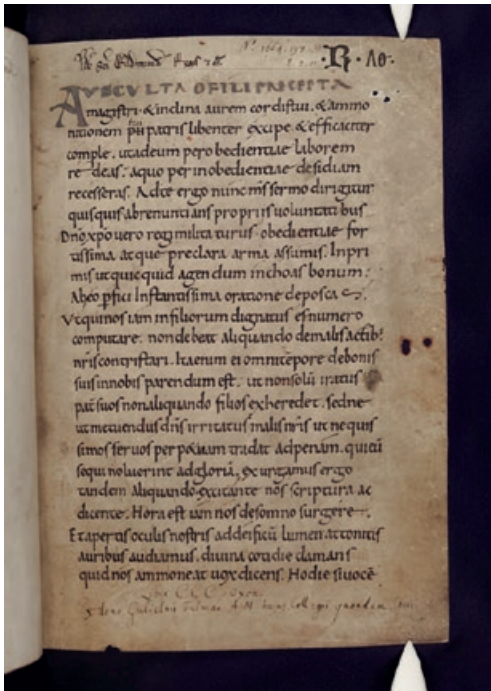
La pau, desig que surt del cor i segell de l'aliança de l'home amb Déu, si és veritable, abraça tot l'home i és fruit de la justícia, del bé, de l'ordre segons Déu i de la bondat. La pau és la promesa d'allò que en Crist ja s'ha fet realitat. El monjo vol perpetuar amb la seva vida allò que el Ressuscitat ens ve a portar: cercar la pau i seguir-la. Per sant Benet la vida espiritual no és una col·lecció de pràctiques ascètiques, sinó una manera d'estar en el món, oberts a Déu i als altres. La fidelitat al nostre compromís ha passat a ser un compromís amorós. D'ara en endavant serà Déu qui s'avançarà a fer-se trobadís.

Convidats a fer camí

Sant Benet ens presenta el seu projecte de vida d'una manera dolça i atractiva. Sabem que ens crida i ens convida a una rela-

ció d'amor, de fidelitat i d'abandó en Aquell que n'ha tingut la iniciativa. Cal oferir un projecte engrescador; sant Benet ens vol transmetre uns sentiments de bondat, per tal de seduir l'ànima, que cerca amb il·lusió la felicitat.

El monjo i tot cristià és considerat per sant Benet un pelegrí; per això ens recomana tenir els *llocs cenyits* com un caminant; el cenyidor està teixit d'un trenat de fe i de bones obres, és a dir, d'una vida coherent. La fe és allò que estableix un primer contacte entre l'home i Déu, allò que el manté viu i dona llum a la seva vida. Seguint tots els passos que van des del baptisme fins a l'entrega de l'ànima a Déu, la nostra vida és un acte de fe continuat. La fe ens fa viure en tensió: és una tensió dolça, no neguitosa, és una tensió vibrant. La Regla és un camí de fidelitat a l'Evangeli i el premi serà la visió d'Aquell que ens crida a la Vida. La llum és el preu donat a la fidelitat sens mida del deïxeble que ha seguit les petjades del mestre.

Pròleg de la Regla de sant Benet en llatí (970-999) conservada al Corpus Christi College de la universitat d'Oxford.

Córrer amb les bones obres

Sant Benet ens convida a un continuat i tens esforç, una mena de carrera contra rellotge, i això demana un constant i dur entrenament que ens permeti estar sempre en forma. La justícia, l'honestedat i la compassió són característiques d'aquells que fan camí amb ell per la vida. Córrer, per al legislador, és l'imperatiu del deler espiritual que ens empeny sense tardança. Per les obres avancem ràpidament en la fe i en la fidelitat.

En la mesura que fem del monestir, i de les nostres llars, un lloc més humà i més fraternal avancem ja en aquest l'espai on hi serà possible l'amor. Ens cal ser molt humils per viure conscients de la presència de Déu en nosaltres. Només així serem capaços de fer coses bones, sabent que la bondat ens ve d'Aquell qui ha posat en el nostre cor el bon desig.

Sant Benet vol deixar clar que la primacia en tot allò que realitzem és Déu mateix. Ens cal actuar però sempre tenint present que, sols, poca cosa podem fer. La gràcia deixa a l'home co-creador, co-partícip de la seva obra. La permanència en el bé és gràcia, el do de ser cristians ens ve donat. En l'espiritualitat benedictina Déu està en l'aquí i en l'ara, som nosaltres els qui de vegades no hi som. Una altra condició per a poder viure a prop del Senyor és l'obediència.

L'home prudent sap on rau la seva base, el seu fonament. Una base important consisteix a adaptar la intel·ligència i la voluntat als designis d'aquell que ens crida. Edificar la nostra fe sobre la sorra vol dir construir la veritat en nosaltres mateixos. La vida cristiana que té el Crist com a fonament és comparada a la construcció d'una casa sobre la roca. Si fem de la Paraula allò que sosté la nostra vida, res no podrà fer-nos caure. Per a sant Benet, Déu no és quelcom que cal assolir, sinó una presència a què cal respondre. Déu és com l'aire que respirem, és Aquell que ens sosté en el seu amor.

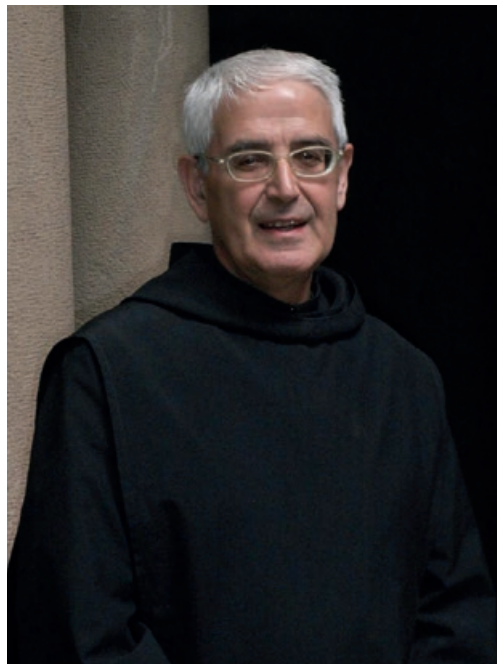
Resposta a la crida

El Senyor, ens diu sant Benet, espera de nosaltres una resposta. Déu ha parlat i espera. El Senyor es manté expectant i dona un temps, per tal que puguem respondre amb les obres de cada dia a les paraules rebudes per anar reformant així la nostra vida. Cal ressaltar la insistència de sant Benet en la relació entre el fer i l'obtenció de les promeses. El diàleg ha quedat obert. El monjo i tot cristià ha de procurar que aquest no es trenqui per culpa seva i, perquè això no passi, cal que responguem cada dia amb fets. Ens deia el P. Cebrià Pifarré, *el monjo és aquella persona que ha esdevingut conscient de la gravetat del misteri dels temps, perquè és en el temps que pot obrir-se a la gràcia, al futur infinit de Déu.*

Se'ns dona una vida per desenvolupar el do de la clarividència, per donar-nos temps a comprendre la mateixa vida que ens ve donada, per aprofitar allò que ens vol ensenyar, aprenent dels fracassos i utilitzant bé els seus moments, traient partit de les contradiccions i de tot allò que tantes vegades no arribem a entendre. La vida del cristià és més un moviment que no pas un estat.

L'obediència és l'atenció filial de tot l'ésser, la fidelitat a l'amén de Crist fins la mort; la recerca de Déu és converteix en la necessitat de fugir, d'anar sense interrupció vers Déu. Aquesta obediència ens porta a una docilitat constant. Per a aquest moviment és necessària la paciència. Podem considerar la paciència com un quart vot monàstic per aquell que vol viure la seva espiritualitat i compromís cristià segons la Regla de sant Benet. Viure la vida com cal és la naturalesa de la conversió. Hem de començar a veure la vida amb ulls de bondat, de tendresa, tal com Déu la veu. Només així farem possible que continuï l'obra de la creació.

Per portar a terme les actituds que ens proposa sant Benet necessitem l'ajut de la gràcia. Ens cal la pregària, la capacitat d'aturar-nos i de fer silenci per ser conscients que Déu ens sosté en les nostres de-

El pare Cebrià Pifarré, monjo de Montserrat (1940-2016).

cisions, sempre que visquem en sinceritat, transparència i obertura de cor per viure la crida de cada dia amb esperança i pau interior.

El Senyor espera que nosaltres responguem cada dia amb actes a les seves recomanacions, ens diu el verset 35 del Pròleg. És una crida a viure atents, fins i tot expectants com remarca la Regla del Mestre. Totes les nostres accions són una resposta a la bondat de Déu i quan no sabem què hem de fer, confiem en l'acció de Déu a través de la nostra feblesa i de la nostra humilitat.

Mercè Manzano

¿DEL PENSAMENT CRÍTIC AL DOGMATISME DEL CONSUM EMOCIONAL?

Fins ara tota formació escolar i universitària —també la política— es basava en la racionalitat, les evidències, els fets, la veritat i l'argumentació. Sembla, però, que això s'està desvirtuant i avui una emoció i una opinió passen per veritats davant dels fets objectius. Ens en parla el doctor Joan Garcia del Muro Solans, catedràtic de Filosofia i professor d'Història de la Filosofia Medieval a la Facultat de Teologia de Catalunya.

El valor perdut dels fets

Fa uns mesos vaig topar a les xarxes amb una publicació on algú assegurava que els romans mai no havien trepitjat territori català. Recargolant Pere Bosch i Gimpera fins a fer-li dir el que mai no va dir, explicava que la nostra llengua era fruit d'una civilització pre-romana que havia sobreviscut mil·lennis en la clandestinitat. Que el català no derivava del llatí, sinó d'una llengua anterior. El vídeo tenia milers de reproduccions amb comentaris com: "Quina passada!", "Això sí que és història veritable!", "Ens han enganyat tota la vida!".

Jo, d'entrada, vaig pensar que era un vídeo de sàtira. Però no. Era real. I molts internautes s'ho creien. O, millor dit, volien creure-s'ho. Perquè en l'era de la post-veritat ja no importa si una afirmació es correspon o no amb els fets. Importa si ens agrada, si encaixa i reforça la nostra identitat, si ens fa sentir especials. I és així: tot i que les evidències vagin en sentit contrari, l'afirmació esdevé veritat. O, millor dit, esdevé una veritat, tan vàlida com qualsevol altra. La nostra veritat.

Pere Bosch Gimpera (1891-1974), rector de la Universitat de Barcelona durant la II República (1933-1939).

L'estiu del 2022 el diari *El Nacional* publicava una crònica de la Fira de Sant Joan de Berga. Explicava que es va estrenar una representació espectacular del Comte Arnau on el protagonista era una persona trans que lluitava contra el patriarcat. Es deia: *Arnau era una dona empresonada en un cos d'home. La seva maledicció era la intolerància de gènere.* Immediatament aquesta versió de la llegenda es va incloure dins el programa oficial de

la Generalitat com a “patrimoni vivent renovat”.

Fins al Sant Joan de 2022, la rondalla del Comte Arnau parlava de caciquisme i violència feudal. El Comte Arnau era un personatge llegendari de la Catalunya medieval, associat a la comarca del Ripollès, especialment cruel i blasfem que mantenia una relació adúltera amb una abadessa mentre oprimia brutalment els camperols. Com a càstig per aquests pecats, la seva ànima, sovint representada cavalcant amb una canilla de dimonis, va ser condemnada a vagar eternament. El nucli de la llegenda era palès: una crítica a l'abús de poder de la noblesa feudal i un relat moral sobre el càstig diví. Seguir llegint-ho així, és, a partir del 2022, convertir-se en sospitosos de transfòbia.

El comte Arnau, escultura situada rere l'església de Sant Pol (Sant Joan de les Abadesses).

Hem normalitzat el fet que tenim dret a inventar-nos el passat que millor s'adapti a les nostres certeses del moment, i que ens pertanyi la potestat de reconstruir els fets per encaixar-los en la nostra idea del que som. Ho fem, per cert, amb la millor de les intencions: per no ferir sensibilitats, per respectar la diversitat, per evitar el domini d'una única narrativa. Tanmateix, el resultat ha estat la dissolució de qualsevol criteri compartit de veritat. La postveritat no és només assumpte de Trump. Què fàcil veure la palla en l'ull aliè! És entre tots que hem contribuït a construir un sistema on el fet de defensar que les coses no són com són sinó com m'agradaria que fossin, es considera una virtut; on l'*spin doctor* (assessor de comunicació política) no és un manipulador, sinó un guia.

Vivim temps estranys. Sembla que ens hem acomiadat d'aquella vella idea de la veritat com a territori comú, com a indret on, malgrat les diferències, tots podíem trobar-nos. Hem entrat, gairebé sense adonar-nos-en, en una nova era: la del supermercat de les realitats.

El comiat a la veritat no ha estat un funeral solemne, sinó més aviat una festa de consum. Hem transformat la veritat en una mercaderia més. Ja no busquem la veritat; la triem. La veritat s'ha convertit en una subscripció. T'agrada una determinada versió del món? Hi ha un canal de YouTube per a tu. Prefereixes una realitat, per exemple, on una dieta a base de sucus verds cura totes les malalties? Trobaràs *influencers* disposats a vendre't aquesta certesa, juntament amb la liquidadora corresponent. Actuem com si estiguéssim convençuts que podem comprar qualsevol veritat subjectiva que ens vingui de gust, sempre a punt per servir-nos una altra dosi d'allò que ja creïem prèviament, eliminant qualsevol fricció amb el món real.

És sorprenent la lleugeresa amb què acceptem que els fets hagin deixat de ser cabdals. Ja no cal argumentar res; n'hi ha prou a repetir-ho prou vegades, embolcallat d'una música emocionalment convincent i amplificat per algoritmes. La veritat per nosaltres ja no té res a veure amb *l'aletheia*. No busquem, ja, desvetllar-la, sinó que ens conformem a consumir-la.

Els nous escenaris de la manipulació

I és que el segle XXI ens ha ofert una novetat inquietant: la possibilitat que una falsedat, en qüestió d'hores, arribi a milions de persones amb la mateixa autoritat que un article científic treballat al llarg de dècades. O, probablement, amb *més* autoritat. Les xarxes socials, pensades per connectar persones, s'han convertit, també, en els laboratoris perfectes per a la difusió de disbarats.

Quan una celebritat internacional comparteix un vídeo d'un suposat "remei natural" capaç de guarir el càncer amb infusions de fulles exòtiques, aquell missatge rep més difusió que qualsevol comunicat mèdic d'un hospital universitari. Tant se val que metges i investigadors dediquin anys a desmentir-lo; la lògica algorítmica ja ha premiat l'impacte emocional del vídeo, molt per sobre de la contundència de les dades científiques.

Un altre exemple: la reconstrucció virtual de la Catedral de Barcelona. L'any 2021, una institució cultural molt prestigiosa va presentar una reconstrucció 3D del temple romànic que hi havia abans de la catedral gòtica. El vídeo era meravellós. Bucòlic. Mostrava una església petita, modesta, envoltada de camps de conreu. Encantadora. Deia: *així era la Catalunya autèntica, abans de la imposició gòtica*.

El problema? Sembla que no hi ha cap evidència que aquella església existís. Ni

©Fernando. CC Attribution-Share Alike 4.0 International

Façana de la catedral de Barcelona. Va ser acabada a principis del segle XX.

en fonts escrites, ni arqueològiques. És una reconstrucció purament imaginativa. Tanmateix, el vídeo va tenir milers de visualitzacions. I molta gent va dir: *ho veieu? Ja ho sabíem que la catedral gòtica era una imposició castellana!* I quan una historiadora de l'art va publicar un fil a Twitter explicant que aquella reconstrucció era una ficció, va ser acusada d'"espanyolista", de "voler desprestigiar el nostre patrimoni", de "ser del IBEX35". Perquè els fets ja no importen. Importa el relat que identifica els "nostres". I el nostre relat diu que tot el que és gòtic és imposició, i tot el que és romànic és autèntic.

Però anem al fons. La culpa no és dels que menteixen. La culpa és nostra. Som nosaltres els qui volem ser enganyats. Els que preferim una bona història a una veritat incòmoda. Perquè ens agrada sentir-nos especials, diferents, purs. I perquè hem perdut la capacitat d'acceptar que hi pot

haver realitats que contradiguin els nostres judicis *a priori*.

Sorprenentment, una tan bona disposició a ser enganyats ens converteix, en el fons, en còmplices d'aquest mateix engany. Preferim l'adulació a la complexitat incòmoda dels fets. Ens sentim més a gust dins d'una unanimitat il·lusòria creada per la nostra cambra de ressò digital que en el diàleg aspre amb qui pensa diferent. La dissonància cognitiva que ens provocaria acceptar una realitat que contradiu les nostres creences més arrelades és tan desagradable que preferim pagar el preu de viure en una ficció confortable. Addictes a la dopamina que ens produeixen els *likes* i les confirmacions dels nostres biaixos, renunciem gustosament a exigir la veritat. Preferim la comoditat de la bombolla al desassossec del pensament crític.

Aquest mecanisme s'ha vist multiplicat en conflictes recents no tan innocents com la *Patum* o els temples paleocristians: notícies inventades que poden arribar a pervertir el resultat d'eleccions democràtiques, vídeos manipulats d'atacs que mai no han tingut lloc, imatges descontextualitzades de manifestacions d'un país presentades com si fossin d'un altre, suposats testimo-

nis que afirmen haver vist immigrants menjant-se gossos i gats, rumors sobre conspiracions globals que circulen com certes. L'important no és si allò va succeir, sinó si respon al que volem creure.

Del pensament crític al consum emocional

Ja ho advertia Aristòtil a la *Retòrica*: l'ésser humà no es deixa convèncer pel millor argument racional, sinó pel relat que li desperta emocions. El que abans era un advertiment sobre els perills de la sofística s'ha convertit en una pràctica universal.

Bust d'Aristòtil, còpia en marbre d'un original grec atribuït a Lisip (s. IV aC).

Avui les campanyes comercials ja no busquen demostrar res, sinó provocar emocions. Una marca de roba no ven teixits, ven identitats aspiracionals; comprar uns pantalons o triar una determinada beguda carbònica és prendre partit per un estil de vida, per una ètica personalitzada. Relativament innocent, tot plegat. El problema, però, és que aquesta pràctica s'ha traslladat també a la política. Un candidat pot guanyar eleccions no perquè tingui un programa coherent, sinó perquè aconsegueix connectar emocionalment amb els electors.

Els fets, davant les emocions, esdevenen irrelevants. I quan la societat accepta

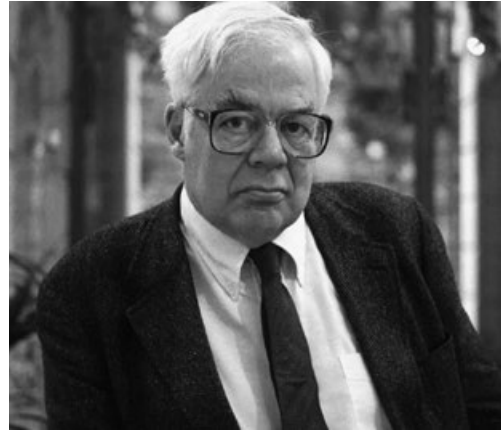
Ball de gegants de la Patum de Berga.

col·lectivament que les emocions són més poderoses que les evidències, la democràcia mateixa corre el perill de veure's buida de la pròpia essència.

El pensament crític ha estat substituït per la lògica del "m'agrada" i "no m'agrada" o, més exactament, del «em fa sentir bé» o no. Ja no importa si una afirmació és o no vertadera, el que val és si encaixa amb el relat que dona coherència a la meva suposada identitat. Així la veritat ha estat reduïda a un subproducte de l'algoritme: el que reforça la meva bombolla és veritat. Allò que la posa en dubte és fals.

Aquesta dinàmica s'ha adaptat de manera sorprenentment eficaç a la nostra cultura. Tanmateix el rerefons d'aquesta llibertat d'elecció no és tan alliberador com semblava. En acomiadar la veritat, hem acomiadat, també, la falsedat. Si ja no hi ha un criteri de veritat objectiva, tampoc no pot existir la mentida. L'engany deixa de tenir caràcter moral per convertir-se, simplement, en una narrativa alternativa.

Som hereus d'una tradició filosòfica que va celebrar, amb una certa ingenuïtat joiosa, la mort de la veritat. La segona meitat del segle passat, bona part dels pensadors postmoderns van proclamar que alliberar-nos del jou de l'objectivitat era un acte d'afranquiment. La veritat, deia Rorty, no estava "allà fora", sinó que era una construcció social, un instrument de dominació que calia deconstruir. Vattimo ho deia encara més clar: acomiadar-se de la veritat era la base de la democràcia. No hi ha fets, només interpretacions. La intenció era desactivar els dogmatismes del segle XX, però el resultat imprevist ha estat un terreny fèrtil per a la manipulació massiva. Si la veritat és només una construcció narrativa que funcioni, qualsevol relat ben dissenyat pot usurpar el lloc de la veritat. Pocs mesos després que Vattimo publicqués *Més*

El filòsof estatunidenc Richard Rorty (1931-2007) que va ser professor de la Universitat de Princeton (EUA).

enllà de la interpretació, Berlusconi va guanyar les eleccions italianes.

La validesa d'un discurs ja no rau en la seva correspondència amb els fets, sinó en el poder de qui l'emet. Postveritat, al cap i a la fi, és sinònim de poder. La "veritat" del discurs només depèn que tinguis prou poder —mediàtic, algorítmic, polític— per fer-la valer, per imposar-la a la teva bombolla de seguidors. Hem conquerit la llibertat de decretar allò que és veritat, i, paradoxalment, aquesta llibertat ens ha fet presoners dels nostres propis biaixos.

Si no fos tan inquietant, seria gairebé graciós: ens capfiquem a mirar la realitat no amb els nostres ulls, sinó amb els ull d'un altre, que és qui ens indica què és el que estem veient. És la filosofia que encarna la figura de l'*spin doctor*: aquell artesà de la realitat que, amb la complicitat dels mitjans i la passivitat ciutadana, construeix narratives que acaben substituïnt els fets. Recordo la Jo Moore, aquella assessora britànica que, mentre el món s'esfondrava l'11-S, va enviar un correu electrònic suggerint que era el moment d'enterrar notícies, era un bon dia per publicar les notícies que ens perjudiquen políticament. Aquella frase, cínica i lúcida, resumeix a la perfecció l'esperit d'una època:

la realitat ja no importa; el que importa és el relat. La guerra d'Ucraïna n'és un exemple paradigmàtic: mentre una part del món veia imatges satel·litàries de caravanes militars, l'altra rebia una negació absoluta.

El resultat és una fragmentació radical de la realitat: cadascú viu en el seu propi món, amb les seves veritats, i qualsevol intent de diàleg esdevé impossible, perquè ni tan sols compartim els fets bàsics sobre els quals encetar la conversa.

L'aliança entre postmodernitat i algoritmes

Ens hem allunyat del pensament crític no pas per la força d'un règim autoritari, sinó per la seducció d'una pantalla que ens murmura a cau d'orella exactament allò que volem sentir. Ja no calen grans aparells de propaganda per imposar un relat. La vella censura dels totalitarismes es basava a prohibir; la nova —la digital— es basa a invisibilitzar. És dolça, però real: no es tracta de la força bruta, sinó de la persuasió amable. Ja no cal amenaçar ningú; n'hi ha prou d'inundar-lo de continguts que reforcin les seves conviccions prèvies. Hem trencat les cadenes que ens lligaven als fets, però només per forjar-ne unes de noves, molt més subtils però igualment efectives, que ens encadenen al nostre propi biaix. El resultat és un "totalitarisme suau" que no necessita presons, sinó pantalles i, per part nostra, la mandra justa per acceptar, sense pensar, allò que ja ens està bé.

I enmig d'aquest terreny minat, la filosofia ha quedat inexplicablement callada. Aquells que van contribuir a crear el marc teòric que ha fet possible la postveritat —pensadors com Vattimo, Rorty o Foucault— semblen haver perdut la veu per a criticar-ne els excessos. Van defensar la dissolució de la veritat com a acte alliberador, però no van preveure que alliberat el dis-

El filòsof italià Gianteressio Vattimo (1936-2023) considerat el pare del "pensament feble".

curs de l'obligació de correspondre als fets, el que acabaria imperant seria la llei del més fort, del que té més altaveus, més bots, més mitjans a favor seu.

Quan la mentida deixa de tenir cost

A les noves generacions els semblarà estrany, però hi va haver un temps en què ser enxampat en una mentida tenia conseqüències polítiques fulminants. Algun president dels Estats Units va haver de dimitir perquè el van descobrir en una mentida! Avui mentir sembla que ja no penalitza. Si un ministre afirma haver aconseguit reduir la pobresa, tant és que les estadístiques reals ho desmenteixen, no té importància: el relat ja ha estat compartit, la fotografia ja ha circulat i l'emoció ja s'ha activat.

La postveritat s'ha convertit en la pràctica habitual de la política: tots d'acord a ignorar els fets en favor d'emocions. Factors com el descrèdit de la raó, el relativisme, l'emotivisme i el pragmatisme han creat les

condicions de possibilitat. Veritat és allò que satisfà un desig, allò que és útil. Quin valor tenen les constatacions empíriques davant d'una certesa basada en la fe digital? Quin pes tenen els fets, si els contraposem a conviccions irracionals que determinen la nostra percepció de la realitat?

L'any 2024, en plena campanya electoral als Estats Units, una imatge es va fer viral: el candidat Donald Trump, amb el puny alçat després d'un intent d'assassinat. Era una imatge massa bona. Per això, immediatament milers d'internautes contraris a Trump van assegurar que tot plegat era un muntatge orquestrat, un *deepfake* generat per intel·ligència artificial per guanyar simpaties. No era cert, però la notícia es va estendre ràpidament i va arribar a milions de persones abans que es demostrés la veracitat de la imatge. Poc després, un vídeo de Kamala Harris, on confessava manipulacions electorals, va ser compartit per *influencers* conservadors. Un vídeo fals, en aquest

La imatge de l'atemptat que va sofrir Donald Trump a Pittsburgh durant la seva campanya electoral va ser presentada com un muntatge a les xarxes socials pel seus opositors. No era cert.

Kamala Harris, vicepresidenta dels EUA (2016-2020), va aparèixer en un vídeo confessant manipulacions electorals. El vídeo va ser fet amb IA i era fals.

cas sí, generat per IA. Tots dos casos van aconseguir sembrar dubtes sobre els fets reals i alimentar narratives alternatives de gran pes emocional. Sorprenentment, tot i que els experts van desmentir-ho amb celeritat, el mercat de la credulitat va triomfar: milions de persones —d'eventuals electors— van optar per creure allò que s'ajustava als seus prejudicis, ignorant les evidències.

Les xarxes socials han accelerat aquest procés fins a límits insospitats: estan dissenyades per mostrar-nos allò que volem veure. Allò que ens manté enganxats. El resultat és que vivim tancats en bombolles informatives —*filter bubbles*— on tot coincideix amb allò que ja pensàvem.

Aquestes bombolles generen un fenomen psicològic ben estudiat: el biaix del fals consens. Creiem que tothom pensa com nosaltres, perquè només veiem qui pensa com nosaltres. I quan algú discrepa, se'ns fa tan estrany que el qualifiquem d'ignorant, d'estrany o, simplement, l'ignorem. I, com es sabut, la ignorància és font de prejudicis. I els prejudicis esdevenen el camp de cultiu ideal per conrear l'odi.

Així, la xarxa —que en teoria havia de ser un espai obert i plural— es converteix en una eina de uniformització i, al capdavant, de radicalització. Com deia algú, per convertir-te en un extremista, només cal que t'ajuntis amb gent que pensi com tu.

L'expert sota sospita

Tot plegat em fa pensar en els productes *Baby Einstein*. La promesa era seductora: per uns quants dòlars, els teus fills podrien esdevenir petits genis. Tot i que els estudis científics van demostrar que aquells vídeos no tenien cap efecte positiu —fins i tot podien endarrerir el desenvolupament del llenguatge—, els pares van seguir comprant-los. No importaven les dades; importava el desig de creure.

Aquest mateix mecanisme és el que ara opera en la política. La ciutadania —com aquells pares— preferim creure allò que ens fa sentir segurs, allò que confirma les nostres conviccions, encara que sigui fals. I els assessors dels polítics ho saben. Per això fabriquen realitats a mida, narratives emocionals que connecten amb els nostres desitjos. Sense veritat ni mentida, del que es tracta és de crear una realitat que sigui emocionalment coherent. La versemblança ha triomfat sobre la realitat.

En aquest nou ecosistema, l'expert ha passat de ser una veu d'autoritat a ser percebut com un obstacle. Quan economistes, epidemiòlegs, historiadors o climatòlegs aporten dades incòmodes, se'ls acusa de formar part d'una elit desconnectada. L'autoritat científica és substituïda per la legitimitat de l'experiència subjectiva: "a mi em fa sentir bé", "jo tinc dret a pensar el que vulgui".

Aquesta desconfiança s'ha fet palesa en episodis recents. Les dades objectives són menystingudes davant de relats simplistes i la complexitat de la realitat es veu subs-

tituïda per consignes fàcils de memoritzar i compartir. Quan el saber rigorós es percep com una amenaça i no com una guia, la societat entra en un estat d'infantilisme col·lectiu: preferim històries reconfortants a diagnòstics incòmodes.

La mentida és viral; la rectificació, invisible. El problema no és només epistemològic; és moral. Una democràcia que tolera la mentida sistemàtica esdevé una democràcia anèmica. Es converteix en una farsa. Per molt que es respectin de manera molt escrupolosa els procediments, no pot haver-hi eleccions lliures si els ciutadans no tenen accés a una informació veraç, si es mouen en universos informatius totalment diferents i contradictoris o, si més no, incommunicats.

La veritat com a bé comú

La veritat, entesa com a adequació mínima entre paraula i realitat, no és un producte elitista prescindible. És un bé comú. Sense aquest bé, la democràcia es degrada fins a convertir-se en un simple mercat de relats en competència, on triomfa qui disposa de més recursos per imposar la seva narrativa. La democràcia no es pot basar en l'emotivitat o en el relat més afalagador. Es basa en la capacitat de discutir, de contrastar, de preguntar. I això només és possible si acceptem que hi ha una realitat independent dels nostres desitjos. La veritat no és conseqüència del consens democràtic, sinó que n'és condició de possibilitat. Sense ella, la política es degrada a una pugna pel poder on triomfa el més hàbil en la manipulació emocional.

I, potser, encara més greu: la postveritat no distorsiona només la política: erosiona la possibilitat mateixa de comunitat. Sense veritat compartida no hi ha confiança; sense confiança no hi ha diàleg que valgui, no hi ha entesa ciutadana possible. I és que

la veritat no és un luxe, és el teixit mateix de la paraula compartida. La cultura de la postveritat fa que tota promesa ens sembli sospitosa, que la conversa es redueixi a un xoc de conviccions irreconciliables. En definitiva, fa que la comunicació es transformi en un concurs de retòriques sense referents comuns.

Cap a una cultura de la veritat compartida

Si la postveritat consisteix a fabricar relats que ens facin sentir bé, l'antídot no pot consistir a fabricar un altre relat més atractiu, més reconfortant, sinó a tenir la valentia d'acceptar els fets, fins i tot quan són insuportables. En aquest sentit, no em resisteixo a parlar, encara que sigui mínimament, de Takashi Pablo Nagai, metge japonès de mitjans del segle passat. Potser la crítica més demolidora a la nostra cultura de la postveritat no prové d'un filòsof contemporani, sinó d'un radiòleg malalt

envoltat del silenci radioactiu de les runes de Nagasaki.

La seva vida representa un testimoniatge incomodíssim per a la nostra cultura de la postveritat. Quan la bomba atòmica va devastar Nagasaki el 9 d'agost de 1945, Nagai, que s'havia convertit al catolicisme gràcies al testimoni de la seva dona, Midori, i a la lectura de Blaise Pascal, va sobreviure perquè es trobava dins l'hospital universitari, protegit pels murs de ciment. Però ja patia leucèmia, fruit de l'exposició a radiacions en la seva feina. Enmig de la destrucció va trobar les restes carbonitzades de la seva dona amb un rosari encara entre els dits. Aquest és el punt de partida del seu testimoni.

Què va fer Nagai davant l'abisme? No va buscar refugi en la construcció d'una realitat alternativa, una narrativa d'odi o una ficció negacionista que li permetés evadir-se. Va fer exactament el camí invers d'allò que promou la lògica de la postveri-

*Ruïnes de la catedral de Urakami a Nagasaki després de l'explosió atòmica del 9 d'agost de 1945.
Va destruir el cor de la comunitat cristiana més gran del Japó.*

Takashi Pablo Nagai (1947), metge catòlic que era a Nagasaki el dia que es va llançar sobre aquesta població la segona bomba atòmica.

tat: va abraçar els fets. Es va negar a abandonar les runes. Metafòricament i literalment. En comptes de fugir de l'epicentre del dolor, el va habitar. Amb restes de la destrucció es va construir una minúscula cabana que va anomenar Nyokodō (如己堂, "l'ermita de l'estimar els altres com a tu mateix"). Amb la leucèmia agreujada per la radiació de l'ambient, en un espai de tot just quatre metres quadrats, es va dedicar a atendre ferits, a meditar i, sobretot, a consolar tots aquells qui se li apropaven a la recerca de consol. I, conscient que la bomba no només havia destruït pedra i carn, sinó també la confiança en la paraula humana, es va dedicar també a escriure la veritat sobre el que estaven vivint.

Hi ha realitats que no poden ser relativitzades. Nagai no va seleccionar la versió més còmoda, sinó que va habitar la realitat tal com era. La seva serenitat no provenia d'un autoengany emocional, sinó d'una ètica del real: només qui accepta els fets

pot construir una pau autèntica. Per poder actuar en favor de les víctimes cal reconèixer-los, abans, la condició de víctima. En lloc de convertir-se en subjecte de ressentiment o en propagador d'odis, va transformar la tragèdia en una crida a la reconciliació i a la responsabilitat moral. No és moral amagar el dolor de mil maneres sota veritats *low-cost* que reafirmen el nostre ego i ens aïllin en una bombolla de confort. Hi ha veritats que, encara que no siguin absolutes, exigeixen ser reconegudes: per poder actuar, cal conèixer. Si no assumim la realitat dels fets, no estarem en disposició d'intentar canviar-los. Si ocultem la realitat sota narratives consoladores, mai no podrem millorar-la. La postveritat, en essència, és paràlisi. Eternització de la injustícia.

Takashi Pablo Nagai ens interpel·la avui directament. Una pedagogia de la veritat davant del nostre nihilisme confortable: obsessionats com estem per fugir, com sigui, de tot el que és desagradable, Nagai em fa pensar en la veritat com a acte de resistència: acceptar la realitat dels fets, fins i tot dels més terribles, no t'empresona sinó que t'allibera de les cadenes de l'autoengany. Ell no va caure en la temptació de reconstruir la realitat segons els seus desitjos. Va acceptar els fets tal com eren. I en fer-ho, va trobar allò que realment importa: una veritat que no es basa en el poder ni en la persuasió, sinó en la vulnerabilitat compartida i en l'acceptació del dolor. Em fa pensar que abans de les narratives, hi ha les víctimes. Abans de les interpretacions, hi ha els fets. I que, potser, l'acte més necessari és veure allò que ens agradaria no veure.

Joan Garcia del Muro

MÀQUINES SENSE MÓN: ¿PODEN PENSAR ELS MODELS DE LLENGUATGE? (I)

La intel·ligència artificial (IA) ha desembarcat entre nosaltres gairebé de cop i volta. Ens fascina que un programa d'IA sigui capaç d'escriure ràpidament sobre qualsevol tema o fins i tot pugui mantenir una conversa amb nosaltres. ¿Tenen, però, realment "intel·ligència" els ordinadors amb un programa d'IA? Poden comprendre i sentir com els éssers humans? Ens en parla Lluís Formiga i Fanals, membre de la Germandat, doctor en enginyeria de les TIC i la seva gestió, Responsable tècnic de Recerca i desenvolupament a Verbio by capacity i Professor Associat a la Universitat Ramon Llull.

Introducció

Imaginem un joc entre criatures en què s'inventen històries paraula a paraula. Un nen comença una frase —per exemple: *Ahir a la nit vaig somiar un...*— i un altre l'ha de continuar. Per fer-ho, es fixa en les paraules anteriors i prova de predir quina paraula pot venir després. Potser diu *elefant* perquè ha après que després de *un* sol venir un nom i té al cap la imatge d'un elefant. El joc continua, cada infant va afegint una nova paraula plausible. Si el resultat sona bé, riuen i s'ho passen bé. Doncs bé, els anomenats grans models de llenguatge —els famosos *chatbots* com ChatGPT, Gemini o Claude— fan essencialment això: juguen a endevinar la següent paraula en un text molt llarg, amb l'únic propòsit de mantenir la frase coherent. No entenen el que diuen, només encerten quines paraules solen seguir a d'altres. Són com aquell infant que segueix la història sense saber ben bé què

significa, però que la continua perquè ha detectat els patrons del relat.

Com pensa (de veritat) un model de llenguatge?

Darrere la màgia aparent d'aquests sistemes hi ha matemàtica i computació, no pas intenció o comprensió real. Un model de llenguatge és un model estadístic complex (xarxa neuronal anomenada *transformer*) entrenat amb milions (fins i tot milers de milions) de paraules extretes de textos humans. Mitjançant tècniques d'aprenentatge profund, analitza ingents quantitats de llibres, articles, pàgines web, etc., i aprèn quines paraules solen aparèixer juntes. En termes senzills és com un autocompletar del mòbil però a escala gegantina: atès un començament de frase, suggereix la continuació més probable. De fet, per construir una resposta pot tenir en compte centenars de pàgines de context previ. Una quantitat

*El mercat dels LLM marcarà els propers anys,
com l'ofimàtica va marcar els 80.*

immensament superior a la ment humana. I per tant té una excepcional capacitat d'anar escollint cada mot segons la distribució estadística apresada. La seva arquitectura interna —anomenada *transformer* com ja hem dit— consta de moltes capes de “neurones” artificials que es retroalimenten. Cal destacar que també disposen d'un mecanisme “d'atenció” capaç de centrar-se en les parts rellevants de la seqüència de text ja que no totes les paraules anteriors tenen la mateixa importància. Dit de manera planera: el model va donant voltes a les paraules d'entrada i, amb uns càlculs molt complexos, assigna probabilitats a les possibles següents paraules fins que escriu una frase completa.

Per exemple: si li escrivim *Avui fa un dia molt...*, el model pot predir que la paraula següent hauria de ser *bonic* ja que ha vist moltes vegades *dia molt bonic*). Posteriorment prediria *per anar a la platja* anàlogament perquè *bonic per anar a la platja* és una continuació comuna. Així construeix respostes senceres. El resultat és sorprenent: obtenim textos ben estructurats, sovint gramaticalment impecables i fins i tot amb estil coherent. Semblaria que la màquina pensa i escriu com nosaltres.

Ara bé, aquest èxit purament formal pot portar a engany. Que una màquina generi frases correctes no vol dir que compregui el que diu. El model no té experiència ni coneixement real darrere les paraules; no-

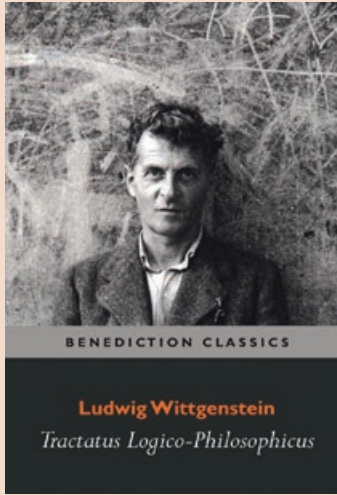
més les associa segons els patrons apresos. Tornant a l'analogia dels infants jugant a fer frases: podrien encadenar paraules aparentment assenyades —*vaig somiar un elefant de color blau que volava*— sense tenir cap vivència real d'elefants blaus ni de volar. Han après la forma d'una història, però no saben de què va. Així mateix, un model de llenguatge pot descriure'ns un bosc encantat o dissertar sobre física quàntica només perquè ha vist milers de textos similars, però no té cap bosc al cap ni entén la física. És, literalment, un simulador de llenguatge.

“Dir” molt, “significar” ben poc

Aquesta capacitat de *dir coses* sense realment *dir res amb sentit* ja va ser pressentida fa un segle per Ludwig Wittgenstein. En la seva primera etapa, Wittgenstein pensava que el llenguatge funcionava com una representació lògica dels fets del món. En el seu *Tractatus Logico-Philosophicus* (1921) va ar-

El filòsof alemany Ludwig Wittgenstein (1889-1951).

Portada del llibre *Tractatus Logico-Philosophicus* de Ludwig Wittgenstein.

gumentar que les frases, per tenir significat, havien de pintar una imatge lògica de la realitat. Per exemple, la frase *El gat és damunt la taula* té sentit només si existeix un gat real damunt d'una taula real; el llenguatge seria com un mirall lògic del món. Les paraules, en aquesta visió, tenen significat només perquè apunten a coses o estats de coses del món.

Ara imaginem, en termes d'aquest primer Wittgenstein, què fa un model de llenguatge com ChatGPT. Quan li preguntem qualsevol cosa, ens dona un seguit d'enuncisats que sintàcticament són impecables i semblen descriure fets. Podria dir-nos: *El gat és damunt la taula del menjador, mirant per la finestra*. La frase és gramatical, té estructura lògica de subjecte, verb i complements. Però, on és aquest gat? En la realitat, enlloc. Si seguim la idea del *Tractatus*, la màquina ha generat una *pseudoproposició*: una oració amb forma de dir alguna cosa sobre el món, però que en realitat no referencia cap fet concret. La lògica formal hi és —subjecte *gat*, predicat *estar damunt la taula*— però manca la connexió amb una situació existent.

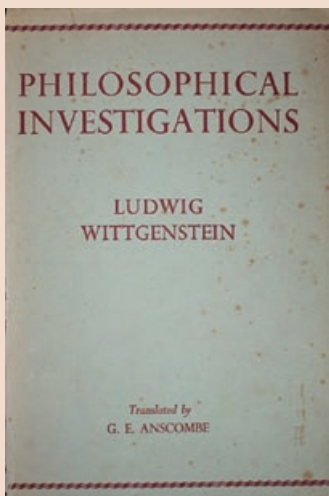
Igual com un lloro pot repetir *el gat és damunt la taula* sense haver vist cap gat, el model estadístic escup frases correctes sense cap vincle ontològic amb el món real.

Wittgenstein va arribar a la conclusió que hi ha límits en allò que es pot dir amb sentit. Segons ell, més enllà de descriure fets, el llenguatge formal queda "buit". De fet, la darrera proposició del *Tractatus* és ben eloqüent: *D'allò que no se'n pot parlar, cal guardar-ne silenci*. I uns aforismes abans havia afirmat que *els límits del meu llenguatge són els límits del meu món*. Les paraules són significatives només quan estan sostingudes per una relació amb la realitat viscuda. Si no, sonen, però no diuen res. Podem veure els grans models de llenguatge precisament com a màquines formalistes en aquest sentit: operen amb les formes lingüístiques, però sense món. Poden "parlar" molt, però, tal com advertiria el primer Wittgenstein, allò que diuen cau fora dels límits del sentit quan no té referència real.

Quan un mot pren significat: el context i la intenció

Aquest problema es torna encara més evident si considerem el gir que el mateix Wittgenstein va fer anys després. Desenganyat de la idea d'un llenguatge-mirall lògic, en la seva obra *Investigacions filosòfiques* (1953) va proposar una visió molt diferent: el llenguatge és, per damunt de tot, una activitat inserida en la vida humana. Les paraules no tenen significat per alguna connexió màgica amb un objecte, sinó pel seu ús en un context, dins d'uns jocs de llenguatge als quals juguem en la nostra vida diària.

Per explicar-ho, Wittgenstein ens convida a imaginar un joc de llenguatge senzill: el d'un paleta i el seu ajudant. El paleta crida *Rajola!* i l'ajudant li acosta una rajola. En aquell context de treball, la paraula "rajola" significa "porta'm una rajola!". Fixem-nos

El llibre Investigacions filosòfiques de Ludwig Wittgenstein on modifica alguns dels seus postulats primers.

que aquí el significat no rau en la paraula en si, que literalment només designa un objecte, sinó en l'acció que forma part del joc: demanar i portar materials en una construcció. Si un estrany sentís "rajola!" fora de context, potser no entendria res, o pensaria que li volen ensenyar què és una rajola. Però entre el paleta i l'ajudant, que comparteixen el mateix joc de llenguatge, la comunicació és efectiva: un demana, l'altre obeeix.

Wittgenstein utilitza exemples com aquest per mostrar que cada paraula pot tenir múltiples usos i significats segons el context i les intencions de qui la diu. Si en comptes d'un paleta, és un professor a classe qui diu "rajola" mentre assenyalava un objecte, la intenció és diferent: pot voler ensenyar vocabulari als alumnes (context educatiu). I si un poeta parla de *rajoles del record*, potser la paraula pren un sentit metafòric en un joc literari. No podem fixar el significat de "rajola" sense saber qui parla, a qui, en quina situació i amb quin propòsit. El llenguatge és viu: es juga a incomptables

jocs (demanar, descriure, prometre, preguntar, poetitzar, etc.) i cadascun té regles i significats propis.

I si mirem aquests models amb bona fe, què hi trobem? Quan conversem amb ells, ofereixen respostes sovint útils i ben treballades perquè han après milers de patrons de conversa. Ara bé, el seu paper s'assembla més al d'un eco hàbil que al d'un interlocutor situat: operen sobre regularitats del llenguatge i, per això, a voltes encaixen molt bé i en d'altres desvien el sentit. Des d'una mirada wittgensteiniana, podríem dir que excel·leixen en la forma del joc —l'ordre de les paraules, la coherència superficial—, mentre que el partit es juga en el context compartit, en les intencions i en la pràctica viva del diàleg. Si dic "porta'm una rajola" en una obra, el sentit és una acció concreta; el model, en canvi, tendeix a orientar-se cap al relat (definicions, històries, exemples) perquè és aquí on ha après a moure's. I si confesso "estic trist", pot oferir frases de cura apreses dels textos, que poden alleujar una mica, però la proximitat humana —mirades, silencis, gestos— és el que acaba donant gruix al sentit.

La lligçó és doble: d'una banda, aquestes eines són bons instruments lingüístics per esbossar idees, sintetitzar informació o inspirar paraules; de l'altra, el sentit ple neix quan el llenguatge s'arrela en una forma de vida. Més que "pura negació", això ens convida a col·locar cada cosa al seu lloc: la tècnica com a ajuda per a la paraula, i la paraula com a expressió d'una experiència compartida.

Una intel·ligència sense cos ni ànima

Arribats aquí podem veure per què aquests models no són intel·ligents en el sentit humà. La intel·ligència humana es fonamenta en la comprensió, que al seu torn neix de tenir un cos, unes emocions i una

història en el món. Les màquines de llenguatge, en canvi, no tenen cos ni senten res. No poden percebre una rajola amb les mans, notar-ne el pes, la fredor o la rugositat. No s'alegren quan encerten ni s'entristeixen quan fracassen —de fet, no hi ha un “jo” que experimenti res. Són programes sense consciència. I, per descomptat, no tenen ànima en el sentit espiritual que entenem nosaltres. Cap ordinador no s'enamora, ni pateix, ni celebra un naixement, ni tem la mort. I sense aquest viure, el llenguatge que produeix és buit de vivències.

Això explica també per què, malgrat que un model pugui escriure un poema tècnicament correcte, li manca la flama poètica real. Pot comptar síl·labes, triar rimes i fer servir metàfores apreses de milers de poemes humans. Fins i tot podria imitar l'estil de Miquel Martí i Pol o de Joana Raspall. Però darrere els seus versos no hi ha hagut cap intuïció ni sofriment ni èxtasi. On un poeta de debò aboca la seva ànima —les seves alegries, angoixes, ideals—, el model només fa un collage estadístic amb retalls de versos aliens. Imitació no és creació. La creativitat humana implica dir quelcom autèntic i propi, que neix del més profund de la persona i dialoga amb la cultura, amb l'ètica, amb l'experiència col·lectiva. Un algorisme, per molt sofisticat que sigui, no té aquesta profunditat d'experiència. Per això els seus intents de crear solen ser superficials, mancats de l'originalitat vertadera que commou o fa pensar.

Hi ha qui argumenta que tot això són romanços i que si la màquina genera un resultat *nou* que ens agrada, ja podem parlar de creativitat artificial. Però aquí correm el perill de caure en una visió reduccionista de la creativitat. Vivim en una època que tendeix a confondre novetat amb valor creatiu, i informació amb comprensió. Ens fascina que un sistema combinatori creï mil melodies

noves en un minut o que escrigui centenars d'articles en segons. Però hem d'aturar-nos a reflexionar: tota creació artística o intel·lectual humana han estat molt més que combinatòries cegues; són actes amb intenció, amb context, amb significat viscut. L'antropòleg i sociòleg Edgar Morin, teòric del pensament complex, advertia precisament contra la *intel·ligència cega* de la nostra civilització tecnològica: aquella que fragmenta la realitat i perd de vista les totalitats. Un sistema pot tractar enormes quantitats de dades i, tanmateix, ser *cec* a la visió global i al sentit profund. Ens hi podem reconèixer: un model de llenguatge dissectiona el text en trossets (*tokens*) i calcula patrons, però no capta la integritat del significat ni les connexions subtils amb la vida humana.

En el fons, la matemàtica no té intencions. Un model de llenguatge opera sobre paraules; no decideix per què parla ni cap a on vol conduir la conversa. Pot compondre versos sobre l'amor o narrar una tragèdia perquè n'ha après els patrons, però això és càlcul, no experiència. Allò que reconeixem com a propi de la ment humana —consciència, empatia, intuïció, i també aquesta obertura que en el pregar reconeix la nostra dependència— neix d'una vida situada, no d'un algorisme. Per això el llenguatge d'una xarxa neuronal pot ser brillant en la forma i, tanmateix, mancar-li veu. Les

El filòsof francès Edgar Morin (1921...).

paraules significatives demanen un subjecte que hi posi món, la màquina n'ofereix l'eco.

Què ens ensenya, doncs, aquesta limitació? En primer lloc, a posar cada cosa al seu lloc. Un gran model de llenguatge és una eina extraordinària, però no és un ésser pensant com nosaltres. No li podem demanar saviesa, ni compassió, ni originalitat profunda. Podem admirar la seva potència de càlcul i els textos curiosos que genera, però sense perdre de vista que el que és essencial del llenguatge humà se li escapa. Aquests enginyers tenen llenguatge, sí —un llenguatge derivat del nostre—, però no tenen món pròpiament: no viuen en cap realitat, no construeixen un món de vivències internes. Són miralls buits que només reflecteixen la parla d'altri.

Ara bé, lluny de veure això com una amenaça o una decepció, podríem agafar-ho com una oportunitat per reflexionar. Ens convida a preguntar-nos: què és allò que fa significatiu el nostre llenguatge? Què ens fa creatius de debò, intel·ligents de veritat? En el següent article explorarem aquestes qüestions amb profunditat. Parlem de si és encertat anomenar "intel·ligència artificial creativa" aquests programes i com la fascinació que desperten pot fer-nos oblidar la riquesa irreductible de la intel·ligència humana. També veurem com, ben entesos i usats amb esperit crític, els models de llenguatge ens poden ajudar a repensar els límits del llenguatge, el significat i la nostra pròpia subjectivitat. Comencem a entreveure que la revolució d'aquestes màquines, més que tecnològica, és un repte filosòfic i espiritual: ens obliga a mirar-nos al mirall i discernir què és nostre i què és mera imitació. I aquí val la pena recordar que, com suggeria Heidegger, l'essència de la tècnica no és tècnica: és un mode de desvetllament, un clarobscur que alhora mostra i amaga. Com al bosc al capvespre,

Tomba de Martin Heidegger a Messkirch.

només en el joc de llum i ombra podem reconèixer el cervol; de la mateixa manera, només en el joc entre allò que la tècnica ens ofereix i allò que inevitablement oculta podem veure qui som i què no és la nostra veu. Però això ho desenvoluparem en la segona part. De moment, quedem-nos amb aquesta imatge: una màquina prodigiosa recita paraules sense món, i nosaltres, éssers amb món, l'escoltem fascinats. Que aquest contrast ens inspi, més que por o adoració, una humilitat profunda sobre el misteri de la nostra pròpia ment i una apreciació renovada per aquell esperit vivent que cap algorisme no pot atrapar.

Lluís Formiga

LA CONSTRUCCIÓ JURÍDICA DE LA PAU

Malauradament les guerres continuen tenint una presència dolorosa a molts llocs del món. Des de fa tres anys, a més, toquen l'espai europeu i l'amenaça d'una conflagració més extensa s'ha eixamplat. Els esforços perquè el dret triomfi sobre la violència injusta semblen fracassar per moments. Ens en parla el doctor Joaquim Bisbal, catedràtic emèrit de dret mercantil de la UB i membre de la Germandat.

I. Les Nacions Unides i la "guerra justa"

El grau més alt d'articulació institucional adreçat a fer operativa la pau es va aconseguir en el període que va des de l'any 1945 al 1950. En aquest període es va prendre seriosament la necessitat d'establir mecanismes adequats per circumscriure el recurs a la guerra als casos de les "guerres justes". N'existien precedents¹. El més immediat era, però, la Declaració conjunta efectuada a la Conferència de Moscou d'octubre de 1943 pels Estats

Units d'Amèrica, el Regne Unit, la URSS i la Xina².

En aquesta Declaració, entre moltes altres coses, es demanava, enmig d'una guerra que calia continuar fins a la rendició incondicional de l'enemic, representat per la suma de les anomenades "Potències de l'Eix"³, que al més aviat possible fos establerta una organització internacional general, basada en el principi de la igualtat sobirana de tots els estats amants de la pau, i oberta a l'adhesió de tots aquests estats, grans i petits, per al manteniment de la pau i la seguretat internacionals.

La Carta de les Nacions Unides

Doncs bé, acabada aquella nova guerra, i estant en trànsit altres guerres, el 24 d'octubre de 1945 es van començar a complir els desitjos compromesos i va entrar en vigor la Carta de les Nacions Unides que va donar lloc a l'establiment d'una organització destinada a bandejar les guerres "combatent-les" amb mesures "pacífiques" i civils, basades en la justícia i el dret inter-

1. Aquí no es pot ignorar el Tractat de Versalles de 28 de juny de 1919, signat per les Potències Aliades i Associades i Alemanya, que va posar fi a la primera Guerra mundial, però no goso considerar-lo un antecedent d'autoritat senzillament perquè contenia, en el seu nucli essencial, un conjunt de propòsits, alguns nefastos i d'altres fracassats des de l'inici. El Tractat creà la Societat de Nacions a fi de promoure la pau amb l'obligació de no recórrer mai més a la guerra: fracàs. Els Estats Units d'Amèrica, un actiu promotor i signant d'aquest Tractat, mai arribà a ser membre de la Societat de Nacions. L'article 227 del Tractat disposava que les Potències Aliades i Associades per aquest Tractat acusaven públicament Guillem II de Hohenzollern, ex emperador d'Alemanya, d'un greuge suprem contra la moral internacional i la santedat dels tractats, tot afegint que es crearia un tribunal especial per jutjar-lo, assegurant-li amb això les garanties essencials del dret de defensa, integrat per cinc jutges, un de designat per cadascuna de les següents potències: els Estats Units d'Amèrica, Gran Bretanya, França, Itàlia i Japó. El Kàiser mai va ser jutjat i va passar plàcidament la resta de la seva vida a Holanda com un bon pagès ric.

2. El text de la declaració de Moscou es troba aquí: <https://avalon.law.yale.edu/wwii/moscow.asp>

3. Recordem que en aquella data Leningrad (Sant Petersburg) era una ciutat assetjada i la batalla de Stalingrad (Volvograd) només feia vuit mesos que havia acabat, amb un balanç de més de dos milions de morts i desapareguts entre ambdós bàndols, gairebé quinze mil víctimes per dia.

Logotip de les Nacions Unides: mapa mundi envoltat de branques d'olivera símbol de la pau.

nacional, sense ignorar, amb realisme, però, que sempre existrien actes d'agressió que haurien de ser legítimament repel·lits amb accions violentes de legítima defensa (per tant, amb "violències justes")⁴.

L'Article 51 d'aquesta Carta assenyalava que "[cap disposició [de la] Carta no perjudicarà el dret immanent de legítima defensa, individual o col·lectiva, en cas d'atac armat contra un Membre de les Nacions Unides, fins que el Consell de Seguretat hagi pres les mesures necessàries per mantenir la pau i la seguretat internacionals. Les mesures preses pels membres en exercici del dret de legítima defensa seran comunicades immediatament al Consell de Seguretat". I això, com he indicat, responia a una actitud realista dels redactors de la Carta, perquè, per molt dolorosa que hagués estat l'experiència recent de tots ells, el paper no podia eliminar amb eficàcia els actes d'agressió (les "guerres injustes"), ni podia impedir les guerres que es lliuressin per defensar-se legítimament ("les guerres justes").

La Carta de les Nacions Unides també va instaurar la Cort Internacional de Justícia, que té la seu a La Haia en l'anomenat "Palau de la Pau", un edifici construït a començament del segle XX. Aquesta Cort Internacional de Justícia és competent per

examinar totes les qüestions que els estats membres de l'Organització de les Nacions Unides plantegin en relació a la Carta i als tractats i convencions vigents, entre els quals s'hi troba —per anar deixant-ho consignat des d'ara— la *Convenció sobre la Prevenció i Càstig del Delicte de Genocidi*, adoptada el 9 de desembre de 1948, que va entrar en vigor el 12 de gener de 1951.

Seu del Tribunal Internacional de Justícia a La Haia.

Molt poc abans de l'aprovació de la Carta de les Nacions Unides, el 8 d'agost del mateix any 1945, a Londres, amb el convenciment inequívoc d'haver guanyat, insisteixo, una "guerra justa" lliurada contra un enemic que havia agredit "injustament" aquells *peace-loving states* al·ludits i haver-ho fet amb mètodes atroços, el Govern dels Estats Units d'Amèrica, el Govern provisional de la República Francesa, el Govern del Regne Unit i del Nord d'Irlanda, i el Govern de la URSS, a fi "de perseguir i castigar els majors criminals de les Potències de l'Eix", complint un altre dels compromisos assumits l'octubre de 1943 a Moscou si es guanyava la guerra, van establir el Tribunal Militar Internacional per jutjar els criminals de guerra, els delictes dels quals no tinguessin ubicació geogràfica particular.

4. Vegeu l'article 1 de la Carta de les Nacions Unides que es localitza a <https://www.un.org/es/about-us/un-charter/full-text>.

Aquests judicis es van celebrar en el Palau de Justícia de Nuremberg⁵.

El Tribunal Militar Internacional

És il·lustratiu allò que es manifestava a l'encapçalament de l'Acord de Londres, referint l'antecedent; en aquell punt es recordava que el Tribunal Militar Internacional es creava perquè ja la *Declaració de Moscou* del 30 d'octubre de 1943 sobre les atrocitats alemanyes a l'Europa ocupada [havia declarat] que els oficials i els alemanys membres del Partit Nazi responsables de, o participants conscientment en atrocitats i crims, havien de ser traslladats als països en què varen cometre aquests abominables crims, per tal que poguessin ser jutjats i castigats d'acord amb les lleis d'aquests països alliberats i dels governs lliures que s'hi crearan; tot recordant que aquesta Declaració havia afegit que els màxims delinqüents, els crims dels quals no tinguessin ubicació geogràfica particular haurien de ser castigats per decisió conjunta dels Governos aliats. Aquí s'apuntava als dos nivells que seran essencials per a la justícia penal internacional: l'Estat i l'Internacional, amb cooperació necessària.

El Tribunal Militar Internacional en el judici de Nuremberg (1946).

5. El text d'aquest acord es localitza, entre d'altres llocs, aquí: https://www.cvce.eu/en/obj/london_agreement_8_august_1945-en-cc1beb97-9884-4aa1-b902-e897a8299bec.html.

En tot cas es tractava ara decididament d'un Tribunal Militar Internacional instaurat pels guanyadors d'una "guerra justa" (perquè havia estat lliurada per defensar-se d'una "agressió injusta", duta a terme, bàsicament —però no exclusivament— per membres del Partit Nazi) i destinat a jutjar els autors de crims abominables.

Dret a la guerra ("ius ad bellum"), i el dret durant la guerra ("ius in bello")

Tanmateix, tots ho sabem ja, i els signants de l'Acord de Londres ho sabien també, que per poder jutjar algú s'han de delimitar prèviament les conductes que constitueixen crims (*nullum crimen sine lege* són els termes fixats des de la Il·lustració, Cesare Beccaria, 1738-1794, *dixit*⁶). I aquesta delimitació demanava un debat públic raonat. En aquest debat, ho veurem més endavant, alguns varen considerar

El jurista Cesare Beccaria (1738-1794), pare de la teoria criminal clàssica. Oli sobre tela.

6. *Dei delitti e delle pene*, 1764 és un text fonamental per la legitimació de la força repressiva de l'estat en el dret penal. Hi ha versió catalana: *Dels delictes i les penes*, Barcelona, Edicions 62, 1989.

que les conductes comeses pels criminals de les Potències de l'Eix podien ser qualificades com a actes de "genocidi", i per tant, que era imprescindible, per a jutjar-los i condemnar-los, aplicar-se a establir una definició exacta d'aquest crim. Altres van considerar que aquesta definició era molt complicada de fixar i en canvi es podia convenir amb més facilitat, i eficàcia repressora, que els actes "abominables" comesos es podien considerar o bé "Crims contra la pau", "Crims de guerra" o "Crims contra la humanitat".

Les institucions que es van configurar en el període 1945-1950, convé subratllar-ho des d'ara, eren el resultat d'una llarga història durant la qual s'havia anat acumulant molt coneixement procedent de la tradició civil i del pensament clàssic i teològic. I és que en els "Crims contra la pau" ressonava el clàssic *ius ad bellum*; mentre que en els crims de guerra ho feia el *ius in bello*. Per entendre-ho una mica hem de rescatar sobre tot a fray Francisco de Vitoria (1483-1546), al qual segueixen Hugo Grotius (1583-1645) i una bona colla d'humanistes europeus. Tot aquell entramat institucional era, en definitiva, el resultat d'un esforç lent i complex guiat pel propòsit de bastir la pau amb el dret i no amb la força: amb raons i no amb la guerra.

Aquest va ser un canvi de paradigma, que, malgrat totes les dificultats inherents per consolidar-se i l'ombra de parcialitat que projectava, va constituir en la segona meitat del segle XX un avenç civilitzatori indiscutible (això només es pot negar des de la perspectiva de la *realpolitik* cínica). Dissortadament avui sembla que estem experimentant una regressió a la força, on les posicions hegemòniques ja no consideren necessari seguir bastint l'edifici institucional construït per promoure i garantir la pau, sinó que pretenen simplement esfondrar-lo.

El jurista Hugo Grotius (1583-1645). Oli sobre tela de Michiel Jansz van Mierevelt. Museu Prinsenhof a Delft.

Els és lícit als cristians fer la guerra?

El punt originari i fonamental d'aquesta llarga història es troba, casualment, com he al·ludit, en aquell moment de la cultura europea que anomenem "humanisme". És cert que el propòsit de reduir al màxim possible el recurs a l'acció bèl·lica, circumscriuint-la només a les "guerres justes", tenia molts antecedents il·lustres, com Ciceró (106 a.C-43 a.C) o sant Agustí d'Hipona (354-430). Però l'autoria, emmarcada en el dret natural i en el dret de la raó amb la seva abstracció universal i positiva, motiu pel qual es podrà articular la reprovació (sanció) operativa de les "guerres injustes", cal atribuir-la a Francisco de Vitoria (1483-1546)⁷. En una de les seves *Relecciones Teológicas*⁸ —conferències que havien de fer cada curs els professors de Salamanca per un públic més ampli que l'estudiantil— publicada

7. Aquesta observació la prenc de JÜRGEN HABERMAS, *Una historia de la filosofía*. Volumen 1. *Constelación occidental de fe y Saber*, Madrid, Editorial Trotta, 2023, pp. 751-753.

8. Segueixo l'edició *Relecciones Teológicas del P. Fray Francisco de Vitoria*, traduïdes per D. Jaime Torrubiano Ripoll, Madrid, Librería Religiosa Hernández, 1917.

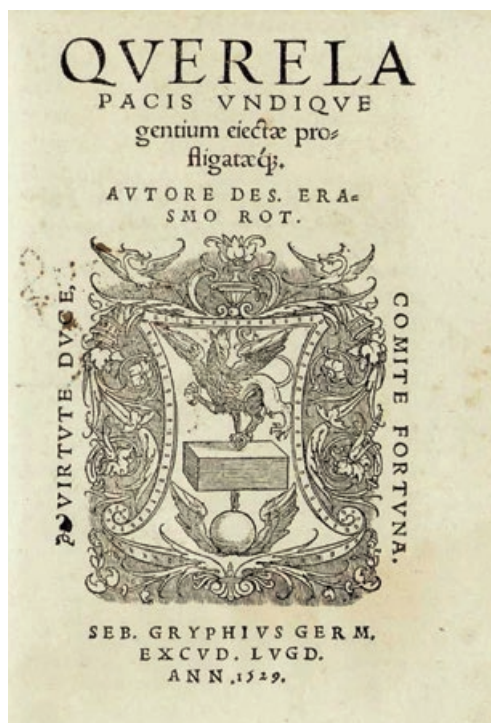

Fray Francisco de Vitoria (1483-1546).
Escultura situada a Vitoria-Gasteiz.

en castellà l'any 1565 (*Relección del Derecho de Guerra*) tracta, entre d'altres, de tres qüestions fonamentals: (A) si es lícit als cristians fer la guerra; (B) quines poden i han de ser les causes de les "guerres justes"; i (C) què és lícit fer en una "guerra justa".

La primera qüestió estava present dramàticament en la conversa pública dels segles XV i XVI, en una Europa en expansió, plena de gegants del pensament, de descobriments i de meravelles de tot ordre, però xopa de sang. L'any 1516 a Lovaina, Desideri Erasme, dit de Rotterdam (1466-1536), admirat amic de Vitoria, va publicar la *Querela pacis*⁹ on, amb una radicalitat que només l'Església catòlica adoptaria en la segona meitat del segle XX amb sant Joan

9. Faig servir el text de ERASMO DE RÓTERDAM, *Lamento de la Paz*, Barcelona, Acanitlado, 2020.

Portada de l'obra d'Erasme de Rotterdam, *Querella pacis* ("Lament de la pau"). (1529).

XXIII i sant Pau VI i, amb molta claredat amb el papa Francesc quan va declarar que la guerra és un sacrilegi i que hem de deixar d'alimentar-la ("La guerra è un sacrilegio, smettiamo di alimentarla!"¹⁰), afirmava "la guerra es el azote de las repúblicas, la tumba de la justicia: las leyes enmudecen en medio del estruendo de las armas; el conflicto el asesinato, el estupro y otros actos abominables" i més endavant conclouia: *nunca os crearán cristianos mientras vean que el mal que Cristo detestó por encima de todas las cosas se extiende entre los cristianos con más fuerza que en parte alguna*¹¹.

La resposta de Vitoria a la qüestió de si era lícit als cristians fer la guerra, era distinta a la d'Erasme i amb ella va establir un criteri seguit gairebé fins avui: sí a la guerra,

10. Refereixo la primera frase de la introducció del llibre del PAPA FRANCESC, *Contro la Guerra. Il Coraggio di costruire la Pace*, Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 2022.

11. Vegeu ERASMO, *op. cit.*, pp. 70 i 77; sembla que aquí estava pensant especialment en el papa Juli II (della Rovere) que havia mort tres anys abans.

però en determinades circumstàncies. *Lícito es a los cristianos el ejercicio de las armas y hacer la guerra*. Aquí l'autoritat eren sant Agustí i sant Tomás perquè la guerra lícita era la guerra defensiva, ja que *es lícito rechazar la fuerza con la fuerza*¹².

Resolt el problema de la conducta dels cristians, ara Vitoria iniciava una reflexió seminal i d'ampli abast, que ressona com hem dit fins a Londres l'any 1945: el *ius ad bellum*. ¿Quan resulta exactament lícit fer la guerra? ¿Quan una guerra és justa? Aquí Vitoria és clar i constructiu, altra cosa és que li fessin cas. No són causes justes per a fer la guerra: *la diversidad de religión [...] el ensanchamiento del Imperio [...] la gloria del príncipe ni otra alguna ventaja para él; ja que la única causa justa para declarar la guerra es haber recibido injuria*¹³, és a dir una agressió sense motiu. El teòleg sabia matisar i ho feia; perquè afeigia que aquí no valia qualsevol injúria, sinó que calia discernir. Però la guia no residia en regles fixes, sinó en un principi procedimental basat en la proporcionalitat: *No cualquier injuria y de cualquier magnitud es suficiente para declarar la guerra [...] Comoquiera, pues, que todos los efectos de la guerra son graves y atroces, como asesinatos, incendios, devastaciones, no es lícito por leves injurias perseguir con la guerra a los injuriadores, pues la dureza de la pena debe medirla la magnitud del delito*¹⁴.

El principi de la guerra justa

El principi de la "guerra justa" (és a dir, el principi que sosté que només són lícites les "guerres justes", les que tenen un fi defensiu contra una "agressió" que constitueix una injúria) no es va institucionalitzar com hem dit fins l'any 1945. Els segles XVII, XVIII i XIX, el temps que va des de la pau de Westfàlia (1648) en endavant, a Euro-

pa i a les terres i els mars colonitzats, els podem explicar com un fresc ric, pròsper, culte i elegant, però clivellat per conflictes socials, en l'interior dels estats i bèl·lics en l'exterior. Amb els tractats signats a les ciutats de Münster y Osnabrück de Westfàlia entre 1644 i 1648 s'acabà la denominada "guerra dels 30 anys", però les guerres van continuar produint-se sense qualificar-les de "justes" o "injustes", sense sotmetre-les a cap judici legal o moral, atès que la guerra era una manifestació de la sobirania dels Estats reconeguda precisament en aquests tractats. Això, pel que aquí interessa, impedia sancionar institucionalment les "guerres injustes", les "guerres d'agressió", i en definitiva els "crims contra la pau", com veurem immediatament amb la terminologia de Nuremberg. No obstant la reprovació de les "guerres injustes", barrejada amb la denúncia dels crims en les guerres que es produïren (*in bello*) va estar present en l'opinió pública culta i il·lustrada¹⁵. Anotem, no obstant, que la dificultat d'extirpar la guerra de les raons d'estat és un motiu poderós que explica, encara ara, com veurem, l'enorme problema que ofereix configurar els "actes d'agressió" com a delictes que puguin ser perseguits efectivament pel dret penal internacional.

Els "Crims contra la pau", els "Crims de guerra" i els "Crims contra la humanitat"

Amb aquest coneixement, breument esbossat, a Londres el 8 d'agost de 1945, es gosà establir, en el marc del *ius ad bellum*, la definició dels "Crims contra la pau" que el Tribunal Militar Internacional podria perseguir. Els "Crims contra la pau" es definiren com *la planificació, la preparació, l'inici o la realització d'una guerra d'agressió, o una guerra*

12. Vegeu VITORIA, *Relecciones*, ob. cit., p 91 i s.

13. Vegeu VITORIA, *Relecciones*, ob. cit., pp. 98 i s.

14. Vegeu VITORIA, *Relecciones*, ob. cit., p. 100.

15. Sobre aquest punt vegeu àmpliament MICHAEL WALZER, *Guerras justas e injustas. Un razonamiento moral con ejemplos históricos*, Barcelona, Paidós, 2001, pp. 97-104.

Ratificació del Tractat de de Pau hispano-neerlandès a Münster el 1648.
Obra de Gerard ter Borch (1617–1681). Rijksmuseum d'Amsterdam.

en violació de tractats, acords o garanties internacionals, o participació en un pla comú o conspiració per a la realització de qualsevol de les anteriors conductes. És a dir, preparar o dur a terme una guerra d'agressió, una "guerra injusta". De moment deixem-ho així sense entrar en les nombroses dificultats que plantejaria l'aplicació d'aquesta definició¹⁶.

Els "Crims de guerra", la segona categoria establerta per l'Acord de Londres de 1945, eren delictes més evidents, més fàcils de definir i derivaven de la tradició del *ius in bello*: les regles del capteniment "cavalleresc" durant una guerra. Aquí es definien com a violacions de les lleis o costums de la guerra [que han d'incloure, sense restar-ne li-

mitades], l'assassinat, el maltractament o deportació per a treball esclau o per a qualsevol altre propòsit de la població civil del/o en territori ocupat, assassinat o maltractament de presoners de guerra o persones en el mar, assassinat d'ostatges, saqueig de propietats públiques o privades, destrucció gratuïta de ciutats, pobles o llogarets o devastació no justificada per necessitat militar.

Finalment, el tercer grup de delictes eren els denominats "Crims contra la humanitat", i es definien així: assassinat, extermini, esclavitud, deportació i altres actes comesos contra qualsevol població civil, abans o durant la guerra, o persecucions per raons polítiques, racials o religioses en execució o en relació amb qualsevol delicte dins de la jurisdicció del Tribunal, ja sigui en violació o no de la legislació interna del país on es varen perpetrar.

És molt important reconèixer que aquests crims, per bé que llur definició era recollida en l'Acord de Londres de 1945,

16. Sobre aquestes dificultats es pot llegir amb profit ROGER S. CLARK, *Nuremberg and the Crime Against Peace*, Washington University Global Studies Law Review, Volum 6, 2007, pp. 527-550.

aquest Acord no els establia *ex novo* (no era un acord constitutiu d'aquests tipus penals), sinó que era la definició de conductes condemnables pel dret internacional abans de la Guerra (no és exagerat recordar allò que havia dit l'humanista Vitoria i repetit Grotius en el segle XVI). I és important això, precisament, per desbaratar l'argument que havien sostingut els advocats defensors dels nazis jutjats quan deien que la persecució a la qual se'ls sotmetia era per delictes definits amb posterioritat als fets produïts (*ex post facto*) i per tant *sine lege*¹⁷.

Tanmateix en les pròpies definicions d'aquests dos darrers grups de delictes hi havia zones imprecises o fosques que podien impedir-ne l'aplicació. La feina dels juristes és ser precisos i es deixa de complir aquesta feina quan es juga amb la hipèrbole, la vaguetat i la confusió.

II. El "genocidi", una qüestió de família

Comencem amb una història de família: els amalequites

Rebeca, la muller d'Abraham, portava en el ventre dos fills: un era rogenic i pelut, i li posaren de nom Esaú; l'altre el van anomenar Jacob. Un dels fills d'Esaú va ser Elifaz, i un dels fills d'Elifaz, tingut amb una concubina, Tamnà, va ser Amalec (Gn 36,9-11). De Jacob, el germà (petit) bessó de l'avi d'Amalec, va néixer la nissaga d'Israel. Però vet aquí que, un bon dia, just després de passat el Mar Roig, quan els israelites avançaven pel desert amb moltes dificultats i desgràcies, a Refidim van ser atacats pel poble d'Amalec: els amalequites.

La resta d'aquesta història la coneixem prou bé. La imatge icònica de Moisès amb el seu bastó, i amb Aaron i Hur aguantant-li

les mans per tal que en el combat resultessin victoriosos Josué i els israelites, la tenim ben present (Ex 17,8-10). La derrota dels amalequites es va produir a la posta del sol; i aleshores Jahvé va manar a Moisès que escrivís aquesta frase terrible en el Llibre, perquè no s'oblidés mai més: *fes saber a Josué que jo esborraré la memòria d'Amalec de sota el cel*, i Moisès reblà: *Jahvé és en guerra contra Amalec per sempre* (Ex 17,14-16).

Tota aquesta història qui la sap molt bé és el poble hebreu el qual s'ha apropiat conceptualment d'aquest odi existencial als amalequites, imposat per Jahvé, per descriure de forma especular l'odi encarnat en l'Holocaust patit pels jueus durant segles i més segles fins arribar al terrible segle XX; en d'altres termes, l'odi als amalequites és estructuralment idèntic a l'odi que tenen els antisionistes al poble jueu, que dura segles i segles. És clar: és un odi de família que sembla que ells i només ells tinguessin el dret a conservar-lo i a designar-lo. Per als hebreus els amalequites no eren uns enemics, sinó l'enemic, de forma similar a com per als antisionistes els jueus no són un enemic, sinó l'enemic¹⁸.

Moisès, Aaron, Hur i Amalec, ¿genocides?

Pregunta: ¿A Refidim es va cometre un genocidi? Si ho veiem amb ulls d'avui, la resposta és inequívoca. i És clar que sí, perquè es va actuar amb la voluntat d'exterminar els amalequites! Però juguem amb avantatge: ara tenim la paraula i el concepte. Cap de les persones jutjades a Nuremberg van ser condemnades per genocidi. I és que l'any 1945 tampoc existia la paraula —millor dit, no existia la llei que descrivís el delicte (recordem *nullum crimen sine lege*).

17. Sobre aquest debat, previ a la constitució del Tribunal Militar Internacional de 1945 podeu consultar l'obra fonamental: HANS Kelsen, *La paz por medio del Derecho*, Madrid, Editorial Trotta, Madrid, 2008 (text original: *Peace through Law*, 1944), pp. 103 i s.

18. Aquesta particular forma de presentar aquesta història l'he recollit de ROBERTO CALASSO, *Il Libro di Tutti i Libri*, Milano, Adelphi, 2019, pp. 238-240. (Hi ha traducció castellana: *El Libro de todos los Libros*, Barcelona, Anagrama, 2024.)

Josué lluitant contra els amalequites, d'Alexander Casteels el Vell (1658-1681). Acadèmia de Belles Arts i Disseny. Lubiana.

A Nuremberg, com hem vist abans, el judici fou possible perquè, prèviament, el Regne Unit, els Estats Units d'Amèrica, França i l'URSS, que acabaven de guanyar una "guerra justa", el 8 d'agost de 1945 a Londres, recordem-ho una vegada més, van signar un acord per perseguir i castigar els *major war criminals of the Europea Axis*, i van erigir un Tribunal Militar Internacional que jutgés exclusivament els crims "contra la pau", els "crims de guerra" i els "crims contra la humanitat" comesos per persones físiques, persones de carn i ossos (per fer que funcioni el dret penal, l'internacional també, és imprescindible que graviti sobre persones físiques)¹⁹, però no el crim de "genocidi".

Per tant, ni a Josué, ni a Moisès, ni a Aaron ni a Hur, ni tampoc a Amalec i els seu generals, els haurien pogut jutjar per

genocidi a Nuremberg. Mentre es pensava en com bastir amb eficàcia la responsabilitat dels criminals vençuts a la guerra l'any 1945, uns juristes van advertir que, perquè funcionés bé una imputació per "genocidi", s'havia d'emfasitzar l'objectiu de "matar un poble". En efecte, tal com aquesta expressió s'anava dotant de significació, s'havia de demostrar que el causant, el perpetrador de crims horribles, matances, deportacions, esclavatge, ... ho fes amb la pretensió de destruir total o parcialment un grup nacional ètnic, racial o religiós; i això sempre era, es pensava, molt difícil d'acreditar. De manera que resultava més útil tipificar i definir els delictes pels fets objectius comesos, sense demanar per a la sanció necessària, l'existència d'aquesta intenció exterminadora (aquest *dolus specialis*). Aquest era el parer del gran jurista Hersch Lauterpacht (1897-1960), que va ajudar que a Nuremberg es perseguissin

19. Per aquest extrem de la qüestió vegeu novament Kelsen, *op. cit.*, pp. 97 i ss.

els responsables dels "crims contra la pau", dels "crims de guerra" i dels "crims contra la humanitat", com hem vist, sense haver de demostrar que els havien comés amb l'ànim d'exterminar el poble jueu. L'horror era tan enorme, que no calia demostrar res perquè s'havia comés: *res ipsa loquitur*.

El delict de genocidi

No obstant, l'opinió pública i molts polítics i juristes, significadament Raphael Lemkin (1900-1959), van insistir en la necessitat de delimitar el delict de genocidi i perseguir-lo²⁰. De manera que el 9 de desembre l'any 1948, com ja he deixat dit, es va establir per l'Assemblea de les Nacions Unides la *Convenció per a la Prevenció i la Sanció del Delict de Genocidi*, en vigor des del 12 de gener de 1951, quan fou ratificat pels suficients estats²¹.

Aquesta Convenció obliga tots els estats signants, entre d'altres, els Estats Units (1948), Rússia (1949), Israel (1950), Espanya (1968) i Sudàfrica (1998), a adoptar, d'acord amb les seves Constitucions respectives, les mesures legislatives necessàries per assegurar l'aplicació de les disposicions d'aquesta Convenció, i especialment a establir sancions penals eficaces per castigar les persones culpables de genocidi o de qualsevol altre dels actes enumerats a l'article III" (article V). Aquest article III esmentat enumera els següents actes: a) El genocidi; b) L'associació per cometre genocidi; c) La instigació directa i pública a cometre genocidi; d) La temptativa de genocidi; i e) La complicitat en el genocidi" i l'Article IV esta-

bleix que "s'entén per genocidi" perpetrar amb la intenció de destruir, totalment o parcialment, un grup nacional, ètnic, racial o religiós, com a tal, qualsevol d'aquests actes: a) Matança de membres del grup; b) Lesió greu a la integritat física o mental dels membres del grup; c) Sotmetiment intencional del grup a condicions d'existència que hagin de comportar la seva destrucció física, total o parcial; d) Mesures destinades a impedir els naixements en el si del grup; e) Trasllat per força d'infants del grup a un altre grup".

La denúncia d'Israel per genocidi

¿Per què Sudàfrica, el 29 de desembre de 2023, denuncià l'Estat d'Israel per haver vulnerat la *Convenció per a la Prevenció i la Sanció del Delict de Genocidi* davant de la Cort Internacional de Justícia, aquella Cort que, com ja he dit, fou instaurada l'any 1945 per la Carta de les Nacions Unides?

En primer lloc, perquè, entre d'altres coses, considerava que allò que havia començat a fer Israel a Gaza encaixava amb la descripció d'aquest delict en la mesura que, a banda de cometre gairebé tots els actes enunciats a l'article IV de la *Convenció per a la Prevenció i la Sanció del Delict de Genocidi*, el 28 d'octubre anterior, mentre es preparava l'exèrcit per a envair Gaza, el primer ministre israelià Benjamin Netanyahu, havia apel·lat al vell assumpte de família, as-

Segell oficial de la Cort Internacional de Justícia.

20. Sobre aquest important debat i la seva història recomano una lectura imprescindible: PHILLIP SANDS, *Calle Este-Oeste*, Barcelona, Anagrama, 2017.

21. El text d'aquesta Convenció es localitza aquí: <https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/convention-prevention-and-punishment-crime-genocide>. El dia següent, el 10 de desembre de 1948 fou adoptada la Declaració Universal dels Drets Humans. Espanya no va ratificar la *Convenció per a la Prevenció i la Sanció del Delict de Genocidi* fins al 13 de desembre de 1968; tot i així ho va fer amb la reserva de no sotmetre's a la competència de la Cort Internacional de Justícia.

senyalant com Samuel li havia transmès a Saül aquestes paraules pronunciades per Jahvé (I Sa 15, 1-3): *Vull castigar els amalequites, pel que van fer contra Israel de tallar-li el pas quan pujava d'Egipte: Ves, doncs, a combatre contra els amalequites. Destina'ls a l'extermini sagrat amb tots els seus béns. No els planyis. Fes morir homes i dones, nois i criatures, vaques i moltons, camells i ases. Exactament les paraules adreçades a les tropes per Netanyahu varen ser: *has de recordar el que Amalec t'ha fet, diu la nostra Santa Bíblia. I ho recordem*²².*

I en segon lloc, i aquesta és una opinió més especulativa, perquè Sudàfrica no es refiava que pogués actuar l'altre Tribunal disponible constituït expressament per jutjar entre d'altres crims, el crim "genocidi": la Cort Penal Internacional, com veurem més avall en funcionament des de l'1 de juliol de 2002. D'aquesta Cort l'Estat d'Israel no n'és membre, perquè s'ha negat a ratificar l'acord constitutiu, i el procediment per cridar davant d'ella els sospitosos de "genocidi" pertanyent a estats que no en són membres és més complicat, com diré més endavant.

La justícia penal internacional és lenta i acusar l'Estat d'Israel de "genocidi" no només incomoda sinó que desvetlla grans culpes. Els crims dels que tractem aquí, i en especial el "genocidi", no són responsabilitat exclusiva dels que els cometen, sinó també dels que els observen (observem) en silenci. La necessitat de discerniment és essencial. Acusar de "genocidi" governants d'un estat que conserva en la memòria constitutiva els *progroms* patits durant centenars d'anys fins al recent Holocaust del segle XX és molt delicat; però el discerniment no ens ha d'impedir reconèixer que aquesta circumstància no exclou que els seus governants en el segle XXI puguin

cometre també genocidis i crims contra la humanitat, particularment quan actuen creient que tots els enemics que tenen davant són "amalequites".

Les dificultats per condemnar Israel

La immunitat pretesa pel govern d'Israel, guanyada per la condició de víctima de l'Holocaust, i la justificada mala consciència d'Alemanya ha arribat a l'extrem de tractar de cancel·lar tota comparació. Res és comparable a l'Holocaust patit pel poble hebreu, i per tant, totes les accions que pugui emprendre, ningú té dret a jutjar-les des de les categories "genocidi" o "crims contra la humanitat". Aquesta és la línia de defensa jurídica de Netanyahu i els seus funcionaris quan han estat cridats per la Cort Internacional de Justícia.

"Selecció" de jueus hongaresos a la rampla d'Auschwitz II-Birkenau, maig/juny de 1944.

L'escriptora jueva Massha Gessen, nascuda a Moscou, resident a Nova York, periodista, professora i activista, va rebre l'any 2023 el premi Hannah Arendt de pensament polític atorgat per la prestigiosa *Heinrich Böll Foundation*. Li havia de ser lliurat el 15 de desembre de 2023 en una cerimònia pública a Bremen. El cap de setmana ante-

22. De la demanda referida de 29 de desembre de 2023 nota 446 <https://www.youtube.com/watch?v=IIPkoDk6isc>

Masha Gessen.

© Rodrigo Fernandez. CC Attribution-Share Alike 3.0 Unported

rior, el 9 de desembre, Gessen va publicar un article llarg en la revista *New Yorker*, de la qual era columnista habitual. El text portava per títol *In the Shadow of the Holocaust. How the politics of memory in Europe obscures what we see in Israel and Gaza today* ("A l'ombra de l'Holocaust. Com la política de memòria a Europa enfosqueix el que veiem avui a Israel i Gaza") i en un punt determinat comparava els guetos jueus a l'Europa ocupada amb la situació a la franja de Gaza. La conseqüència immediata va ser que l'acte de lliurament del premi Hannah Arendt va ser suspès i després de moltes pressions es pogué celebrar en un espai més reduït que el previst inicialment. I tot perquè Gessen havia gosat afirmar que Israel podia estar cometent un "genocidi" amb els palestins.

Doncs bé, la denúncia de "genocidi" formulada per Sudàfrica a la qual s'han afegit molts altres estats, està pendent de resolució. Tanmateix la Cort Internacional de Justícia el 26 de gener de 2024 va acordar unes mesures cautelars, que han estat rei-

terades el 24 de maig de 2024, i que Israel sembla que no ha respectat (*res ipsa loquitur*), en els següents termes:

"(1) L'Estat d'Israel, d'acord amb les seves obligacions en virtut de la Convenció per a la Prevenció i el Càstig del Delicte de Genocidi, en relació amb els palestins a Gaza, prendrà totes les mesures al seu abast per evitar la comissió de tots els actes dins de l'àmbit de l'article II d'aquesta Convenció, en particular: (a) matar membres del grup; (b) causar danys corporals o mentals greus als membres del grup; (c) infligir deliberadament al grup condicions de vida calculades per provocar la seva destrucció física en la seva totalitat o en part; i (d) imposar mesures destinades a prevenir els naixements dins del grup.

(2) L'Estat d'Israel s'assegurà amb efecte immediat que el seu exèrcit no cometí cap dels actes descrits en el punt 1 anterior.

(3) L'Estat d'Israel prendrà totes les mesures al seu abast per prevenir i castigar la incitació directa i pública a cometre genocidi en relació amb els membres del grup palestí a la Franja de Gaza.

(4) L'Estat d'Israel prendrà mesures immediates i efectives per permetre la provisió de serveis bàsics i assistència humanitària urgentment necessaris per fer front a les condicions de vida adverses a les quals s'enfronten els palestins a la Franja de Gaza.

(5) L'Estat d'Israel ha de prendre mesures efectives per prevenir la destrucció i garantir la preservació de les proves relacionades amb les denúncies d'actes dins de l'àmbit de l'article II i l'article III de la Convenció per a la prevenció i la sanció del crim de genocidi contra membres del grup palestí a la Franja de Gaza.

(6) L'Estat d'Israel presentarà un informe a la Cort sobre totes les mesures adoptades per fer efectiva aquesta Ordre en el termini d'un mes a partir de la data d'aquesta Ordre."²³

23. Totes aquestes resolucions es poden consultar en aquesta adreça de la Cort Penal Internacional <https://www.icj-cij.org/case/192>.

He insistit tant en la qüestió del “genocidi” perquè crec, com el novel·lista i escriptor indi Pankaj Mishra, que el que està succeint a Palestina és un drama que avui interpel·la essencialment tota la humanitat:

*Durante los últimos años han sucedido muchas cosas en el mundo: catástrofes naturales, crisis financieras, terremotos políticos, una pandemia global y guerras de conquista o de venganza. Sin embargo, ninguno de esos desastres es comparable a Gaza: nada nos ha dejado una carga tal de aflicción, perplejidad y mala conciencia. No hay nada que haya provocado tanta evidencia, y tan vergonzante, de nuestra falta de pasión e indignación, estrechez de miras y pobreza de pensamiento.*²⁴

III. La Cort Penal Internacional: una qüestió de respecte

El Tribunal Penal Internacional

Malgrat els conflictes, sempre bruts, la fi del segle XX ens va donar algunes esperances. L'any 1993 l'Organització de les Nacions Unides va instaurar el Tribunal Penal per a l'antiga Iugoslàvia i l'any següent el Tribunal Penal per a Rwanda. Era el reconeixement de la necessitat de seguir ajustant les institucions per poder jutjar i condemnar els responsables de les violacions greus del dret internacional humanitari, inclosos els actes de “genocidi” i els “crims contra la humanitat” comesos en el territori de l'ex Iugoslàvia a partir de 1991 i de Rwanda a partir de 1994. Aquests Tribunals jutjaren i condemnaren gairebé 100 criminals cadascun d'ells. La impunitat no havia de ser la regla.

Amb més ambició, el 17 de juliol de 1998 a Roma la Conferència “Diplomàtica de Plenipotenciàries de les Nacions Unides”, adoptà l'Estatut per establir una específica Cort Penal Internacional. Llàs-

²⁴. PANKAJ MISHRA, *El mundo después de Gaza*, Barcelona, Galaxia Gutenberg, 2025, p. 19.

CC Attribution 2.0 Generic

El 25 de maig de 1993, el Consell de Seguretat de l'ONU va aprovar la resolució 827 per la qual es va establir formalment el Tribunal Penal Internacional per a l'antiga Iugoslàvia.

tima de la sotragada de l'11 de setembre de 2001 que ho va canviar gairebé tot i va iniciar una era estranya de guerra terrorista global que encara ens turmenta amb esclats inesperats, però constants. Un pas endavant, un pas enrere. Però sempre hi ha el baix continu que constitueix el dret.

La detenció del general Augusto Pinochet a Londres

Fins a aquest any l'atmosfera de la pau estava present arreu, a nivell estatal i internacional. El divendres 16 d'octubre de 1998 és produí un fet molt significatiu. Aquell dia, el jutge de la Audiència Nacional, Baltasar Garzón, al matí dictà una interlocutòria per a la detenció d'Augusto Pinochet Ugarte (una ordre internacional de detenció, lliurada a les autoritats britàniques) quan aquest dictador es trobava a Londres, recuperant-se d'una operació d'esquena; l'acusaven del delictes de “genocidi”, del delictes de tortures i del delictes de terrorisme, pels fets succeïts a Xile, i en d'altres països, des del cop d'estat de l'11 de setembre de 1973 promogut per ell.

A les onze de la nit del mateix divendres 16 d'octubre, dos agents d'Scotland

© Thomas Wolf. CC Attribution-Share Alike 3.0 Germany

Seu del Tribunal Penal Internacional de La Haia.

Yard, acompanyats de la traductora, Jean Pateras, amb una ordre de detenció regular visada per l'autoritat judicial britànica, conforme a allò que disposa el Conveni Europeu d'Extradició, van entrar a l'habitatció 801 de la *London Clinic* de Londres i van procedir a detenir el General²⁵. La novetat d'aquest fet no és només que Pinochet hagués estat detingut immediatament pels membres la policia metropolitana de Londres, cosa que mostra inequívocament la capacitat de cooperació de les autoritats judicials britàniques amb l'Audiència Nacional espanyola, sinó perquè l'ordre de detenció havia estat dictada amb cobertura expressa i exclusiva del Codi Penal espanyol, el qual com els Codis de la majoria dels estats de la comunitat internacional recullen els delictes que ja sabem en el

propi ordenament²⁶, i a més a l'empara de la Llei Orgànica del Poder Judicial (article 23.4) espanyola reconeix la competència de la jurisdicció per conèixer de tots aquests delictes comesos per espanyols o estrangers fora del territori espanyol. És a dir, la significació residia en el fet que una jurisdicció estatal estava actuant per compte propi, i per tant contribuint així a bastir, amb les institucions globals, l'edifici de la justícia penal internacional (universal). I és així com es va teixint lentament, molt lentament, la túnica de la pau: amb fils nacionals i fils internacionals.

La Cort Penal Internacional

El dia 1 de Juliol de 2002 entrà en funcionament la Cort Penal Internacional instituïda a Roma l'any 1998, i amb seu a La Haia, a la mateixa ciutat de la Cort In-

25. El relat d'aquest fet el trobem a PHILIPPE SANDS, *Calle Londres 38. Dos casos de impunidad: Pinochet en Inglaterra y un nazi en la Patagonia*, Barcelona, Editorial Anagrama, 2025, pp. 89 i ss.

26. Recordem que la jurisdicció internacional ho és amb coordinació i complement de les jurisdiccions nacionals, segons els respectius Convenis i Tractats.

ternacional de Justícia que ja coneixem, i amb què la primera no s'ha de confondre. El propòsit que guiava als Plenipotenciàries a Roma, tal com ho manifestaven en el preàmbul de l'acord, era establir un Tribunal de caràcter permanent, independent i vinculat al sistema de les Nacions Unides, amb competència per a jutjar els crims més greus de transcendència per al conjunt de la comunitat internacional.

L'acord per a l'establiment de la Cort Penal Internacional va ser efectiu el mes de juliol de 2002 perquè en aquesta data l'Estatut que la va configurar va ser ratificat per més de 60 estats, xifra requerida perquè aquest Estatut entrés en vigor i fos operativa aquesta Cort (vegeu l'article 126 d'aquest Estatut). Avui l'han ratificat ja 125 estats; el darrer a fer-ho ha estat, curiosament, Ucraïna, el 22 d'agost de 2024²⁷.

Tots els estats membres tenen l'obligació de respectar aquesta Cort Penal i acceptar les seves resolucions, que afecten sempre persones físiques, un requisit essencial perquè sigui operatiu el dret penal.

Tanmateix, malgrat tot el valor moral i la densitat jurídica que concentrava, la Cort Penal Internacional no ha deixat de trobar obstacles de tota mena: alguns de sofisticació jurídica notable, altres de simple falta del respecte necessari.

A l'Estatut de Roma s'hi varen agrupar, a fi de delimitar la competència material de la Cort, els tipus de crims que ja coneixem, ara per aquest ordre: "crim de genocidi", els "crims contra la humanitat", els "crims de guerra" i el "crim d'agressió". Si ho comparem amb els antecedents de 1945 i 1948, només detectarem un únic canvi en els termes que afecta el *ius ad bellum* (i, per tant al problema de la "guerra justa").

Observem que aquí ja no es parla de "crims contra la pau" — els tipus de crims que gravitaven sobre la guerra d'agressió, la "guerra injusta" dels judicis de Nuremberg—, sinó que es parla de "crims d'agressió". El canvi és il·lustratiu i arrossega les pors dels governants.

A l'Estatut de Roma es varen poder detallar les conductes constitutives dels "crims contra la humanitat" i dels "crims de guerra", s'hi va recollir en definitiva la llarga experiència del *ius in bello*, i es va mantenir el criteri del *dolus specialis*, inherent al delictes genocidi, definit a la referida *Convenció per a la Prevenció i Sanció del Delicte de Genocidi* de 1948, en els mateixos termes; però la guerra d'agressió —ara els "actes d'agressió"— no es va gosar jutjar-la encara.

El palau Chaillot (París). Aquí es va reunir la Convenció per a la prevenció i sanció del delicte de Genocidi l'any 1948.

27. Tota la informació relativa a la Cort Penal Internacional es troba a la seva pàgina web: <https://www.icc-cpi.int/>

Els crims d'agressió

En efecte, el punt 2 de l'article 6 de l'Estatut de Roma disposava en origen, l'any 1998, que la Cort exerciria competència respecte del "crim d'agressió", només quan fos aprovada una disposició de conformitat amb els articles 121 i 123 de l'Estatut en què es definís el crim i s'enunciessin les condicions. Aquesta disposició va trigar encara deu anys a ser aprovada, i quan ho fou, l'Estatut va incloure un article 8 bis que disposava que *una persona comet un 'crim d'agressió' quan, estant en condicions de controlar o dirigir efectivament l'acció política o militar d'un estat, aquesta persona planifica, prepara, inicia o realitza un acte d'agressió que per les seves característiques, gravetat i escala constitueix [...] una violació manifesta de la Carta de les Nacions Unides.*

Observem que és una definició que porta una remissió i aquesta a una altra i així de remissió en remissió, encara la Cort Penal Internacional no ha tingut esma per perseguir ningú per promoure "guerres injustes" és a dir, per realitzar "actes d'agressió".

No obstant la Cort Penal Internacional recentment, en relació als conflictes més propers, el 17 de març de 2023, sobre la guerra d'Ucraïna ha dictat ordres d'arrest per cometre suposadament "crims de guerra" i "crims contra la humanitat" a Vladimir Putin, President de la Federació Russa i a Maria Lvova-Belova, Comissionada pels drets de la infància de la Federació Russa. Igualment el 20 de maig de 2024, en el cas de la guerra a Gaza, la Cort ha dictat ordres d'arrest al primer ministre israelià Benjamin Netanyahu, a l'ex ministre de defensa israelià, Yoav Gallant, al cap de Hamàs a Gaza, Yahya Sinwar (mort el 17 d'octubre de 2024 per soldats israelians), a Mohammed Diab Ibrahim Al-Masri, conegut com Muhammad Deif, cap militar de Hamàs (mort en un atac aeri israelià a Gaza el 14 de juliol de 2024) i a Ismail Haniyeh cap del Buró

Polític de Hamàs (mort a Teheran el 23 de juliol de 2024): suficient en abstracte, és clar, però la justícia dels actes bèl·lics, i per tant el mecanisme per perseguir directament la guerra, encara no es pot portar al debat jurídic. I la raó sembla clara: els nostres governants, amb l'argument que es tracta d'una qüestió genuïnament política que no es pot juridificar, no volen assumir el risc de poder ser jutjats per ser responsables de decidir iniciar una guerra, de vulnerar el *ius ad bellum*²⁸.

Però a Roma els líders mundials no només tenien aquesta por. La Cort Penal Internacional des de l'origen ha semblat una institució que podia ser realment eficaç per jutjar tots els altres crims de la seva competència: és a dir, per condemnar els criminals per "genocidi", "crims contra la humanitat" i els "crims de guerra", tal com veiem que està tractant de fer-ho.

És per aquestes altres pors que alguns estats no ratificaren l'Estatut de Roma, per bé que els que el ratifiquin, tenen a la seva disposició un mecanisme per obstaculitzar l'actuació de la Cort quan aquesta pretengui fer efectives ordres de detenció, sobretot de persones nacionals d'estats no membres, quan aquestes es trobin en el territori d'un estat membre. Quan es donin aquests casos, l'article 98 de l'Estatut permet que l'estat membre denegui la cooperació amb la Cort Penal Internacional basant-se amb els acords d'immunitat que puguin existir entre l'estat requerit per la Cort Penal Internacional i l'estat del qual és nacional la persona cercada.

Dificultats per a l'aplicació dels crims d'agressió: alguns exemples recents

Vegem alguns exemples per il·lustra-ho: Mongòlia és membre de la Cort Penal In-

28. Podeu veure el treball de Clark, citat més amunt, a la nota 16.

ternacional des del 22 de desembre de 2000; sobre Putin pesa una ordre detenció des del 17 de març de 2023 per crims de guerra en relació a Ucraïna com he dit, dictada per aquesta Cort, però Putin va viatjar a Mongòlia el mes de setembre de 2024 sense patir cap mena d'incomoditat. *Mutatis mutandi* Hongria és membre de la Cort Penal Internacional des del 30 de novembre de 2001; Netanyahu també té una ordre d'arrest pels mateixos crims en relació a Palestina des del 20 de maig de 2024 com també he recordat i el mes de març d'enguany ha viatjat feliçment a Hongria²⁹.

Mongòlia i Hongria potser podien al·legar l'article 98 de l'Estatut, però no crec que ho necessitin. Els ha estat suficient simplement menystenir l'obligació que tenen de cooperar amb la Cort Penal Internacional per mostrar la seva arrogància.

Ara bé, els viatges als Estats Units de Netanyahu l'any passat i aquest són tota una altra cosa. Els Estats Units, no són membres de la Cort Penal Internacional, com tampoc ho són Rússia i Israel. I, per tant, els Estats Units no poden ser acusats d'infringir l'Estatut de Roma. No obstant aquests viatges demanen una reprovació moral urgent, perquè constitueixen una falta de respecte absolut a aquesta Cort i als Estats que en són part.

Ens queda una darrera qüestió. Si Rússia i Israel no són part de la Cort Penal Internacional ¿com és possible que els seus dirigents puguin ser cridats per donar-hi comptes? Un pas endarrere, un pas endavant. No tot està perdut. L'Estat de Palesti-

na és membre de la Cort des del 2 de gener de 2015 i per tant pot demanar la competència d'aquesta Cort atès que, de conformitat amb els article 13 i 14 de l'Estatut de Roma, la Cort pot actuar si un Estat membre denuncia la comissió de qualsevol crim de competència de la Cort realitzat per qualsevol persona. El cas, però, és difícil; i és potser perquè ho és, que Sudàfrica, com hem advertit, va denunciar Israel per genocidi davant de la Cort Internacional de Justícia i no davant d'aquesta Cort³⁰.

Totes aquestes complexitats i les faltes de respecte que he indicat tenen una significació molt profunda. En realitat són la mostra d'una juridificació que no és imparcial. Observem que el distanciament de la jurisdicció universal el protagonitzen estats (Estats Units, Rússia, Xina, ara Israel) que la promouen amb entusiasme mentre no resultin sotmesos els seus governants.

La parcialitat és un defecte gravíssim de la justícia penal internacional i hem de reconèixer que té l'origen en el seu moment fundacional l'any 1945. Succeïa aleshores, com he dit, que era molt difícil negar que s'havia guanyat una "guerra justa". (Ara hem d'admetre que són horribles els crims de guerra comesos a Palestina, però també hem d'admetre que fou horrorós el bombardeig de Dresden el mes de febrer de 1945 explicat com un acte estratègic). Passat el temps cal fer tot el possible per deixar de configurar les institucions globals des de la justícia dels "vencedors"; això és una exigència civilitzadora, en el camí per acabar amb totes les guerres.

IV. Què en podem concloure?

Aquestes notes esparses que he presentat fins aquí no pretenen demostrar res,

29. El Govern d'Hongria va anunciar el 3 d'abril d'aquest any que es retirava de l'Estatut de Roma. El mateix dia la Presidència de l'Assemblea dels Estats Membres (Part) de la Cort Penal Internacional, que és l'òrgan legislatiu i de supervisió de la gestió de la Cort, va emetre un comunicat lamentant aquesta decisió del Govern de Viktor Orbán, però recordant que un Estat membre no queda alliberat, malgrat la retirada, del compliment de les obligacions adquirides mentre va ser part de l'Estatut de Roma.

30. Tota la informació relativa a la Cort Penal Internacional es troba a la seva pàgina web: <https://www.icc-cpi.int/>

© Richard Peter. CC Attribution-Share Alike 3.0 Germany

Imatge dels resultats del bombardeig de Dresden durant la II Guerra Mundial entre el 13 i el 15 de febrer de 1945.

sinó assenyalar alguns moments singulars en què des de 1945 la tensió entre el dret i la força s'ha manifestat. El desig col·lectiu de construir la pau s'ha articulat, com hem vist, tractant de circumscriure les "guerres" a les "justes", a les que constitueixen defenses contra els actes d'agressió, delimitant les conductes reprovables (els delictes essencials) i erigint tribunals per a combatre els seus autors. Aquest ha estat un esforç constant per a juridificar els conflictes; per a vehicular la barbàrie i reduir-la a la mínima expressió.

En aquest projecte de civilització a Europa no només hi ha contribuït el dret, sinó la moral i la doctrina de gairebé totes les esglésies cristianes. Tanmateix sembla que darrerament no anem bé. El menyspreu dels Estats Units d'Amèrica, de Rússia, de Xina i d'Israel, especialment a la Cort Penal Internacional és una prova molt significativa dels límits reals d'aquest projecte.

La poca capacitat operativa (sancionadora) del concepte de "guerra justa", quan s'ha de reconèixer que no és un impossible, com creia Vitoria, que pugui haver-hi "guerres justes" per ambdues parts combatents, ens demana esforçar-nos per un compromís universal encara més potent contra qualsevol guerra (declarant-la en qualsevol cas com un "sacrilegi" i sancionant-la amb eficàcia); perquè l'alternativa, en el millor dels casos, és retornar a Westfàlia, o admetre la sobirania de tots els estats per a fer allò que vulguin, instal·lats en la dialèctica "amic-enemic", és a dir, fer allò que la força de cadascun li permeti fer, i després explicar-ho com un fet inevitable, conseqüència de necessitats autoproclamades legítimes i vitals.

Això també es pot juridificar cínica-ment, però seria una juridificació com la que va promoure el "decisionisme" germànic i que va portar pel pedregar el carro principal de la tradició il·lustrada; el carro que porta vacil·lant els drets humans, l'estat de dret i els distints projectes polítics democràtics. Endavant, si ho volem. Però jo no ho aconsello, encara que aquesta resistència avui es pugui considerar un somni del passat³¹.

Joaquim Bisbal

31. L'expressió la recullo de MARK MAZOWER, *Governing de World*, London, Penguin Press, 2012 (hi ha versió castellana, *Gobernar el Mundo*, Valencia, Barlin, 2018), un llibre lluminós i recomanable.

LA CONCILIACIÓ: UN PONT CAP A LA PAU, TEIXIT AMB FILS DE FE I HISTÒRIA

El gener del 2025 es va aprovar una llei orgànica per regular la conciliació com a pas previ a moltes demandes civils. La conciliació, però, no és un descobriment d'última hora orientat a millorar la gestió de la Justícia, sinó que té arrels profundes en la història, la doctrina i l'acció de l'Església. Ens en parla en aquest article el notari Antonio Bosch Carrera, membre de la Germandat.

Pòrtic: la missió eterna de l'Església en la conciliació humana

En la quietud fecunda d'aquest monestir, on ressona l'eco de segles de pregària i treball per la pau, ens disposem a reflexionar en aquest article sobre un tema que, tot i pertànyer al camp del dret i de la gestió de conflictes, posseeix arrels profundes en la nostra fe. Amb aquestes línies, que volen ser un humil pilar en el diàleg constant entre la llei dels homes i la Llei de Déu, ens proposem presentar una realitat emergent en el nostre ordenament jurídic: la transcendental reforma que suposa la *Ley Orgánica 1/2025, de 2 de enero, de medidas en materia de eficiencia del Servicio Público de Justicia*. Aquesta nova legislació, que exigeix l'intent de conciliació com a pas previ a moltes demandes civils, és un canvi estructural de gran abast.

En el fons aquesta no és una novetat per a l'Església. La mediació i la conciliació no són invents recents o figures efímeres; són institucions amb una tradició llarguíssima i arrelada en el cor mateix de la nostra fe, una constant des dels relats de l'Antic Testament fins als ensenyaments del Concili Vaticà II. L'Església ha estat, és i serà, per

Detall del claustre de Poblet.

la seva pròpia naturalesa i missió, una gran mediatadora en el teatre de la humanitat.

Comprendrem millor aquesta afirmació si, abans d'endinsar-nos en el vessant tècnic

Foto: © Mercè Manzano

i legal, contemplem alguns moments clau de la història recent i passada on la intervenció de l'Església, a través dels seus líders i servidors, ha esdevingut un pont de pau. Són exemples lluminosos de com la fe no es reclou en el sagrari, sinó que es vessa al món per sanar les seves ferides.

I. Grans mediacions eclesials en la història recent: quan la fe mou muntanyes

La Història és plena de moments en què la confrontació semblava inevitable, però la llum de la mediació eclesial va obrir un camí insospitat cap a la concòrdia. Aquests són només alguns exemples recents, però al llarg dels segles en podríem trobar molts més.

El conflicte del canal de Beagle: la saviesa de la conciliació papal que va evitar la guerra

Permeteu-me començar amb una història que, per la seva magnitud i la seva lluminosa resolució, ressona amb la saviesa que brolla de l'Evangeli. Parlem del *Conflicte del Canal de Beagle*, una disputa territorial gairebé bèl·lica entre dues nacions germanes, l'Argentina i Xile, als darrers anys de la dècada de 1970. Les aigües de l'estret, gelades i traïdores, semblaven un presagi de la tempesta que s'acostava, amb la por a una guerra fratricida planant sobre els Andes. Després de segles de litigi, la qüestió de la sobirania sobre les illes al sud del Canal va arribar a un punt d'ebullició. El *Laudo Arbitral de la Corona Britànica*, que havia de posar fi a la disputa, va ser rebutjat per Argentina l'any 1978 i això va conduir a una escalada militar sense precedents. Les tropes es van mobilitzar a la frontera, els mitjans de comunicació d'ambdós països van avivar la flama del nacionalisme i la guerra semblava imminent.

Però en un moment d'extrema tensió, la desesperació va obrir una porta a l'es-

perança: amb una fe senzilla i una audàcia evangèlica: ambdós països van acceptar la mediació d'una figura que encarnava la mà estesa de la Pau: el papa Joan Pau II. La Santa Seu, amb la saviesa de segles i la força moral d'una institució consagrada a la fraternitat, va desplegar una delicada diplomàcia. El cardenal Antonio Samoré va ser enviat com a mediador papal, amb la missió de restaurar el diàleg i trobar una solució pacífica. Es van crear comissions, es van estudiar alternatives, es va pregar sense descans. La confiança dipositada en la imparcialitat i l'autoritat moral del pontífex va ser clau. El que hauria pogut ser una catàstrofe de sang i foc, amb incalculables pèrdues humanes i materials, es va transformar en un acord de pau històric, el *Tratat de Pau i Amistat*, signat l'any 1984. Una prova viva que, fins i tot en la foscor més densa, la llum de la conciliació pot obrir-se pas, quan hi ha coratge i predisposició a l'escolta, quan es prioritza la vida i el reencontre per damunt de l'orgull i la discòrdia.

El cardenal Antonio Samoré en el moment d'arribar a l'Argentina per mediar, per encàrrec del papa sant Joan Pau II, en el conflicte amb Xile sobre el canal del Beagle.

El papa Francesc i el restabliment de relacions entre Cuba i els Estats Units: un germen d'esperança en ple segle XXI

Un altre cas recent que il·lustra la mediació papal és el restabliment de les re-

lacions entre Cuba i els Estats Units. Qui no recorda aquells anys de tensió gèlida entre ambdues nacions? Dues nacions separades per pocs quilòmetres de mar i dècades d'embargaments, desconfiances i retòriques aspres. Semblava que el diàleg era una quimera. Però, en la quietud diplomàtica dels despatxos vaticans, es va gestar un miracle de la política i de la fe. El papa Francesc, amb la seva humilitat i la seva visió de servei, va jugar un paper decisiu i silenciós en el restabliment de les relacions diplomàtiques l'any 2014. No va ser un procés fàcil. Va caldre una escolta atenta de les parts, una paciència infinita i una voluntat ferma de construir ponts on només hi havia murs. La Santa Seu va actuar com a facilitadora discreta, creant un espai de confiança on els líders de dues nacions històricament enfrontades van poder trobar un punt de partida comú. Aquesta gesta, gairebé inversemblant per a molts observadors internacionals, és un testimoni viu del poder transformador de la mediació quan està animada per un desig genuí de pau i servei al bé comú. És un "signe dels temps" que ens convida a imitar aquesta audàcia de la caritat.

Sant Joan Pau II i la caiguda del mur de Berlín: la força de la paraula contra les divisions

Un altre episodi que il·lustra el poder conciliador de l'Església és la caiguda del mur de Berlín l'any 1989 i el paper que hi va jugar sant Joan Pau II. Si bé la seva no va ser una mediació en el sentit estricte d'un diàleg entre parts en conflicte sobre una taula de negociació, la seva intervenció va ser decisiva en un sentit més ampli: va ser una mediació espiritual, moral i pastoral que va contribuir a la desintegració del bloc comunista i a l'apertura dels pobles d'Europa de l'Est. A través de les seves visites, especialment a la seva Polònia natal,

El papa sant Joan Pau II en un encontre amb Lech Walesa, líder del sindicat polonès Solidarnosc.

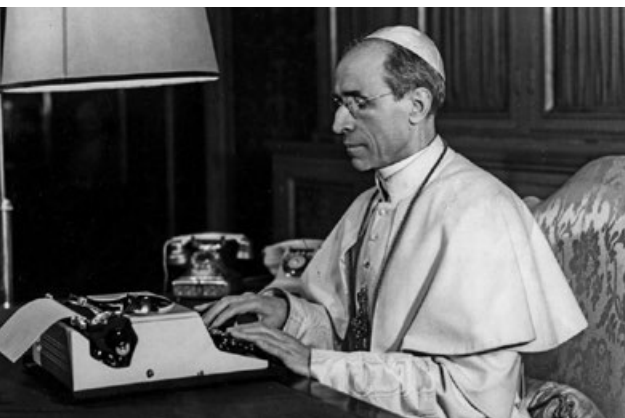
les seves homilies, els seus incessants crits per la llibertat i la dignitat humana i el seu suport al moviment "Solidarnosc", el Papa va sembrar una llavor de resistència pacífica i d'esperança que va germinar en el cor de milions de persones. Va ser una mediació profètica que va deslegitimar els règims totalitaris i va obrir el camí a la reconciliació entre pobles que havien estat oprimits i dividits durant dècades. La seva fe infrangible en el triomf de l'esperit humà i en la justícia divina va ser un far en la foscor i la seva veu una força de conciliació per la via de la veritat i la llibertat.

El papa Pius XII i el seu paper en la Segona Guerra Mundial: una llum en la foscor de l'Holocaust

El paper del papa Pius XII durant la Segona Guerra Mundial, especialment en relació als jueus i la Shoah, ha estat objecte de complexes discussions i crítiques al llarg dels anys. No obstant això, avui, gràcies a la investigació històrica i l'obertura d'arxius, sabem que la seva intervenció, sovint en silenci i a través de canals diplomàtics secrets, va ser clara i evident en la salvació de milers de vides jueves. Llibres recents i rigorosos, com *La guerra del silenci*. Pío XII, el nazismo y los judíos d'Andrea Riccardi, basats en documentació exhaustiva, revelen l'abast de la seva acció: des de la

protecció directa en convents i institucions eclesiàstiques, fins a la pressió diplomàtica sobre governs per detenir deportacions. Aquesta intervenció, més enllà de qualsevol judici posterior, va ser una forma de mediació desesperada per la vida, un intent de conciliar la humanitat amb la brutalitat i de protegir els més vulnerables davant la barbàrie. És un recordatori que la mediació pot adoptar formes diverses, fins i tot en les circumstàncies més extremes i que la recerca de la pau i de la justícia és un deure ineludible de l'Església, també quan el seu silenci ha estat mal interpretat.

El papa Pius XII treballant en el seu despatx del Vaticà.

II. Les arrels pragmatistes d'un ideal cristià i l'evolució de la mediació a Europa

La mediació i la conciliació, tal com les coneixem avui en l'àmbit professional, van prendre forma en un escenari ben diferent al dels despatxos vaticans o les altes diplomàcies. Les seves arrels més pragmàtiques es troben en els conflictes laborals de principis del segle XX als Estats Units. En aquelles fàbriques fumejants i bullents, on patrons i treballadors s'enfrontaven en dures pugnes per salaris i condicions dignes, amb vagues que paralitzaven sectors sencers i causaven misèria per a milers de famílies, va sorgir una necessitat imperiosa:

trobar solucions que evitessin les vagues destructives i els enfrontaments interminables. No era una qüestió de moral o de fe, sinó de pura supervivència i eficiència econòmica. Els industrials, els líders sindicals i fins i tot les autoritats governamentals van començar a comprendre que un conflicte allargat era una pèrdua per a tots, una hemorràgia constant de recursos i de benestar. D'aquesta realitat va néixer la figura del mediador, un tercer neutral que, sense poder coercitiu, facilitava el diàleg, ajudava les parts a expressar els seus interessos (més enllà de les posicions rígides) i explorava vies de compromís. Aquesta aproximació pragmàtica, nascuda de la urgència industrial, buscava un terreny comú, una via per a la "pau industrial" mitjançant el diàleg assistit per un professional imparcial. Va ser la llavor d'un moviment que avui transcendeix les fronteres i els àmbits. Aquesta visió, arrelada en la pràctica, ha demostrat que la mediació és una eina eficaç, capaç de transformar la confrontació en cooperació.

Però en la mirada cristiana aquesta recerca de la pau té un eco molt més profund. La conciliació es fonamenta en la dignitat inalienable de cada persona, un valor que la nostra fe posa al centre de tot. És un reconeixement que, fins i tot en la discrepància més aferrissada, hi ha una part de Déu en l'altre, una crida a la fraternitat.

L'experiència europea: la mediació del laboratori a la llei

La idea de la mediació, nascuda del pragmatisme i la necessitat, no va trigar a estendre's per Europa. Des de fa anys, en els Estats membres de la Unió Europea s'ha observat un desenvolupament accelerat de les modalitats alternatives de solució de conflictes (ADR, per les seves sigles en

anglès), tot i que aquests sistemes són molt antics en la seva essència. Les seves arrels es troben en la crisi d'eficàcia dels sistemes judicials tradicionals, que es veien saturats per una multiplicació de litigis, procediments cada cop més llargs i costos que augmentaven sense fre. La complexitat dels textos legislatius també contribuïa a dificultar l'accés a la justícia. Les ADR van sorgir com una resposta a aquestes dificultats, i oferien una justícia més ràpida i menys costosa.

Aquesta reflexió va culminar en la *Directiva 2008/52/CE* del Parlament Europeu i del Consell, de 21 de maig de 2008, sobre certs aspectes de la mediació en assumptes civils i mercantils. L'objectiu primordial d'aquesta Directiva és *facilitar l'accés a modalitats alternatives de solució de conflictes i fomentar la resolució amistosa de litigis, promovent l'ús de la mediació i assegurant una relació equilibrada entre la mediació i el procés judicial*. Aquesta normativa va subratllar els beneficis de la mediació: una solució extrajudicial econòmica i ràpida, la

voluntarietat dels acords i la preservació de relacions amistoses, especialment en disputes transfrontereres.

De la teoria a la pràctica: La mediació obligatòria i els seus desafiaments

La Directiva 2008/52/CE es va aplicar inicialment als litigis transfronterers, però la majoria d'Estats membres van optar per estendre els seus requisits també als assumptes nacionals, un fet que ha tingut un impacte molt positiu. A més la Directiva permet als Estats establir la mediació com a obligatòria o subjectar-la a incentius o sancions, sempre que això no impedeixi l'accés a la justícia. Aquest impuls legislatiu a nivell europeu ha estat continu, amb el *Consell Europeu de Tampere* (1999) instant a la implementació de procediments extrajudicials per millorar l'accés a la justícia.

Malgrat aquest impuls, la implementació no ha estat exempta de desafiaments. L'informe d'aplicació del Parlament Euro-

Seu principal del Parlament Europeu. © Diliff. CC Attribution-Share Alike 3.0 Unported

La seu del Consell d'Europa.

peu de 2017 lamenta que, a la majoria dels Estats membres, la mediació s'utilitza en menys de l'1% dels casos judicials. Això es deu en gran mesura a les diferències culturals i jurídiques, a la falta d'una cultura de la mediació i al baix coneixement públic dels seus beneficis. És important destacar que, si bé la Directiva promou el caràcter voluntari de la mediació, la introducció de la **mediació obligatòria** és un debat constant. El mateix Parlament Europeu ha assenyalat que la mediació obligatòria, tot i fomentar-ne l'ús, podria ser contrària al caràcter voluntari i afectar el dret a la tutela judicial efectiva, llevat que s'estableixin salvaguardes com la no vinculació de les decisions o la rapidesa del procediment. Per això es treballa per garantir la qualitat de la mediació mitjançant codis de conducta, formació de mediadors i mecanismes de control.

III. Un passat gloriós, un futur prometedor. La tradició conciliadora de l'Església

Aquests exemples contemporanis són la punta de l'iceberg d'una tradició mil·lenària. La mediació i la conciliació no són invents recents o figures efímeres: són institucions amb una tradició llarguíssima i arrelada en el cor mateix de la nostra fe.

Des de l'Antic Testament: intercessors i constructors de ponts

La idea de la mediació i la reconciliació no és nova en la història de la salvació, ans al contrari, la impregna des dels seus orígens. Ja a l'Antic Testament trobem figu-

res que actuen com a autèntics mediadors, intercedint entre Déu i els homes, o entre els mateixos homes. Pensem en Abraham, que amb una audàcia gairebé insensata, intercedeix a Déu per Sodoma i Gomorra, negociant fins a l'últim moment el nombre de justos necessaris per salvar la ciutat [cf. Gn 18,22-33].

O fixem-nos en Moisès, la figura més gran de mediador en l'Antic Testament. Després del pecat del vedell d'or, quan el poble d'Israel ha trencat l'aliança i la justícia divina sembla imminent, Moisès es posa entre Déu i el seu poble, recordant les promeses divines i la seva immensa misericòrdia [cf. Ex 32,7-14]. Amb una passió que li fa oferir la seva pròpia vida per la del seu poble, Moisès esdevé l'arquetip de l'intercessor que no defalleix, que es col·loca en la bretxa, cercant la reconciliació.

Nostre Senyor Jesucrist: el gran mediador entre Déu i els homes

Però és en la persona de Nostre Senyor Jesucrist on la mediació assoleix la seva plenitud i el seu sentit més profund. Ell no és només un mediador que intercedeix; Ell és la Mediació mateixa, el **Pont** entre Déu i els homes. La seva Encarnació, la seva vida d'entrega, la seva mort a la Creu i la seva gloriosa Resurrecció són l'acte suprem de conciliació. *No he vingut a jutjar el món, sinó a salvar-lo* [Jn 12,47], ens diu el Senyor, i aquesta salvació és, en essència, reconciliació.

La Verge Maria: Mitjancera de totes les gràcies

I en aquesta recerca de la pau i la reconciliació, ¿no podem veure la mà maternal de la Verge Maria, la mitjancera de totes les gràcies? Ella, que va portar la Gràcia encarnada al món, és l'exemple perfecte de la intercessió amorosa. Així com la Verge intercedeix per nosaltres davant Déu, el con-

ciliador, des de la seva imparcialitat i el seu desig de bé, intercedeix per la pau entre les parts. Invoca la raó, el bon sentit, i aquella *tendresa* de Déu que “brolla d’unes entranyes pietoses, maternals”.

Santa Maria de Poblet (Damià Forment, segle XVI).

IV. La conciliació en el cor de l'Església i la societat actual

El sagrament de la reconciliació: la reconciliació personal com a base de la social

Pensem en la confessió, el sagrament del perdó i de la reconciliació. Què hi fem sinó reconèixer el nostre pecat, el nostre “errar el camí” —com deia fra Lluís Solà parlant del pecat en el Recés d’Advent—, i buscar un reencontre amb la gràcia divina? És un acte d’humilitat i de confiança en la misericòrdia que sempre ens espera, un alliberament de la càrrega de la culpa. La conciliació civil, a la seva manera, emula

aquest procés: les parts reconeixen un conflicte, expressen les seves necessitats i, amb l’ajuda d’un tercer imparcial, busquen una solució que permeti el restabliment, la pau i, sovint, una forma de reparació.

La importància dels “mossens” i la diplomàcia eclesiàstica: La conciliació capil·lar i global

L'Església, des de la seva naturalesa més íntima, ha estat sempre cridada a ser un instrument de reconciliació i de pau. Aquesta vocació es manifesta a tots els nivells:

- *Els “mossens” com a mediadors locals.* Molts dels nostres mossens, en la seva tasca pastoral diària en parròquies i comunitats, esdevenen autèntics mediadors naturals. Són figures de confiança, escolta i saviesa, sovint cridades a resoldre disputes veïnals, conflictes familiars o malentesos a la comunitat, exercint una conciliació capil·lar i vital.

- *Les nunciatures apostòliques i els eclesiàstics diplomàtics.* A escala global, les nunciatures apostòliques i els seus nuncis, que actuen com a ambaixadors del Papa, juguen un paper diplomàtic fonamental. La seva presència discreta però influent, basada en l'autoritat moral i el respecte mutu, ha estat decisiva en innombrables ocasions.

- *La mediació de l'Església davant la família.* L'Església, a través dels seus agents pastors i de les seves institucions, ha promogut sempre la mediació familiar. L'objectiu primordial és preservar el benestar dels infants i la capacitat de comunicació entre els pares, fins i tot en la separació.

La importància creixent de la mediació i conciliació en les crisis familiars

La realitat del segle XXI ens confronta amb un augment de les crisis familiars, que generen un patiment incommensurable. És aquí on la mediació i la conciliació adquireixen una importància crucial. La mediació

familiar ofereix un espai segur i confidencial on les emocions poden ser expressades i on, amb l'ajuda d'un professional imparcial, es poden trobar solucions personalitzades.

V. La realitat humana ferida i la conciliació com a cultura cristiana

No es tracta de desconèixer la realitat humana. De cap manera. Som conscients que l'home, "ferit pel pecat" original i les seves conseqüències, s'aboca sovint al conflicte, a l'enfrontament, a la desconfiança, a la necessitat de control i a l'egoisme. La nostra naturalesa caiguda ens predisposa a la discòrdia, i la societat moderna no fa sinó amplificar aquesta tendència. Com deia el filòsof Georges Bernanos: *La veritat que ens voldrien amagar, és que la pau del món es paga sempre amb una pau del cor*. Sense aquesta pau interior, sense reconèixer la nostra pròpia fragilitat i la nostra tendència al pecat, la pau exterior serà sempre una quimera.

La cultura de la conciliació, per tant, es pot i s'ha d'afirmar com a profundament cristiana. És una resposta evangèlica a la realitat del pecat que divideix i destrueix. És

un esforç per superar, mitjançant la gràcia, la caritat i la comprensió mútua, les ferides que ens allunyen els uns dels altres. La Constitució pastoral *Gaudium et Spes* ("Goig i Esperança"), un dels documents cabdals del Concili, ens recorda amb claredat la necessitat d'una pau basada en la justícia i l'amor. Afirmar que la pau "no és la mera absència de guerra, ni es redueix a l'equilibri d'unes forces adverses, sinó que es constitueix en l'obra de la justícia" [GS 78].

Perdó, culpa i responsabilitat: pilars de la reconciliació

En el nostre temps, paraules com *perdó*, *culpa* i *responsabilitat* sovint són mal interpretades, oblidades o fins i tot combatudes. Però, des de la perspectiva cristiana, aquests conceptes són fonamentals per a qualsevol procés de conciliació i per a la salut de la persona i la societat.

El *perdó* no és oblidar la ferida, ni justificar l'agressió, ni absoldre el culpable sense un penediment. El *perdó* és, en primer lloc, un acte d'alliberament propi, una decisió valenta de trencar el cercle viciós del ressentiment i de l'odi. La *culpa* és el reconeixement honest de la pròpia part en el dany causat, una presa de consciència que obre la porta al penediment i a la reparació. La *responsabilitat* implica assumir les conseqüències dels nostres actes i buscar activament la reparació del dany causat, anant cap a una justícia restaurativa.

La funció del mediador/conciliador: sembradors de fraternitat

El conciliador, ja sigui un notari amb la seva fe pública, un advocat, o qualsevol professional format i dedicat, no és un jutge. No dicta sentència, no imposa solucions. La seva tasca és molt més delicada.

Recordo aquí el Recés d'Advent a Poblet, on fra Lluís Solà ens convidava a

L'escriptor catòlic francès Georges Bernanos (1888-1948).

Els bisbes de la Conferència Episcopal Tarraconense en una de les seves reunions.

reflexionar sobre el salm 24 [25] i el seu significat d'esperança. Ens recordava que la paraula hebrea *hesed*, que traduïm com a "tendresa", en realitat, abasta un concepte molt més ampli: *l'amor que brolla d'unes entranyes pietoses, maternals*". Aquest és l'esperit del mediador.

El conciliador és aquell que:

- *Facilita el diàleg*: obre canals de comunicació on abans només hi havia murs infranquejables.

- *Fomenta l'escolta profunda*: crea un espai on les parts poden realment "escoltar la paraula" de l'altre.

El sagrament de la reconciliació està ofert a tothom.

- *Guia cap a solucions creatives i humanes*: ajuda a descobrir senderes que abans semblaven invisibles, opcions que satisfan els interessos subjacents.

- *Sembra pau i harmonia*: la recompensa d'aquest camí és la restauració de la pau interior i exterior.

Conclusió: Un futur d'esperança i compromís a la llum de la fe

En un món marcat per la divisió i la polarització, la conciliació s'erigeix com una llum de veritable esperança. És un compromís amb l'Evangeli de la pau, una forma concreta de *construir una Església sinodal i missionera oberta a tots*, com ens va ensenyar el nostre estimat papa Francesc.

Com a membres de la Germandat de Poblet, que busca donar suport la comunitat monàstica en la seva oració i treball per la pau, som cridats a ser agència activa d'aquesta transformació. En cada petita o gran conciliació, en cada acord assolit, estem semblant llavors d'esperança i contribuint a la construcció d'un món més just i fraternal. Que la nostra vida sigui un constant "sí" a la conciliació, un cant a la pau que brolla de la fe i que transforma el món, guiats sempre per la humilitat i la tendresa que Déu ens mostra.

Antonio Bosch

FUNDACIÓ POBLET. EL COMPROMÍS DE LA SOCIETAT

El març del 2025 va reprendre la seva activitat la Fundació canònica privada Reial Monestir de Santa Maria de Poblet, promoguda per l'abat Josep Alegre Vilas el 16 de maig de 2003. Ens en parla el senyor Josep Poblet Tous, president d'aquesta Fundació.

L'actual Patronat i els seus membres, continuadors de la important feina feta pels seus predecessors en les darreres dues dècades, valora molt positivament l'enfocament que van saber donar als objectius fundacionals i l'aportació feta a la projecció del monestir de Poblet i a tot allò que representa en la societat civil en general. Malgrat els moments difícils transcorreguts en aquell període, molt especialment durant la pandèmia Covid-19, és molt lloable l'esforç i la tenacitat dels diversos patrons que es van comprometre a fer néixer i créixer aquesta Fundació. Vagi per endavant el nostre reconeixement i agraïment.

Els àmbits d'actuació del Patronat

En la primera reunió de l'actual Patronat de la Fundació Poblet constàvem la significació profunda de les paraules del pare Alegre, quan essent abat de Poblet i amb ocasió d'una entrevista que va concedir al diari *La Vanguardia* va dir: *deixeu-nos ser monjos*. Aquesta afirmació posa de manifest la dificultat que tenen els membres de la comunitat cistercenca de Poblet a l'hora de conciliar la vida monàstica amb les obligacions culturals, socials i institucionals del monestir, així com també, tenir la cura adequada del patrimoni, l'entorn natural

i tot el que comporta la protecció i manteniment d'ambdues realitats. D'aquí ve la crida a la societat civil perquè prengui el compromís d'ajudar a la Comunitat en aquelles activitats que els monjos no poden realitzar.

Conscients d'això, els àmbits de treball, doncs, sobre els quals la Fundació adquireix el seu compromís amb la convicció de no només d'atendre'ls, sinó també i molt principalment, d'impulsar-los, són els se-

Josep Poblet Tous, nou President de la Fundació Poblet.

L'abat Josep Alegre, impulsor inicial de la Fundació Poblet.

güents: el social, el cultural, l'educatiu, el científic i el turístic. Aquest és el marc que defineix la voluntat d'estrènyer la relació entre monestir i societat i societat i monestir, és a dir, de dins cap enfora i de fora cap endins. Fer créixer, en definitiva, la vinculació del conjunt monumental medieval monàstic més important d'Europa i referent de l'antiga Corona catalano-aragonesa amb la societat del present i del futur. I aquesta vinculació de la societat passa per anar articulant progressivament mecanismes com la Fundació Poblet i d'altres existents que cal renovar, actualitzar i fer operatius, per esdevenir, entre tots, responsables socials i institucionals d'un monestir que a més a més de nostre, és també Patrimoni de la Humanitat.

L'expansió de Poblet en la societat no és doncs un caprici: és un acte de responsabilitat, com ho és també la promoció d'activitats culturals, musicals i expositives que són compatibles amb l'existència de l'espiritualitat i el respecte a la vida monacal. Parlar de dur a terme en el monestir activitats educacionals, la implicació de les noves tecnologies, la intel·ligència artificial, la recerca universitària, la promoció turística sostenible..., no és incompatible amb els valors seculars del monestir i tampoc amb el principi

fundacional de Ramón Berenguer IV quan va promoure la seva construcció *al servei de Déu i lloc de repòs de les ànimes del seu pare i mare* el 1149.

Poblet: símbol nacional

Vimbodí i Poblet, i l'Espluga de Francolí, municipalment i parroquial, com Montblanc i tot el conjunt de la Conca de Barberà, són beneficiaris d'una presència que depassa la comarca i té el caràcter de símbol nacional. I això obliga la consciència de tots i, de manera especial, demana a la societat d'avui que prengui raó de la defensa que li toca exercir en cada moment respecte del paper que juga Poblet en la nostra història, en el nostre present i, sobretot, en el nostre futur.

La força de Poblet ha d'irradiar molt més enllà dels seus murs, esdevenint motor d'activat, d'esdeveniments importants i de producció cultural en el més ampli sentit. Poblet recinte monàstic, és clar, però també Poblet marca de prestigi sociocultural de primer nivell nacional, estatal, europeu i mundial. Una dimensió i l'altra no són contradictòries; ben al contrari, l'una reforça l'altra. Ho tenia ben entès Ramón Berenguer IV quan va demanar als monjos en el moment fundacional abans mencionat de ser *ferment de fe i de civilització*.

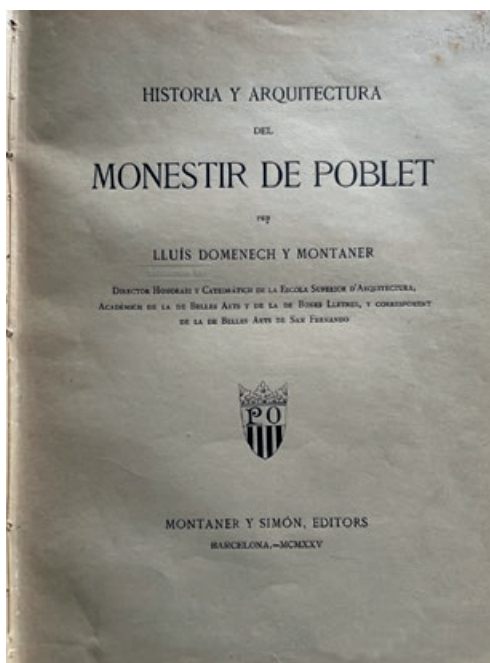

El brollador del claustre major de Poblet.

Una oportunitat

Des de la presidència de la Fundació i amb la confiança del pare Barruè, abat de Poblet, tinc l'oportunitat, al costat dels altres onze patrons, de defensar un dels signes d'identitat més importants que tenim i que estimo i admiro. El meu interès en Poblet neix molt aviat, per múltiples raons, però sobretot n'hi ha dues que van ser determinants: la lectura del llibre *Historia y Arquitectura del Monestir de Poblet* de Lluís Domènech i Montaner (Barcelona, 1926) i una visita familiar en la meua infància amb els meus pares.

Historia y Arquitectura del Monestir de Poblet,
de Lluís Domènech i Montaner.

Anys després he tingut l'oportunitat i l'immens honor de servir alguns dels objectius del Monestir des de les meves responsabilitats públiques, circumstància per la qual vaig prendre consciència de la continuada necessitat que té aquest cenobi de rebre l'atenció i la col·laboració de múltiples estaments: públics, privats,

col·lectius, individuals... I és per això que cada vegada estic més convençut de la necessitat urgent de disposar d'una protecció global i pública, aglutinadora de tots els poders públics necessaris i també d'altres institucions i del món empresarial. Aquest és un camí que, com a membres de la societat civil, presents en el Monestir al servei de la Fundació, no podem deixar d'invocar i defensar com absolutament indispensable si volem preservar, protegir i respectar el monestir de Poblet com es mereix. Altres realitats del nostre país compten amb un instrument legal de protecció permanent, que és garantia de futur, i Poblet també l'ha de tenir.

Un suport imprescindible per a la comunitat

Catalunya no pot descansar sobre les espatlles de la petita comunitat cistercenca el pes d'una responsabilitat tan gran com és el sosteniment del Monestir de Poblet. Cal assumir amb determinació un nou rol de col·laboració que alliberi els monjos de la feixuga tasca d'ocupar-se de les obres i del seu finançament, de les infraestructures de servei, l'organització, contractació i execució de tota l'activitat cultural que s'hi duu a terme, els arxius, la gestió econòmica general, les concessions a tercers, etc.

Avui mateix, dissabte d'estiu, sense anar més lluny, mentre escric aquest article, s'ha fet l'hora d'anar al concert d'orgue que hi ha programat. Ens hi trobem amb el pare Abat i altres membres del Patronat. El concert interpretat per un jove català virtuós és una meravella que gaudim sis o set desenes d'assistents, quina llàstima! Aquest concert, i tots els que el seguiran, són oportunitats úniques que haurien d'omplir a vessar l'església, pel prestigi dels intèrprets i la qualitat dels programes. I no és així.

L'orgue de Poblet.

Poblet s'ha de replantejar el seu paper globalment com a centre cultural, ja que un tresor històric com és, s'ha de reivindicar i promocionar adequadament en un context de tutela institucional i professionalització dels seus instruments de difusió amb màrqueting digital, xarxes socials, generadors d'opinió sobre concerts i activitat cultural. Emprar Instagram, Facebook, "X" (Twitter) i altres sistemes de fer-se present arreu, ha de ser habitual. I tenir molt present que avui en dia les aplicacions en telèfons mòbils són habituals en les estratègies de promoció, com la creació de paquets turístics que incloguin visites al Monestir juntament amb altres opcions a la zona. Cal també establir col·laboració amb mitjans de comunicació locals, nacionals i internacionals, amb articles i reportatges sobre el Monestir.

Aquest és, prop de nou segles després de la fundació del Monestir de Poblet, l'ecosistema d'informació que empra la societat actual. No recórrer a aquest entorn per a ser present en la coneixença de la gent és perdre l'oportunitat de difondre a la societat totes les dimensions del Monestir. I en aquest sentit, cal tenir ben present que Poblet es regeix per una comunitat de monjos cistercencs, que segueixen la Regla de

sant Benet, que tenen sempre la responsabilitat del Monestir i de fer entendre a les persones que s'hi apropin que Poblet és fe, espiritualitat, opció de vida comunitària basada en l'austeritat, la pregària i el treball, i també història i signe d'identitat d'una cultura. Entès així podem assolir els objectius plantejats i no entrar en cap contradicció de la qual puguem després penedir-nos.

Josep Poblet

Finestral de la sala capitular de Poblet.

Foto: © Jean de Dieu Guixner

JOSÉ FELIPE BERTRAN DE CARALT (1926-2025)

El passat 15 de maig d'enguany ens va deixar l'Il·lm. Sr. José Felipe Bertran de Caralt. Fou president de la Germandat de Poblet i va succeir en el càrrec el seu pare, l'Excm. Sr. Felipe Bertran i Güell, que fou un dels fundadors de la Germandat l'any 1945.

El Sr. Bertran va ser un bon amic dels seus amics fins al final i una persona que sempre transmetia proximitat envers el seu interlocutor, fos quin fos el seu nivell cultural, professional o econòmic. Quan et rebia a casa seva et feia sentir com si fossis una personalitat i el seu tracte personal era d'una cordialitat i sensibilitat extrema. Quan comparties la seva taula et senties ben rebuda en el seu entorn més proper; sempre em parlava del valor de tenir una família unida i de com d'importants eren per a ell la seva esposa i els seus fills.

El vaig conèixer l'any 1978 a la Casa dels Canonges del Palau de la Generalitat. Va venir a visitar el president Tarradellas per encàrrec de l'abat de Poblet, Dom Maur Esteva, per valorar la manera com s'hauria de gestionar jurídicament el dipòsit del seu arxiu en el monestir. L'enteniment entre ells dos va ser mutu des del primer moment i després de tantes anades i vingudes, de llargues entrevistes per poder tancar el document de dipòsit i de la creació d'un Patronat que vetllés i gestionés de la millor manera possible l'Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià, finalment, aquesta tasca es va veure materialitzada el 7 de març de 1982.

El Reglament del Patronat va acordar que el president Tarradellas nomenaria onze membres per part de la família i l'abat Maur Esteva onze membres més per part del mo-

José Felipe Bertran de Caralt fou president de la Germandat.

nestir. El Sr. Bertran va ser un d'aquests membres. No va faltar mai a cap de les reunions convocades i sempre va vetllar per preservar i facilitar la recerca dels estudiosos a un dels fons documentals més importants de la nostra història més recent, perquè tenia la seguretat que només a través de la constància escrita es podrien evitar els errors que s'havien comès.

Aquella gestió inicial entre el monestir, la germandat i el patronat de l'Arxiu Tarradellas va permetre la restauració de la totalitat de la Torre de les Armes i evitar la ruïna d'aquella part del monestir.

Quan en les nostres converses sortia el tema Poblet, sempre em transmetia com el seu pare i ell es van sentir compromesos per salvaguardar aquest fons patrimonial del deteriorament en què es trobava després de la desamortització de Mendizabal, perquè per a ells dos Poblet sempre va ser un fet diferencial.

També em comentava que en el sector empresarial trobaven a faltar la talla política del president Tarradellas. Aquesta frase es va repetir sempre a les nostres converses.

Voldria tancar aquest recordatori de la trajectòria pel monestir de Poblet del Sr. José Felipe Bertran citant una frase del president Tarradellas: "Té dret al perdó en els seus errors aquell que actua, però no aquell que no fa res".

Montserrat Catalan

LA SETMANA MONÀSTICA

La Setmana Monàstica 2025 va tenir lloc entre els dies 6 i 13 de juliol de manera simultània als Monestirs de Vallbona i de Poblet. Va ser una activitat oferta per les nostres comunitats als joves d'entre 18 i 35 anys interessats en conèixer de més a prop la realitat de la vida al monestir. La proposta consistia bàsicament en oferir una participació relativament plena en les diverses activitats de cada comunitat: d'una banda, en la pregària, amb l'assistència quotidiana a l'ofici diví; i de l'altra, en el treball manual, prenent part en les diverses feines de la comunitat: hort, granja, jardins, taller de ceràmica, cuina, etc. A més a més, els joves van poder iniciar-se també en la pràctica de la *lectio divina*, que és la lectura orant i guiada de la Bíblia, i que ocupa igualment un lloc molt

important en el nostre horari. Els joves gaudiren ta més a més d'unes petites sessions diàries de formació d'uns 35/40 min sobre diversos aspectes de la vida monàstica: la Regla de sant Benet, la litúrgia, l'espiritualitat del treball, la pregària, la vida comunitària, etc. El dia de sant Benet, l'11 de juliol, que és una festa molt important en la nostra tradició, els participants, nois i noies, junt amb els monjos i monges dels dos monestirs, vam celebrar conjuntament la litúrgia i vam aprofitar la resta del matí per passejar plegats per les muntanyes de Prades.

L'experiència va resultar molt satisfactòria tant per als joves com per als monjos i monges d'ambdues comunitats, i esperem poder repetir-la l'estiu vinent. Donem-ne gràcies a Déu!

"WE WORK" A VALLBONA

El dies 26, 27 i 28 de setembre va tenir lloc al monestir de Vallbona la primera edició dels caps de setmana de treball per a joves "We-Work" del curs 2025-26. Reprenent el format que vam posar en marxa l'any passat, els joves que hi van participar, una vintena llarga entre nois i noies, van poder oferir la seva ajuda i les seves energies en les feines comunitàries i a la vegada van poder assaborir de nou l'encant de la convivència, la pregària i la pau que són pròpies del monestir. Com és ja habitual, alguns monjos de Poblet i algunes germanes de Boulaur també hi van ser presents.

El punt de trobada van ser les Completes del divendres 26 a l'església de Vallbona. Un cop acabada la pregària, mentre compartíem un bon sopar, es van fer les presentacions i les explicacions adients per les activitats del cap de setmana. Dissabte, després de la missa conventual, acabat l'esmorzar, els nois van posar-se mans a l'obra. Aquesta vegada havíem de netejar i tractar una gran quantitat de mobles de fusta atacats per una veritable plaga de corcs... Cadascú armat amb la seva xeringa, forat per forat, calia eliminar les bestioles en una cursa contra-rellotge abans que elles mateixes eliminessin bona part del monestir...

Al migdia, després de la pregària de Sexta, joves, monges i monjos van compartir un bon àpat a l'aire lliure abans de tornar a la feina. Havent sopat i després de Completes, es va celebrar una hora d'adoració eucarística a la capella de l'hostatgeria que va ser un bon moment per agrair la jornada passada junts amb tanta alegria i esperit fratern.

Diumenge, després de la missa conventual, Sor Regina va oferir als participants una xerrada molt interessant sobre la capacitat de la pregària per guarir les ferides que la vida va deixant en el nostre cor. Havent dinat, tota la companyia va fer el ja tradicional passeig on vam poder compartir experiències i opinions en un ambient molt càlid i distès. Tothom va quedar amb ganes de més, de manera que, si Déu vol, ens tornarem a veure a Poblet, els propers dies 13, 14 i 15 de novembre. Fins llavors!

Borja Peyra

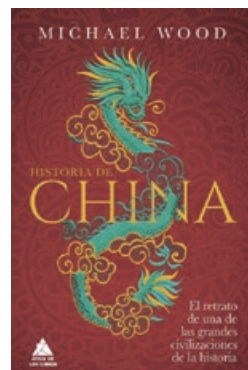
INVITACIÓ A LA LECTURA

Títol: HISTORIA DE CHINA

Autor: Michael Wood

Editorial: Ático de los Libros

Historia de China és un llibre excel·lent que aporta un profund coneixement sobre aquest complex país. El seu autor, Michael Wood, ens convida a fer un viatge apassionant per les arrels de la civilització xinesa, tot combinant la mirada de l'historiador amb la del viatger curiós. Per fer-ho, ha recorregut els antics territoris imperials i ha estudiat les grans dinasties que han marcat la seva Història.

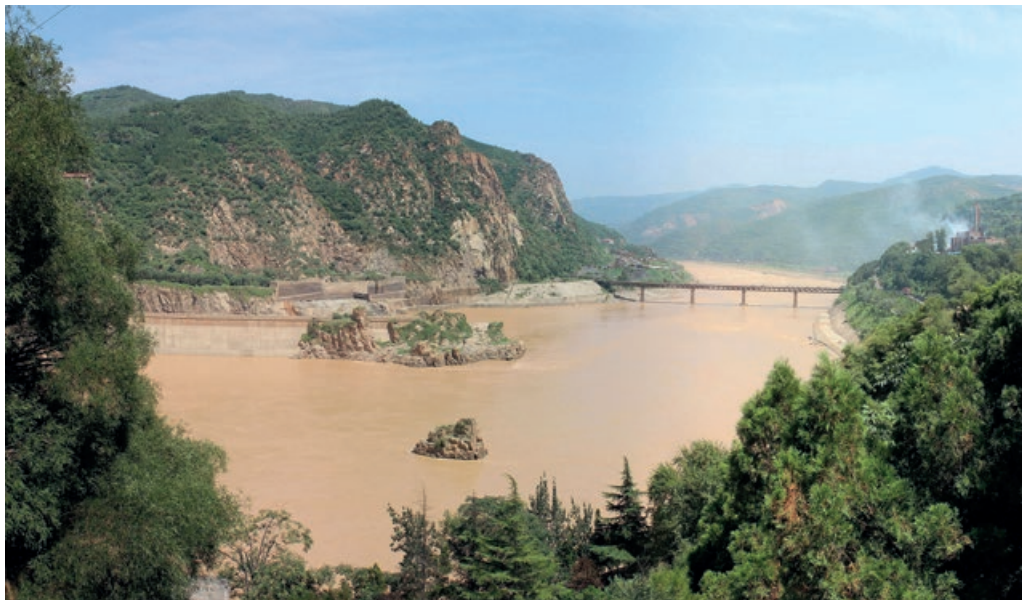

Segons explica l'autor al prefaci, la seva passió per la cultura xinesa va néixer a Manchester, quan encara era estudiant i va llegir *Poems of the Late T'ang*, d'A.C. Graham. Més endavant, ja a Oxford, va compartir casa amb un sinòleg, que li va descobrir el *Book of Songs*, traduït per Arthur Waley. A partir d'aquelles vivències, la fascinació de Wood per la Xina no va deixar de créixer. Entre el 2014 i el 2017 va produir una sèrie documental per a la BBC i la PBS (*Public Broadcasting Service*), que es va emetre arreu del món. Aquestes produccions audiovisuals i les lectures de la literatura xinesa són la base del seu llibre, publicat posteriorment.

La Xina és una de les sis cultures bressol de la humanitat i el seu llegat és d'una riquesa extraordinària. És el quart país més gran del planeta i compta amb el riu més llarg d'Àsia, el Yangtsé. Tanmateix el riu Groc és considerat el veritable bressol de la civilització xinesa. Conegut com el "riu mare", ha estat escenari de l'assentament de les primeres dinasties del Nord, com la Xia, Shang, Zhou, Qin, Han i Song.

La dinastia Xia va existir entre els anys 2070-1600 aC. El gran historiador Sima Qian (s. II aC), en les seves *Memòries històriques*, ja assenyalava aquesta dinastia com la primera a governar la Xina. A partir d'ella van regnar una desena de dinasties més, fins a la caiguda de l'imperi, que es va produir amb l'abdicació de l'últim emperador, Pu Yi, l'any 1912. Aquest fet va donar pas a la República de la Xina, però després d'una llarga i sagnant guerra civil, el país es va dividir.

© Jading, CC Attribution-Share Alike 3.0 Unported

El riu Groc.

El 1949, Mao Zedong va proclamar la República Popular de la Xina des de la tribuna de la Porta de Tian'anmen a Pequín. Els nacionalistes, derrotats, es van exiliar a l'illa de Taiwan, on Chiang Kai-shek va establir la República de la Xina. Aquesta divisió, nascuda d'un conflicte polític i ideològic profund, continua marcant la realitat geopolítica de la regió fins als nostres dies.

En les 599 pàgines del llibre, Michael Wood ens ofereix un relat escrit amb una prosa amena i captivadora. Però no només ens explica els grans fets històrics, sinó que ens endinsa en la vida quotidiana, la literatura, l'arquitectura, la filosofia i les tradicions del poble xinès. És una obra didàctica, accessible i profundament empàtica.

Un dels aspectes que més sorprenen és el nom del país; els occidentals utilitzen Xina, però els xinesos anomenen el seu país: *Zhōngguó* (中國), que significa literalment "el Regne del Mig". Aquest concepte expressa la primacia cultural i simbòlica dels territoris situats a la conca del riu Groc, considerats el centre de la civilització, en contraposició als pobles perifèrics i tribals. El concepte ja existia en temps de la primera dinastia, la Xia (2070-1600 aC), i encara avui continua viu en la identitat xinesa.

Història de la Xina és, en definitiva, una lectura imprescindible per a tots aquells lectors que vulguin entendre millor una de les civilitzacions més antigues, complexes i influents del món. Michael Wood aconsegueix unir erudició i passió per oferir-nos un relat viu i emocionant d'un país que, tot i la seva llarga història, encara ens sorprèn.

Lina Zulueta

Títol: EL LOCO DE DIOS EN EL FIN DEL MUNDO

Autor: Javier Cercas

Editorial: Random House (2025)

Un dia que Javier Cercas era a Torino signant exemplars de la seva darrera novel·la, el va sorprendre la visita d'un home que venia del Vaticà. Es va presentar com a representant de la *Libreria Editrice Vaticana*, l'editorial de la Santa Seu. Venia a fer-li una proposta: convidar-lo a acompanyar el papa Francesc en el seu pròxim viatge a Mongòlia, un país de majoria budista (uns tres milions d'habitants) on només s'hi comptaven 1.500 catòlics. Com ja era una constant dels seus viatges, el Papa volia anar a les perifèries i des de Roma, Mongòlia n'era una. Des de l'editorial vaticana li demanaven que escrivís posteriorment un llibre sobre el viatge, el Papa, l'Església, el Vaticà i sobre tot el que volgués. També li va dir que no li censurarien el llibre, que fins i tot el podia editar on volgués. I que per facilitar-li la feina li donaven via lliure per entrar al Vaticà, preguntar el que volgués i entrevistar-se amb qui li vingués de gust. A Javier Cercas, de formació catòlica però en l'actualitat ateu, laïcista, anticlerical i racionalista prou conegut, el va sorprendre la invitació. I així ho va confessar al seu interlocutor. Tanmateix el representant de l'editorial vaticana li va comentar que s'havien documentat sobre la seva persona i que precisament per això volien que fos ell qui escrivís aquest llibre amb total llibertat. El papa Francesc hi havia donat el consentiment. Javier Cercas va acceptar el repte.

© Albin Olson. CC Attribution-Share Alike 4.0 International

Hi havia, a més, una altra raó per què acceptés l'encàrrec. La seva mare, ja viuda de feia temps i profundament catòlica, estava convençuda que es retrobaria amb el seu marit quan ella es morís. I Cercas volia preguntar-li al Papa si això era així i si li podia portar la seva resposta a la seva mare. Com que en fa una mena de tensió especial al llarg de l'obra, no revelarem la resposta del Papa a Cercas quan es va entrevistar amb ell en l'avió que els duia a Mongòlia.

Al cap de dos anys del viatge a Mongòlia Javier Cercas ens ofereix una obra híbrida difícil de definir —crònica de viatge, assaig biogràfic i llibre de reflexió personal— que neix del seu acompanyament al papa Francesc durant la visita a Mongòlia el 2023 i de les converses i accessos inèdits que va obtenir al voltant del pontificat. Cercas, que concebia el món del Vaticà com un lloc de sospita i misteri, converteix la seva recerca en una trobada amb la perplexitat religiosa i amb la figura de Francesc com a paradigma d'una manera alternativa d'entendre l'Església i la seva missió. Aquesta paradoxa —«un boig sense Déu perseguint el boig de Déu»— és el motor narratiu i intel·lectual del volum.

El llibre es desplega en tres blocs: abans, durant i després del viatge. La primera part contextualitza el pontificat, el posicionament de Francesc dins la política eclesial i la resistència que va trobar; la segona és la crònica mateixa de Mongòlia, on emergeixen amb força els «bojos de Déu»: missioners, missioneres i creients que són a la perifèria del món i viuen la fe amb un despreniment modèlic, com un servei d'amor als més desemparats sense esperar res a canvi; la tercera part és una reflexió posterior al viatge al voltant de les limitacions, les contradiccions i la humanitat del Papa i també de la institució eclesial. L'estil de Cercas barreja la precisió del reporter rigorós amb la pròpia incertesa autobiogràfica: el jo narratiu no amaga la seva incredulitat, però tampoc no nega la seva capacitat d'estranyesa i d'admiració.

Cercas explora com la figura de Francesc posa en crisi categories modernes: poder i humilitat, jerarquia i sinodalitat, poder terrenal i servei evangèlic. Des d'una mirada liberal i crítica, l'autor qüestiona tant l'encara vigent llenguatge arcaic del Vaticà com la impossibilitat pràctica de reformes radicals sense trencaments, i reconeix alhora el carisma i l'humor bergoglià com a elements vitals per a la comunicació de l'Església. Aquest equilibri —crític amb simpatia i alhora fascinat— és una de les aportacions més interessants del llibre perquè obliga a pensar la fe fora d'arquetips simplificadors.

Cercas té una curiositat inextingible per entendre el fenomen públic d'un Papa que ha trastocat expectatives; d'altra banda desitja posar a prova la seva pròpia incredulitat enfront de testimonis que mostren a Mongòlia una fe viscuda a la intempèrie. Així la narració funciona com a experiment intel·lectual: ¿què passa quan un escèptic s'apropa a la veritable radicalitat de l'Evangeli manifestada en persones concretes? La resposta de Cercas, entre escèptica i commoguda, constitueix el fil conductor del relat.

L'obra no és una novel·la, tampoc no és només assaig, ni una pura crònica periodística. Aquesta tensió formal és alhora virtut i límit: enriqueix la lectura amb matisos, però en ocasions dispersa l'argument central i deixa en suspens algunes narratives. Els lectors oberts a la narració reflexiva i a la mirada crítica, però, trobaran en aquest llibre una lectura estimulante.

¿Quin profit pot treure de la lectura d'aquest llibre un lector cristià? Molt i variat, sempre que s'abordi amb actitud dialogant. Per a la vida espiritual el llibre ofereix exemples de devoció humil i de servei als marges de la vida que poden inspirar una espiritualitat més encarnada i menys institucional. També resulta útil per a la reflexió eclesial perquè planteja preguntes sobre la reforma de l'Església (*Ecclesia semper reformanda*), la sinodalitat i la comunicació que poden ser material de diàleg en moviments, comunitats religioses i parroquials. Des del punt de vista de la pastoral la crònica de Mongòlia recorda la importància de la presència en les perifèries, tant les del món com les de la mateixa Església, així com de la senzillesa com a estil missioner. També la convivència entre l'escepticisme i l'admiració de l'autor poden constituir un estímul per al diàleg amb els no creients, i mostrar que la fe no és només doctrina sinó també humanitat visible.

Finalment, la riquesa del llibre rau en la seva capacitat per fer sentir incòmode el lector —creient o no— i per convertir el viatge en una interrogació sostinguda sobre què significa servir, què suposa ser «bo» en el món i com la institució eclesial dialoga amb la fragilitat humana. Cercas ens ofereix un material valuós: ni apologetica ni condemna, sinó una invitació a escoltar, a preguntar i —per què no— a reafirmar la pròpia vocació al servei des de la humilitat i el testimoni en el seguiment de Jesucrist.

Cristòfol A. Trepal

INFORMACIÓ DEL MONESTIR DE POBLET

HORARI DE CULTES

DIES FESTIUS

5,15 h. MATINES
7,30 h. LAUDES
9,45 h. TÈRCIA i MISSA CONVENTUAL
13,30 h. SEXTA
19 h. VESPRES
(els diumenges seguides
de l'Exposició del Santíssim)
21 h. COMPLETES I SALVE

DIES FEINERS

5,15 h. MATINES
7 h. LAUDES
8 h. MISSA CONVENTUAL
I TÈRCIA
13,00 h. SEXTA
14,45 h. NONA
15 h. NONA (15/6 al 14/9)
18,30 h. VESPRES
19 h. VESPRES (15/6 al 14/9)
20,30 h. COMPLETES I SALVE
21 h. COMPLETES I SALVE
(15/6 al 14/9)

HORARIS DE VISITA AL MONESTIR

- Hivern (del 15 de setembre al 14 de juny):
De dilluns a dissabte: de 10 h. a 12:30 h. i de 15 h. a 18 h.
Diumenges i festius: de 10:30 h. a 12:30 h. i de 15 h. a 18 h.
- Estiu (del 15 de juny al 14 de setembre):
De dilluns a dissabte: de 10 h. a 12:30 h. i de 15 h. a 18:30 h.
Diumenges i festius: de 10:30 h. a 12:30 h. i de 15 h. a 18:30 h.

*EL MONESTIR RESTA TANCAT A LA VISITA TURÍSTICA ELS DIES DE NADAL,
SANT ESTEVE, 1 DE GENER, REIS I DILLUNS DE PASQUA.
EL DIJOUS I DIVENDRES SANT A LA TARDA.*

TELÈFONS I CORREUS ELECTRÒNICS:

MONESTIR-COMUNITAT: Tel. 977 870 089

WEB MONESTIR DE POBLET: www.poblet.cat

MONESTIR: info@poblet.cat

ADMINISTRACIÓ: admin@poblet.cat – Tel. 977 870 089 (ext. 259)

HOSTATGERIA INTERNA: hostatgeria.comunitat@poblet.cat

ARXIU TARRADELLAS: atarradellas@poblet.cat – Tel. 977 870 089 (ext. 234)

HOSTATGERIA EXTERNA: Tel. 977 300 350

<https://hostatgeriadepoblet.cat/>

CENTRE DE RECEPCIÓ AL VISITANT: Tel. 977 870 089 (ext. 275) – visita@poblet.cat

GERMANDAT DE POBLET: germandatdepoblet@gmail.com

Monestir de Poblet